

STATISK

*glasilo slovenskega
elektrogospodarstva
september 2002*

**OMREŽNINA NE
UPOŠTEVA
VSEH ELEMENTOV
ENERGETSKO
KRMILLO PREVZEL
MAG. ŽEBELJAN
BO POSLOVODSTVO
HSE IZPOLNILO
OBLJUBE?**

2 OMREŽNINA NE UPOŠTEVA VSEH ELEMENTOV



V temi meseca, ki se dotika problematike poslovanja v elektrogospodarstvu, so tokrat predstavljeni trije vidiki: pogledi GIZ distribucije električne energije, politika cen električne energije z vidika MGD (pristojno za usklajevanje cene električne energije tarifnih odjemalcev) ter informacija Agencije za energijo o vzpostavitvi regulativnega okvira.

12 ENERGETSKO KRMILLO PREVZEL MAG. DJORDJE ŽEBELJAN

Bo mag. Djordje Žebeljan, novi državni sekretar za energetiko, zdržal pod močnimi pritiski na energetske »bojišče«? Kot je sam pojasnil, te funkcije zagotovo ne bi sprejel, če bi dvomil o svojem strokovnem znanju in sposobnostih. Pri tem še posebej računa na dobro sodelovanje z usposobljeno ekipo na Uradu za energetiko.

16 BO POSLOVODSTVO HOLDINGA IZPOLNILO OBLJUBE?



Dokler so sindikalisti poslovodstvu Holdinga slovenskih elektrarn pošiljali dopise in čakali na uresničitev temeljnih zahtev, se zadeve niso nikamor premaknile. Poslovodstvo pa je nemudoma reagiralo in člane predsedstva SDE povabilo na sejo v trenutku, ko je ugotovilo, da se je sindikalni voz na vrhu klanca začel nevarno premikati.

18 PRVI AGREGAT VUHREDA OBNOVLJEN

Predsednika države Milana Kučana vežejo lepi spomini na dravske elektrarne. Dvajsetega septembra je v elektrarni Vuhred pognal v obratovanje prvi prenovljeni agregat druge faze prenove elektrarn na Dravi. Ob tej priložnosti je poudaril pomen posodobitve dravskih elektrarn in izrazil hvaležnost pobudnikom in uresničevalcem tega projekta.

20 ZADNJA ETAPA OBNOVE NAJSTAREJŠEGA SLOVENSKEGA DALJNOVODA



Podjetje Eles je začelo zadnjo etapo obnove najstarejšega slovenskega 110 kV daljnovoda Fala-Laško, in sicer od HE Fala do RTP Pekre. Dravsko območje je tako rekoč zibelka slovenske elektrifikacije, je 6. septembra v vaši Črešnjevci ob Dravi dejal mag. Vekoslav Korošec, direktor Elesa. Ob tej priložnosti so se srečali predstavniki Elesa, izvajalcev, občin in krajevnih skupnosti.

21 VSE DRUŽBE POSLUJEJO Z DOBIČKOM

Kot je v pogovoru med drugim povedal generalni direktor Drago Fabijan, je Holding slovenskih elektrarn v dobrem letu delovanja dosegel spodbudne poslovne rezultate. Pri tem je daleč najbolj pomembno dejstvo, da je ta družba dosegla zastavljene cilje in da v tem trenutku ima vizijo o prihodnjem razvoju na energetske področju.



Vtem trenutku se gotovo ni lahko prebiti do celovite slike o energetskega sistema. Če si bralec hoče ustvariti vsaj kolikor toliko objektivno podobo, mora brati tako rekoč vse – leve in desne, spodnje in zgornje, sredinske in druge časopise. Težko je ugotoviti resnico, če namreč o isti stvari oseba A trdi, da je modra, oseba B, da je rumena, in oseba C, da je zelena. V katerem grmu tičijo protislovja, lahko ugotovi le tisti človek, ki podatke skrbno analizira in primerja, ter

na koncu razmišlja s svojo glavo.

Javna skrivnost je, da v energetskega sistema že vrsto let v taki ali drugačni obliki poteka spopad idej, konceptov in usmeritev. Znana je tudi osrednja os, okoli katere se nenehno vne-majo strasti, želje in pričakovanja; vse se bolj ali manj začne in končuje z denarjem. Sanje tudi slepijo, zavajajo in utrujajo. Zgodovina z dejstvi nesporno potrjuje, da se vse iluzije prej ali slej razblinijo v nič. Naprej nezadržno prodirajo le pristne ideje, utemeljene po strokovni in človeški plati.

V zadnjih mesecih je dogajanje v energetskega sistema začelo dobivati neke drugačne, težko pregledne razsežnosti. Omenjeni spopad je dolgo časa prikrito tlel, se razplamtel in se nato septembra iz energetskih logov razširil tudi na medijske poljane. Za celovito energetsko sliko bi bilo zelo koristno, če bi vodilni protagonisti javnosti jasno predstavili svoje ideje, koncepte in nadaljnje usmeritve. V trenutnih razmerah, ko jim nekdo javno pleza po živcih, se zvito hahlja in napoveduje celo »come back«, bi bila ta predstavitev celo nujno potrebna. Res pa je, da zadeva ni tako zapletena, kot se zdi na prvi pogled. Filozofija je v tem primeru preprosta: Proti ideji nastopaj z idejo, proti konceptu s konceptom, proti članku s člankom itd. Kakršna koli druga sredstva s pozicije oblasti in moči bi bila v bistvu le odraz strahu, jeze in nemoči. Čeprav imajo nekateri energetski akterji v službah za odnose z javnostmi zaposlene tudi vrhunske komunikologe, pa doslej njihov odziv ni bil ravno briljanten. Eno je visoka teorija v knjigah, drugo so ...

Omenjeni »cirkus« se bo gotovo nadaljeval vse dotlej, dokler ne bodo jasno izrisane meje med državno, zasebno, politično, gospodarsko, poslovno in sindikalno sfero. Ne nazadnje gre tudi za vprašanje vesti, odgovornosti in časti. Novega državnega sekretarja za energetiko zagotovo ne čaka udobno delo. V tej igri bo dosegel le toliko, kolikor si bo sam izbral. Srečno!

IZDAJATELJ

Elektro-Slovenija, d.o.o.

UREDNIŠTVO

Glavni in odgovorni urednik: Brane Janjič
Novinarja: Minka Skubic, Miro Jakomin
Adrema: Tomaž Sajevec
Lektorica: Darinka Lempl
Naslov: NAŠ STIK, Hajdrihova 2,
1000 Ljubljana, tel. (01) 474 30 00
faks: (01) 474 25 02
e-mail: brane.janjič@eles.si

CASOPISNI SVET

predsednik Ervin Kos (DEM), podpredsednica
Ida Novak Jerele (NEK), Majda Kovačič
(El. Gorenjska), Nataša Toni (TE-TOL),
Jana Babič (SEL), Jadranka Lužnik (SENG),
Gorazd Pozvek (TEB), Franc Žgalin (TET),
mag. Violeta Irgl (El. Ljubljana), Danica
Mirnik (El. Celje), Jelka Orožim Kopše (El.
Maribor), Neva Tabaj (El. Primorska), Irena
Seme (TES), Janez Zadravec (ELES), mag.
Marko Smole (IBE), Danila Bartol (EIMV),
Joško Zabavnik (Informatika), mag. Petra
Rijavec (HSE), Drago Papler (predstavnik
stalnih dopisnikov).

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

OBLIKOVANJE

Peter Žebre

GRAFIČNA PRIPRAVA

STUDIO CTP, d.o.o., Ljubljana

TISK

DELO TISKARNA, d.d., Ljubljana

NAŠ STIK

je vpisan v register časopisov pri RSI
pod št. 746. Po mnenju urada
za informiranje št. 23/92 šteje NAŠ STIK
med izdelke informativnega značaja.
NAŠ STIK je brezplačen.
Naklada 7.100 izvodov.

Prihodnja številka Našega stika
izide 30. oktobra 2002.
Prispevke zanj lahko pošljete
najpozneje do 21. oktobra 2002.

NASLOVNICA

Foto Dunja Wedam

ISSN 1408-9548

www.eles.si

OMREŽNINA NE UPOŠTEVA VSEH elementov

Kako ocenjujejo poslovanje elektrodistribucijskih podjetij v prvem polletju 2002 v Gospodarskem interesnem združenju distribucije električne energije? Kot je povedal poslovodja Alojz Saviozzi, je prvo letošnje polletje v bistvu nadaljevanje v letu 2001 začelih sprememb v delovanju oziroma poslovanju podjetij elektrogospodarstva na podlagi določil energetskega zakona.

V skladu z omenjenim zakonom je dejavnost distribucijskih podjetij razdeljena na gospodarske javne službe (upravljanje in distribucija električne energije, dobava električne energije tarifnim odjemalcem), energetske (dobava električne energije upravičnim odjemalcem) in neenergetske (druge dejavnosti) tržne dejavnosti. Pogoje poslovanja in življenja v dejavnostih upravljanja in distribucije električne energije kroji »omrežnina« kot del cene za uporabo elektroenergetskega omrežja.

Omrežnina še vedno ne upošteva vseh elementov, ki bi jih morala, oziroma ne zagotavlja pokrivanja stroškov, ki nastajajo z zagotavljanjem kar se da nemotene in kakovostne oskrbe odjemalcev z električno energijo. Enako oziroma podobno usodo pri reguliranih dejavnostih doživljajo pri nakupu električne energije kakor tudi pri prodaji le-te tarifnim odjemalcem. Podjetja distribucije so z namenom nevtralne analize razmer pri EIMV naročila izdelavo Finančne analize ekonomske prognoze poslovanja javnih podjetij elektrodistribucije v obdobju od leta 2002 do 2006. Rezultati kažejo, da cenik za uporabo omrežij in cenik za dobavo električne energije tarifnim odjemalcem ne omogočata ekonomičnega poslovanja gospodarskih javnih služb in s tem ne zagotavljata možnosti kakovostne dobave električne energije,

in da je potrebna ustrezna korekcija obeh cenikov. To pa ne pomeni, da ni treba delovati tudi v smeri nižje cene nakupa električne energije.

V prvem polletju so podjetja elektrodistribucije prevzela skupaj 4.591,00 GWh električne energije. V istem obdobju lani je znašal prevzem 4.455,05 GWh. To pomeni, da je v letošnjem prvem polletju prevzem večji za 135,95 GWh oziroma 3,05 odstotka.

Prodaja oziroma oddaja električne energije iz distribucijskega omrežja je v navedenem obdobju znašala 4.301,65 GWh. Primerljiv podatek za isto obdobje lanskega leta je znašal 4.194,25 GWh. Na podlagi navedenega v GIZ ugotavljajo, da je prodaja letos večja za 107,40 GWh oziroma 2,56 odstotka GWh.

V letošnjem prvem polletju so podjetja uresničila prihodke v višini 72.428 milijonov tolarjev, kar je za 2.698 milijonov tolarjev oziroma 3,87 odstotka več kot v istem obdobju lani.

Stroški in odhodki so v omenjenem obdobju znašali 76.688 milijonov tolarjev, kar je 543 milijonov tolarjev oziroma 0,7 odstotka več kot lani.

Rezultat poslovanja podjetij je izguba v višini 4.260 milijonov tolarjev, kar je 2.156 milijonov tolarjev ali 33,6 odstotka manj kot lani.

Navedena izguba upošteva že dobiček, ki je bil dosežen pri prodaji elek-

trične energije upravičnim odjemalcem. Samo pri prodaji električne energije tarifnim odjemalcem so ustvarili izgubo v višini 4.428 milijonov tolarjev, k temu pa je treba prišteti še izgubo, ki sta jo ustvarila UDO in distributer.

Doseženi rezultati so posledica zlasti večjih prihodkov iz naslova prodaje za 2,2 odstotka, pomemben vpliv pa imajo tudi drugi prihodki, ki pa letos niso neposredno primerljivi z lanskim letom.

Na strani stroškov in odhodkov je treba poudariti, da v letošnjem prvem polletju znaša amortizacija 8.222 milijonov tolarjev, medtem ko je lani bila 11.910 milijonov tolarjev. Torej je letos nižja za 3.688 milijonov tolarjev oziroma za 31 odstotkov, so pa v prvem polletju bili stroški dela višji za 13 odstotkov (vključeno dodatno pokojninsko zavarovanje), stroški storitev za 9 odstotkov in stroški materiala za 5 odstotkov.

CENOVNA PROBLEMATIKA

V nadaljevanju je Saviozzi povedal, da so podjetja za distribucijo električne energije vladi RS večkrat posredovala zahteve po korekciji tarifnih postavk za tarifne odjemalce. V tem niso bili uspešni, saj v tem obdobju niso dobili soglasja za povečanje tarifnih postavk. Njihov zahtev po 11,3-odstotnem povišanju je temeljil na načrtovani izgubi 7.046 milijonov tolarjev na dejavnosti prodaje električne energije tarifnim odjemalcem za leto 2002. V trenutku njihovega predloga je cena za gospodinjanskega odjemalca brez davka dosegla okrog 75 odstotkov cene v EU.

Hkrati si distribucijska podjetja prizadevajo tudi za ustrezno višino omrežnine, ki jo določa Agencija za energijo Republike Slovenije. Ob tem ne morejo mimo dejstva, da se je v izgubi, pretežno zaradi administriranja, znašla le distribucija, drugi pa so poslovanje zaključili pozitivno (manjšo izgubo izkazuje le še Eles – okrog 10 odstotkov njihove).

Glede investicij je Saviozzi poudaril, da jih v distribuciji izvajajo le v manjšem delu s svojim denarjem, pretežno pa s krediti, kar pa ne velja za druga podjetja v sistemu. Račun za tako ravnanje bo prišel v naslednjih letih.

Ob tem je še povedal, da je problem

neplačevanja električne energije in dostopa do elektroenergetskega omrežja (zamude pri plačilih, stečaji, prisilne poravnave ipd) v celoti problem distribucijskih javnih podjetij, ki pa ne razpolagajo z ustreznimi obratnimi sredstvi za njihovo pokritje. Za zagotavljanje ustreznih likvidnih sredstev najemajo kredite.

ŽE DOSEGLI ZA LETOS NAČRTOVANO CENO

Kakšna je politika cen električne energije in kakšne so možnosti za njeno letošnje povišanje, smo se pozanimali na MGD, ki je pristojno za usklajevanje cene električne energije tarifnih odjemalcev. Kot smo izvedeli, je zaradi doseganja predvidenih makroekonomskih ciljev vlada letos januarja izdelala terminski plan povišanja nadzorovanih cen v letu 2002, v katerem so vključena tudi povišanja tarifnih postavk za prodajo elek-

trične energije za tarifne odjemalce. Zaradi kritično visoke inflacije so omenjeni plan – da bi zmanjšali načrtovana povišanja vseh nadzorovanih cen – večkrat popravljali.

Dejstvo, da vseh pet distribucijskih podjetij letos posluje z izgubo in da so ta januarja oddala vlogo z ustreznimi analizami za 11,3-odstotno povišanje cene, ne igra nobene vloge, ker je bilo na podlagi usklajenega terminskega plana z uradom predsednika vlade Republike Slovenije, Ministrstva za finance in Urada za makroekonomske analize in razvoj za leto 2002 predvideno povišanje tarifnih postavk za prodajo električne energije za gospodinjstva, javno razsvetljavo in ostali odjem na nizki napetosti za 2 odstotka s 1. avgustom. Vlada je zato izdala uredbo o določitvi najvišjih tarifnih postavk za prodajo električne energije za tarifne odjemalce. Sicer pa skladno s poslovníkom vlade usklajuje gradivo za povišanje cen



Foto Dušan Jež

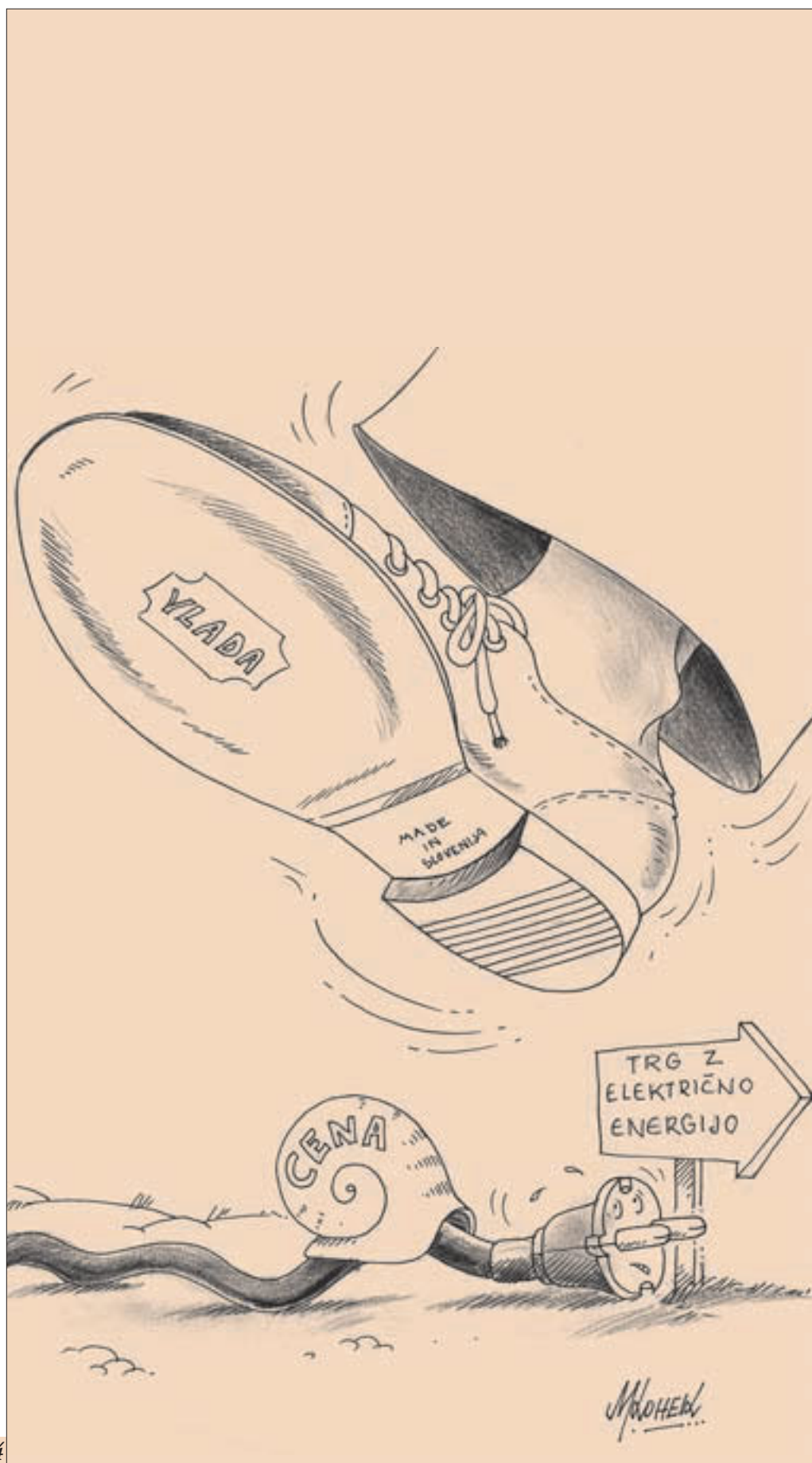
TERMINSKO PLANSKA CENA

tri mesece pred popolnim odprtjem trga država ostaja veliko večinski lastnik družb elektrogospodarstva. Če se lahko proizvodni del, zlasti podjetja v okviru Holdinga Slovenske elektrarne pohvalijo z letošnjimi dobrimi poslovnimi rezultati in napovedujejo štirimilijardni dobiček do konca leta še povečati, pa distribucijska podjetja, ki prodajajo pri njih kupljene kWh široki potrošnji, poslujejo z izgubo dobrih štirih milijard. Res je, da je HSE večji del dobička ustvaril s prodajo električne energije v tujino in preprodajo elektrike iz drugih držav v tujino, na kar država nima vpliva, ampak je to rezultat spretnih poslovnih potez holdinga. Teh pa pri distribuciji ne more biti, ker ni možnosti zanje.

Znana dejstva so, da cene kWh za gospodinjstva in ostali odjem dosegajo 65 do 78 odstotkov cene v EU, da so podjetja elektrodistribucije v začetku leta oddala s strokovnimi analizami utemeljeno vlogo za 11,3-odstotno povišanje cene, da je terminski plan vlade določil 2-odstotno povišanje cene v začetku avgusta, makroekonomski kazalci pa bodo pokazali, ali bi ceno še kaj dvignili do konca leta. Teh nesorazmerij ne bo v celoti rešil niti vladdno zahtevani model za določitev cene za tarifne odjemalce. Je že prav, da cena kWh in omrežnina upoštevata vse ustrezne stroške, v bistvu bi pa morali zasledovati vsaj letno inflacijo. Tako pa se nepriznani ceni letos pridružujeta še znižana amortizacija in manj virov za nalozbe.

Upamo le, da člani nadzornih svetov, visoki državni uslužbenci, ustrezno opravljajo svojo nalogo in sproti obveščajo svoje šefe - ministre, še posebno, ker so usklajevalci cen dve ministrstvi (MGD in MOP) in en urad. Ne nazadnje bo izgubo v distribucijskih podjetjih reševala država, namesto da bi potrošniki plačali realno ceno kWh. Je to delno odprti trg? Je, terminsko plansko imenovan!

MINKA SKUBIC



Ministrstvo za gospodarstvo z Ministrstvom za okolje, prostor in energijo ter Uradom za makroekonomske analize in razvoj. Na objavljeno vladno gradivo v informacijskem sistemu vlade pa lahko pred obravnavo na delovnih telesih vlade dajo pripombe tudi druga zainteresirana ministrstva in vladne službe.

Pri obravnavanju zadnjega povišanja cen je Vlada RS sprejela dodatni sklep s katerim je naložila ministrstvu pristojnem za energetiko in za cene, da pripravita usklajen model za določitev cen za tarifne odjemalce, ki bo omogočal ločeno določanje cene za električno energijo in cene za uporabo omrežij ter bo omogočal večjo transparentnost določanja cen za oskrbo tarifnih odjemalcev.

Pri obravnavanju zadnjega povišanja cen je vlada RS sprejela dodatni sklep, s katerim je ministrstvom, pristojnima za energetiko in cene naložila, da pripravita usklajeni model za določitev cen za tarifne odjemalce, ki bo omogočal ločeno določanje cene za električno energijo in cene za uporabo omrežij, hkrati pa večjo transparentnost določanja cen za oskrbo tarifnih odjemalcev. Model je v pripravi.

Sedanja cena kWh za tarifne odjemalce dosega 65 odstotkov povprečne cene za gospodinjstva in industrijo v državah Evropske unije, oziroma 78 odstotkov povprečne cene brez davka na dodano vrednost. O tem, ali je letos predvideno še kakšno povišanje cene, na MGD menijo, da je govoriti še preuranjeno, ker je to odvisno predvsem od gibanja makroekonomskih kazalcev do konca leta. Kdaj bo naša cena primerljiva z evropsko, pa odgovarjajo, da bodo povišanja v naslednjih letih rezultat usklajene politike cen in odpravljanja disparitet energetske politike ter odpiranja trga tudi za tarifne odjemalce. Sicer pa po statističnih podatkih povišanje cene kWh električne energije za tarifne odjemalce v indeksu cen življenjskih potrebščin sestavlja 3,2-odstotni delež.

VZPOSTAVITEV REGULATIVNEGA OKVIRA

Po informaciji iz Agencije za energijo RS, je ta ustanova k sodelovanju pri pripravi regulativnega okvira za prvo obdobje povabila regulirana podjetja in druge zainteresirane. Agen-

cija za energijo tudi pri določanju cen za uporabo elektroenergetskih omrežij upošteva temeljne cilje svoje-ga obstoja in delovanja, torej na eni strani zaščito potrošnikov in na dru-gi učinkovito delovanje reguliranih dejavnosti. Priprave na vzpostavitev nadzora cen elektroenergetskih om-režij za prvo triletno regulativno ob-dobje potekajo že nekaj časa.

K sodelovanju pri pripravi metodo-logije za določanje cen za uporabo elektroenergetskih omrežij je Agenci-ja povabila tudi javna podjetja pre-nosa in distribucije, ki opravljajo re-gulirane dejavnosti. Z njimi rešujejo odprta vprašanja, ki so povezana z nadzorom cen in ki bodo posledično vplivala na delovanje reguliranih po-djetij. V Agenciji za energijo RS so prepričani, da je za vzpostavitev do-brega sistema reguliranja cen bistve-no, da v posvetovalnem procesu pred sprejemanjem odločitev sodelujejo vsi, ki so z dejavnostjo neposredno ali posredno povezani. Zato so na spletni strani Agencije objavili tudi posvetovalni dokument za vzpostavi-tev regulativnega okvira reguliranja cen elektroenergetskih omrežij v Slo-veniji. Podjetjem, ki izvajajo reguli-rane dejavnosti, in tudi drugim zain-teresiranim so tako zagotovili infor-macije o predlaganem ekonomskem reguliranju elektroenergetskih omre-žij. V dokumentu je oblikovan tudi niz posvetovalnih vprašanj, poveza-nih z glavnimi odločitvami, ki jih je treba sprejeti za uvedbo učinkovitega in izvedljivega nadzora cen omrežij. Vprašanja v posvetovalnem doku-mentu se nanašajo predvsem na tem-eljne določbe reguliranja cen in vsa druga vprašanja, ki so v pripravljalni fazi pomembna za vzpostavitev nad-zora cen elektroenergetskih omrežij za prvo regulativno obdobje. Novi način reguliranja cen, ki je v doku-mentu podrobno predstavljen, pre-dlaga bistvene spremembe tako pri določanju cen kot pri njihovem nad-zorovanju.

V preteklosti je cene električne ener-gije v Sloveniji v celoti nadzirala vla-da. Rast cen električne energije ni sledila inflacijski stopnji, zato so se realno nižale. Leta 2000 je bil razvit novi način določanja cen za uporabo omrežij, ki pa je zagotavljal le konti-nuiteto glede na prejšnje obdobje. Tako so bile določene cene za upora-bo elektroenergetskih omrežij za leti 2001 in 2002.

Namen ekonomskega reguliranja je vzpo-stavitev takšnega prihodka, ki ga regulira-na podjetja potrebujejo za zanesljivo in ekonomično delovanje reguliranih dejavno-sti. Metodologija določanja cen za uporabo elektroenergetskih omrežij, ki obravnava merila za določitev upravičenosti stroškov, se nanaša predvsem na: okvir in metode regulativnega nadzora, uporabo regulativ-ne formule, vzpostavitev regulativne baze sredstev, določitev stroškov kapitala, regu-lativno amortizacijsko politiko, obravnava-nje izdatkov za investicije, stroške delova-nja in vzdrževanja, določanje ciljev izbolj-šanja produktivnosti itd.

Uspešna uvedba novega načina regu-liranja cen bo vsekakor morala pre-prečiti skokovito naraščanje cen in vpeljati mehanizme za obvladovanje prehoda od starega k novemu reži-mu. To je pomembno in potrebno tudi z vidika države, podjetij in po-trošnikov.

Sicer pa se že nakazuje možnost, da bo kmalu treba sprejemati pomem-bne odločitve, in sicer zaradi morebi-tnega razhajanja med sedanjo ravni-jo prihodkov iz cen za uporabo omrežij in zahtevano ravni-jo prihodkov v skladu z novimi načeli ekonomskega reguliranja v Sloveniji. Cene za upo-rabo omrežij, ki ne bi zagotavljale za-nesljivega in ekonomičnega delova-nja reguliranih dejavnosti, bi namreč v prihodnje lahko onemogočile po-trebno raven vzdrževanja in naložb. Prenizke cene za uporabo omrežij bi lahko ogrozile tudi uspešnost priha-jajoče privatizacije, saj bi povzročile znižanje vrednosti sredstev. Ne na-zadnje pa bi prenizke cene vplivale tudi na izkrivljanje cenovnih signa-

lov, kar je nesprejemljivo z vidika uresničevanja ciljev načel prostega dostopa do omrežij in poštene kon-kurence na trgu.

Odziv na posvetovalni dokument je bil do izteka roka za posredovanje pripomb zelo velik. Vsa regulirana podjetja, prenosno in vseh pet distri-bucijskih, so zelo natančno proučila dokument ter podala svoje odgovore in pripombe. Prispelo je tudi nekaj pripomb drugih zainteresiranih po-sameznikov in organizacij.

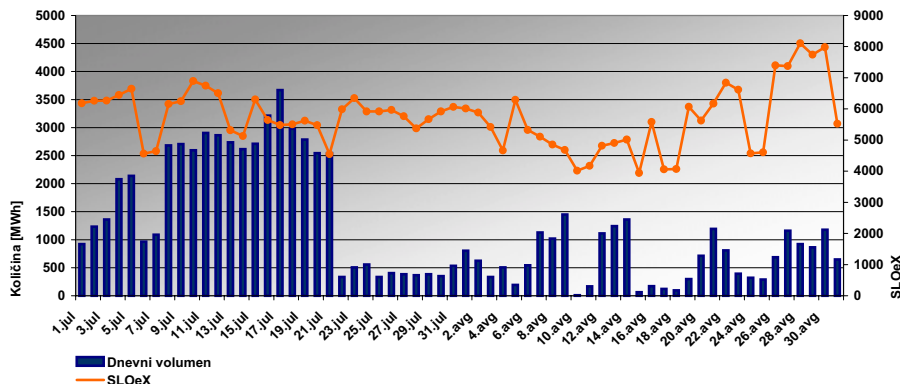
Agencija bo presodila prispele odgo-vore in pripombe in nato izpeljala posvetovalni postopek. Podjetja, ki izvajajo regulirane dejavnosti, bo po-vabila na razpravo o vprašanjih, na-vedenih v njihovih odgovorih. Po-svetovalni postopek bo najverjetneje končan še septembra.

**MIRO JAKOMIN,
MINKA SKUBIC,
IRENA GLAVIČ**

ORGANIZIRANI TRG Z ELEKTRIČNO ENERGIJO

tudi na organiziranem trgu z električno energijo je bilo julija in avgusta zaznati vpliv poletnih dopustov. Poleti je poraba električne energije v Sloveniji manjša, potekajo remonts in zaustavitve proizvodnih objektov. Vsi ti dejavniki so vplivali na zmanjšano ponudbo električne energije proizvajalcev in posledica je zmanjšana skupna količina trgovanja na organiziranem trgu z električno energijo. Ta je julija in avgusta znašala samo 73.883 MWh, kar je še vedno za 7,6 odstotka manj kot junija. V primerjavi s celotnim odjemom električne energije v Sloveniji julija in avgusta je delež organiziranega trga sestavljal približno 4 odstotke. Povprečni dnevni delež trgovanja z električno energijo se je v poletnih mesecih zmanjšal za 55 odstotkov v primerjavi z junijem in je znašal 1.192 MWh, povprečni indeks cen električne energije na organiziranem trgu (SLOeX) se je rahlo zvišal, in sicer na vrednost 5.725.

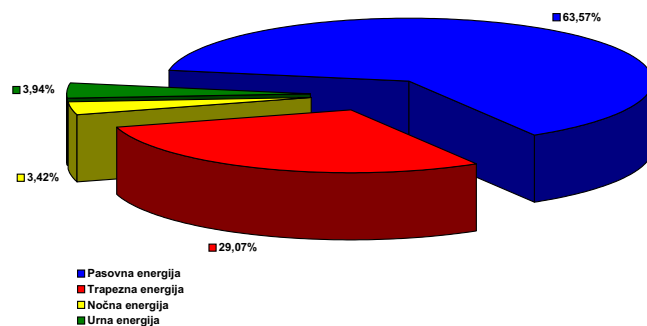
SKUPNI PROMET IN VREDNOST SLOeX NA ORGANIZIRANEM TRGU V MESECIH JULIJ IN AVGUST 2002



DELEŽI TRGOVANJA S POSAMEZNIMI PRODUKTI NA DNEVNEM TRGU

Cas poletnih mesecev je vplival tudi na delež trgovanja s posameznimi standardiziranimi produkti. Tako se je v preteklih dveh mesecih večinoma trgovalo le s pasovno in trapezno energijo, deleža trgovanja s produkti nočne in urne energije pa sta se zelo zmanjšala. Delež trgovanja s pasovno energijo se je v primerjavi z junijskim deležem trgovanja povečal za 7,8 odstotka, to je na 63,57 odstotka, prav tako se je precej povečal delež trgovanja s produktom trapezne energije, ki je znašal 29,07 odstotka. Deleža trgovanja s produkti nočne in urne energije sta znašala približno 3 odstotke. Povprečna dnevna količina trgovanja s pasovno energijo je znašala 262 MWh, s trapezno energijo 120 MWh, z nočno energijo 14 MWh in s produkti urne energije skupaj samo 16 MWh. Povprečne cene produktov trgovanja po sprotnem načinu so bile: za pasovno energijo 5.505 SIT/MWh, cena pasovne energije se je za malenkost znižala v primerjavi s ceno pasovne energije junija, za trapezno energijo se je cena precej povečala in je znašala 7.490 SIT/MWh, cena nočne energije pa se je zmanjšala na 3.610 SIT/MWh. Glede na skupno dnevno količino trgovanja s produkti urne energije je razvidno, da se je z urnimi produkti trgovalo zelo malo.

DELEŽI TRGOVANJA S STANDARDIZIRANIMI PRODUKTI V MESECIH JULIJU IN AVGUSTU 2002



ANALIZA SKLENJENIH POSLOV NA DNEVNEM TRGU

analiza dejavnosti udeležencev trgovanja na dnevnem trgu je v nasprotju z analizo skupnih količin trgovanja pokazala, da se od začetka delovanja dnevnega trga dejavnost udeležencev povečuje, povečevala pa se je tudi v preteklih dveh mesecih. Primerjava števila podanih nakupnih in prodajnih ponudb na dnevnem trgu s številom sklenjenih poslov na dnevnem trgu je pokazala, da je skupno število sklenjenih poslov povezano s številom podanih ponudb. Zanimivost trgovanja na slovenskem trgu z električno energijo je ta, da je število podanih nakupnih ponudb približno enako številu podanih prodajnih ponudb kljub majhnemu številu udeležencev trgovanja, kar je posledica tega, da večinoma skoraj vsi udeleženci trgovanja podajajo nakupne in prodajne ponudbe. Udeleženci trgovanja sklepajo enkrat nakupne, drugič prodajne posle v skladu z njihovimi potrebami oziroma presežki električne energije. Rezultati analize trgovanja na dnevnem trgu so pokazali, da se tako število podanih ponudb kot število sklenjenih poslov na dnevnem trgu povečuje, kar pomeni, da se dnevni trg v Sloveniji uspešno razvija.

PRIMERJAVA ŠT. SKLENJENIH POSLOV IN ŠT. PODANIH PONUDB V POSAMEZNIH MESECIH

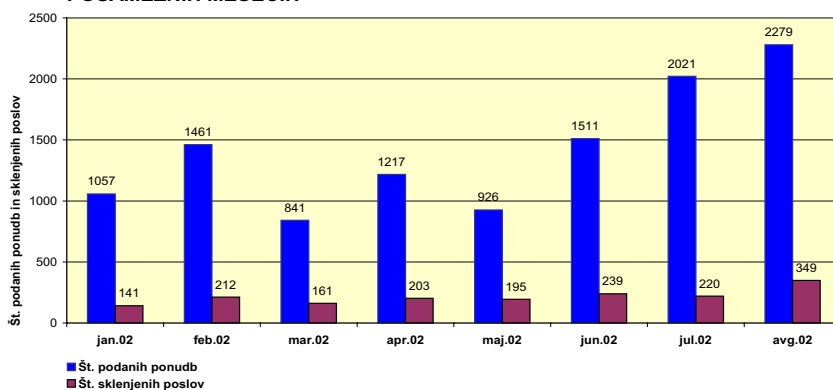




Foto Dušan Jež

NEMČIJA

VODILNA V PROIZVODNJI ENERGIJA IZ VETRA

Nemčija je v samem svetovnem vrhu po zmogljivostih na njihovih vetrnih poljih. Do zdaj je namreč zgradila zmogljivosti v višini 10 GW, s tem pa je daleč pred Združenimi državami Amerike, ki imajo vetrna polja s skupnimi zmogljivostmi 4250 MW; sledi Španija s 3750 MW. V Nemčiji deluje 12.500 vetrnih elektrarn različnih velikosti, do konca tega leta pa naj bi pognali še dodatne zmogljivosti s 11.750 MW, je napovedal Peter Ahmels, predsednik Bundesverband WindEnergie. Do leta 2010 bodo po njegovih izračunih te zmogljivosti povečali še za 22.500 MW.

FRANCIJA

NAKUP NA POLJSKEM

Francosko elektroenergetsko podjetje Electricité de France je kupilo 45-odstotni delež v dveh kogeneracijskih elektrarnah v Torunu, mestu na jugu Poljske. Za deleža v Elektrociepłownia Torun (314 MW) in Energotor-Torun (150 MW) je plačalo enajst milijonov evrov, vendar pod pogojem, da bo v naslednjih treh letih v elektrarni investiral še približno toliko denarja.

BELGIJA

VETRNIC BI MOTILE SELITVE PTIC

Belgijsko ministrstvo za okolje je zavrnilo vlogo C-Power za gradnjo 115 MW elektrarne na veter. Družba, sestavljena iz treh podjetij – Interelectra, Dredging International in Turbowinds – je namreč nameravala vetrnice postaviti na območju, kjer so pogoste selitve ptic, poleg tega pa bi lahko naprave po ocenah ministrstva motile promet na morju. Tako ostaja v Belgiji za zdaj največji tovrsten projekt gradnja 100 MW polja vetrnic, ki ga načrtujeta Electrabel in Seaenergy. Slednja sta dobila dovoljenje ministrstva za okolje, čeprav si nasprotniki prizadevajo, da bi sodišče projekt še enkrat pretehtalo. Manj sreče pa je imel Electrabel pri pridobivanju dovoljenj za 300 MW polje, saj ga je država skupaj s podjetjem Total-FinaEolia (načrtovalo je 100 MW polje vetrnic) prav tako zaradi okoljevarstvenih razlogov zavrnila.

MOPE

ZA VAROVANJE OKOLJA PRECEJ SREDSTEV

Na Dunaju je 13. septembra potekala konferenca srednje- in vzhodnoevropskih držav, ki so se je poleg mag. Janeza Kopača kot predstavnika Slovenije, udeležili še okoljski ministri Češke, Slovaške, Poljske, Madžarske in Avstrije, navzoči pa so bili tudi danski minister za okolje Hans Christian Schmidt kot predsedujoči okoljskih ministrov EU in predstavniki evropske komisije. Na srečanju so največ pozornosti namenili prednostnim procesa vključevanja v EU na področju okolja, govorili pa so tudi o potrebnih prihodnjih vlaganjih v varovanje okolja in prihodnjih oblikah regionalnega sodelovanja. Ministri so presodili, da so pridružitveni procesi zelo pozitivno vplivali na okolje v državah kandidatkah, ter ugotovili, da so okoljske investicije, povezane z uvajanjem evropske zakonodaje, v vseh državah postale pomembna gospodarska dejavnost. Mag. Janez Kopač je v razpravi o prihodnjih oblikah sodelovanja predlagal, da bi proučili možnosti za evropsko financiranje uvajanja priporočil programa Nature 2000, saj so z ohranjanjem okolja povezane tudi velike finančne obveznosti, ki jih bodo države kandidatke težko zmogle same. Okoljski ministri so v skupni izjavi po srečanju tudi zapisali, da glavne koristi po vključitvi v krog držav Evropske unije pričakujejo na področju kakovosti zraka, ravnanja z odpadki, varstva voda in ohranjanja biotske raznovrstnosti, opredelili pa so tudi prihodnje regionalno sodelovanje na področju protipoplavne varnosti, prometa in izrabe obnovljivih virov energije. Pred srečanjem je Avstrijska družba za okolje in tehniko predstavila tudi rezultate študije o

prihodnji okoljski politiki omenjenih petih držav, ki so pokazali, da s širitvijo evropske unije nastaja velik trg, ki bo v naslednjih petnajstih letih za uresničitev okoljskih in tehničnih projektov potreboval kar 200 milijard evrov. Po izsledkih študije bodo poglobitve investicije v okolje predvsem na področju energetske infrastrukture, čistilnih naprav za odpadne vode, ravnanja z odpadki in zmanjševanja emisij škodljivih plinov. Študija še navaja, da bodo glede na to, da so države kandidatke za vstop v EU že sklenile pogajanja o okolju in morajo 95 odstotkov sprejetih obveznosti izpolniti še pred vstopom v unijo, investicije v okolje znašale 10 do 20 milijard evrov na leto, kar utegne državam kandidatkam povzročati precejšnje težave. Še zlasti zato, ker je Evropska unija pripravljena prispevati le desetino potrebnih sredstev, večino denarja za okoljske projekte pa bodo morale države zagotoviti same oziroma dobiti ustrezne tuje investitorje.

BRANE JANJIC

TE ŠOŠTANJ

USPEŠNO OPRAVLJEN REMONT

Prvi teden septembra je bil četrti blok TE Šoštanj ponovno sinhroniziran z omrežjem. Na 275 MW bloku so opravili obsežen remont, ki so se ga lotili v začetku julija in ga končali dan pred zastavljenim ciljem. Vsa vzdrževalna dela so končali v rekordno kratkem času. TEŠ-ovi delavci so s pomočjo tujih izvajalcev del opravili vsa potrebna dela za nemoteno in zanesljivo obratovanje bloka do naslednjega remonta, ki ga predvidevajo čez tri leta.

Med večjimi letošnjimi deli so bili generalni remont turbine, remont generatorja, remont kotlovskega postrojenja in razžvepljevalne naprave ter zamenjava 220 kV stikališča, prši-

šča hladilnega stolpa, kritičnih delov parovodnega sistema, delnega kotlovskega ocevja, visokotlačne reducirne postaje, dimno-zračnega sistema in systemskega nadzornega računalnika. Poleg zamenjav so opravili natančni pregled in popravili vse elemente, ki so potrebni za nemoteno obratovanje bloka. Po dobro opravljenem remontu so vsi delavci TE Šoštanja imeli poremontni piknik.

MINKA SKUBIC

UMANOTERA

AARHUŠKA KONVENCIJA V SLOVENIJI

Med pomembnimi publikacijami o okolju, ki jih v E-novicah konec avgusta na prvem mestu omenja Umanotera (Slovenska fundacija za trajnostni razvoj), je zbornik Aarhuška konvencija v Sloveniji, ki ga je izdal Regionalni center za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo. V bistvu gre za strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Namen zbornika je povečati seznanjenost z Aarhuško konvencijo in razumevanje njenih določil, olajšati prenos konvencije v slovenski pravni red ter lokalnim in državnim oblastem ter vsem interesnim skupinam pomagati pri učinkovitem uresničevanju konvencije. V zborniku, ki ga sestavlja osem poglavij, so objavljeni tudi povzetki mnenj, ki so jih o omenjeni konvenciji izrazili Kofi Annan, Mary Robinson, Margot Wallstrom, Altero Matteoli, Borge Brende in Janez Kopač.

MIRO JAKOMIN

HSE

USTANOVLJEN SKUPNI SVET DELAVCEV

Dejavnosti, povezane z zagotavljanjem soupravljalških pravic zaposlenih v holdingu, so se začele že ob prvih zamislih o povezovanju proizvodnih podjetij lani spomladi, po nekaj sestankih iniciativne skupine in najožjega vodstva HSE, pa je pred letošnjim poletjem potekala tudi ustanovna seja, na kateri so bili s strani sveta delavcev odvisnih družb v 13-članski skupni svet delavcev HSE imenovani Andrej Kovač in Bojan

Uspešno
opravljen
remont
v TEŠ.



Foto Minka Skubic

Majhenič iz DEM, Blaž Pišek in Marjan Pihler iz SEL, Alojz Istinič in Silvester Medvešček iz SENG, Anton Gabrič in Jure Colarič iz TEB, Peter Režen in Branko Sevnčnikar iz TEŠ ter Pavel Župevc, Bogdan Gregorin in Miran Božič iz PV. Na tajnih volitvah so bili nato izvoljeni tudi člani ožjega vodstva skupnega sveta delavcev HSE, pri čemer je bil za predsednika imenovan Blaž Pišek iz SEL, za njegovega namestnika Bogdan Gregorin iz PV in za tajnika Alojz Istinič iz SENG. Na omenjeni seji so bili izvoljeni tudi trije predstavniki delavcev v nadzornem svetu HSE, in sicer Ervin Kos iz DEM, Franc Dolar iz TEŠ ter Pavel Župevc iz PV.

BRANE JANJČ

DRUŠTVO JEDRSKIH STROKOVNJAKOV JEDRSKA ENERGIJA ZA NOVO EVROPO

Društvo jedrskih strokovnjakov Slovenije je v začetku septembra organiziralo v Kranjski Gori že tradicionalno mednarodno konferenco. Letos so jo naslovili Jedska energija za novo Evropo. S tem naslovom so želeli poudariti tako spremembe v Evropi kot vse večji pomen jedske energije. Več kot sto jedrskih strokovnjakov je posebno pozornost namenilo novim jedrskim elektrarnam po Evropi ter pomenu znanosti pri načrtovanju novih zasnov jedrskih elektrarn. Več kot sto prispevkov iz 25 držav je obravnavalo novosti s področja reaktorske fizike, izboljšanja varnosti jedrskih elektrarn, obratovanja jedrskih elektrarn, vplivov na okolje, odnosa javnosti do jedske energije in podobno.

MINKA SKUBIC

TDR-METALURGIJA D.D. POSLEJ V OKVIRU HSE

Vlada je 25. julija sprejela sklep, s katerim je v vlogi skupščine Eles potrdila sklenitev pogodbe o prodaji delnic družbe TDR Metalurgija, d.d., Republiki Sloveniji. Po tej pogodbi Eles proda Republiki Sloveniji 3.313.841 delnic družbe TDR-Metalurgija z nominalno vrednostjo tisoč tolarjev z namenom, da jih bo ta namenila za dokapitalizacijo Holdinga Slovenske elektrarne, kar poveda-

AVGUSTA 0,1-ODSTOTNA INFLACIJA

Cene življenjskih potrebščin so ostale avgusta skoraj nespremenjene, saj so se v povprečju dvignile le za 0,1 odstotka. Podrobnejša analiza pokaže, da se je blago pocenilo za 0,2 odstotka, podražile pa so se storitve, in sicer v povprečju kar za odstotek. V tem mesecu so najbolj poskočile cene avtomobilskega zavarovanja, in to za skoraj 13 odstotkov, k čemur je največ prispevala 20-odstotna podražitev osnovnega avtomobilskega zavarovanja. Podražilo se je tudi mobilno telefoniranje, zaradi česar so cene v skupini komunikacij poskočile za dober odstotek, v skupini stanovanj pa za 0,7 odstotka. V slednji so se najbolj povišale cene električne energije, in sicer za dva odstotka, po drugi strani pa je treba v tej skupini upoštevati tudi, da sta se pocenila daljinska energija in plin – prva za 1,6 odstotka, drugi pa za 0,3. Sicer pa je inflacija na letni ravni zrasla na 7,3 odstotka, samo letos, torej v primerjavi z decembrom lani, pa so se cene povišale za 5,3 odstotka.

Dnevnik, 31. avgusta

ZAMUDA PRI PRIVATIZACIJI TALUMA

Kljub napovedim države, da bo septembra objavila mednarodni razpis za prodajo svojega in Kadovega deleža v Talumu, se to ta mesec še ne bo zgodilo. Kot je pojasnila Jasna Kalšek, predsednica privatizacijske komisije in državna podsekretarka na ministrstvu za okolje, je razlog za zamudo v dolgoročni pogodbi za dobavo električne energije, ki je Talum ni mogel skleniti. Država in Kad imata v podjetju nekaj več kot 85-odstotni delež, natančneje – država je lastnica 3.037.400 delnic, Kad pa 212.859. Lastnika bosta svoja deleža prodajala v enem paketu, največ zanimanja zanju pa so po besedah Kalškove pokazala podjetja iz Rusije, Francije, Norveške in Švice. Če se bodo načrti, ki so jih zastavili v omenjeni komisiji, uresničili, bo privatizacija Taluma končana prihodnje leto.

Finance, 9. septembra

ŠE DVE LETI V BREME DRŽAVNEMU PRORAČUNU

Zapiranje Rudnika Zagorje bo zagotovo trajalo vsaj še dve leti, čeprav bi ga morali po črki sprejete zakonodaje skupaj s senovskim in kanizarskim zapreti že do konca leta 2000. To pomeni, da ga bodo namesto predvidenih štirih zapirali osem let, kot pojasnjujejo v Zagorju, pa je za to kriva predvsem država, saj ni redno nakazovala sredstev, potrebnih za zapiranje. Letos je v proračunu za ta rudnik, ki zaposluje še 46 ljudi, predvidene 1,2 milijarde tolarjev, v prihodnjem proračunskem letu pa imajo vsi trije omenjeni rudniki na voljo 1,5 milijarde tolarjev. Od tega bo šlo za zagorskega 800 milijonov. Prvih zapiralnih del so se v Zagorju lotili pred šestimi leti, zdaj pa jih čaka po besedah direktorja Franca Stošičkega med večjimi deli še demontaža opreme, ki naj bi trajala približno dve leti, in sanacija zagorskih površin, degradiranih zaradi več kot 240-letnega rudarjenja.

Delo, 13. septembra

POLETNI ZASLUŽKI ZA DOBER ODSTOTEK VIŠJI

Julija letos so zaposleni v podjetjih, družbah in organizacijah v Sloveniji v povprečju zaslužili 232.050 tolarjev bruto, kar je za 1,3 odstotka več kot junija letos in 10,4 odstotka več kot julija lani. Cene življenjskih stroškov so se v sedmem letošnjem mesecu povišale za nekoliko manj, in sicer 0,5 odstotka, in bile za 7,2 odstotka višje od lanskega julija. To torej pomeni, da so bile plače realno gledano v primerjavi z junijem višje za 0,8 odstotka, v primerjavi z julijem lani pa za tri odstotke. Sicer pa so julija zaslužene in avgusta izplačane plače znašale v povprečju 146.023 tolarjev neto. Preračunano v evre so bruto plače v tem mesecu dosegle 1020,7 evra, od česar je bilo prispevkov za 378,4, čiste plače pa za 642,3 evra.

Delo, 17. septembra

PRIREDILA SIMONA BANDUR

no enostavneje pomeni, da je TDR-Metalurgija iz Elesovega naročila prešla pod okrilje Holdinga Slovenske elektrarne. Kot je znano, je Eles postal večinski lastnik TDR-Metalurgije na račun neporavnanih obveznosti za dobavljeno električno energijo v začetku devetdesetih let. V skladu z omenjenim sklepom so na skupščini TDR-Metalurgije potrdili tudi kadrovske zamene v nadzornem svetu, pri čemer sta dosedanja člana Jožeta Hujsa in Rada Faleskinja iz Elese zamenjala Dragomir Peklar in Irena Stare, ki ju je predlagal Holding Slovenske elektrarne. Sicer pa so na omenjeni seji potrdili revidirano letno poročilo za leto 2001, ugotovljeni bilančni dobiček v višini dobrih 56 milijonov tolarjev pa razporedili v rezerve.

BRANE JANJČ

ZVEZA SVOBODNIH SINDIKATOV SLOVENIJE

UPOŠTEVATI TUDI INTERESE ZAPOSLENIH!

Kot so konec avgusta sporočili iz Zveze svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS), z zaskrbljenostjo spremljajo vesti o prevzemih oziroma spremembah v lastništvu uglednih in uspešnih slovenskih gospodarskih družb in bank. Med drugim opozarjajo na dejstvo, da se pri teh prevzemih praviloma gledajo samo interesi dobička oziroma kapitala, ne pa tudi socialno-ekonomski učinki. V ZSSS so prepričani, da mora nasproti kapitalu imeti enakovredno vlogo tudi zaščita interesov delavcev, in da taki prevzemi ne smejo uničevati delovnih mest. Zato zahtevajo, da uprave ob prevzemih dajo tudi jasna zagotovila, da taki postopki ne bodo zmanjšali števila delovnih mest. V naši državi je še vedno vse preveč iskalcev zaposlitve, zato je ohranjanje, predvsem pa odprtje novih delovnih mest za ZSSS izjemno pomembno. Svobodni sindikati načeloma niso proti kapitalskemu vlaganju in povezovanju naših podjetij s tujimi, opozarjajo pa na vpliv, ki ga lahko imajo na slovenski kapitalski trg in s tem tudi na financiranje zdravstvenega in pokojninskega sistema. Kot so še poudarili v sporočilu za javnost, ZSSS poziva odgovorne vladne institucije, da ob presojah o dajanju soglasja za tuje prevzeme enakovredno upošte-

vajo tudi interese zaposlenih in njihovo socialno varnost.

MIRO JAKOMIN

SINDIKAT DEJAVNOSTI ENERGETIKE PROTI IZKORIŠČANJU OTROŠKE DELOVNE SILE

V času od 1. do 8. septembra je v Otawi potekal svetovni kongres Mednarodnih javnih služb (Public Services International), ki se ga je udeležil tudi Franc Dolar kot predstavnik Sindikata delavcev dejavnosti energetike Slovenije v okviru ZSSS. V PSI-ju je včlanjenih kar 526 sindikalnih organizacij iz 150 držav sveta, kar pomeni več kot 20 milijonov članov. Na srečanju v Kanadi je bilo navzočih okrog 3.800 udeležencev. Večidel pozornosti so namenili perečim vprašanjem človekovih pravic in pravic delavcev, enakopravnosti žensk, izkoriščanja otrok in podobnemu. Po razpravi so za reševanje teh težav oblikovali več konkretnih pobud. Poleg tega so na predsednika ZDA Busha naslovili apel, naj vprašanja terorizma ne rešuje z vojno proti Iraku, temveč naj v ta namen uporabi druga mogoča sredstva. Opredelili so se tudi proti globalizaciji, saj se v tem procesu pri iskanju dobičkov nič ne gleda na pravice delavcev in na zaščito njihovega socialnega položaja. O tej problematiki so bili na kongresu sprejeti tudi ustrezni dokumenti.

MIRO JAKOMIN



Predsednik SDE Franc Dolar.

SINDIKAT DEJAVNOSTI ENERGETIKE

IDEJNI OČE HOLDINGA – DR. GOLOB

Predsednik SDE Franc Dolar je na vprašanje, kaj meni o odhodu državnega sekretarja za energetiko dr. Roberta Goloba, dejal, da ta po njegovo sodi med najzaslužnejše osebnosti, ki so doslej delovale na tej funkciji. Sedaj nekateri hitro pozabljajo, da je bil prav on idejni oče pri ustanavljanju Holdinga slovenskih elektrarn kot skupnega energetskega projekta. Poleg tega je bil tudi pobudnik drugih pomembnih energetskih projektov, ne nazadnje je veliko stvari uresničil tudi pri vključevanju Slovenije v EU na energetskega področju. Odšel je ravno v trenutku, ko je energetika z dobrimi finančnimi rezultati dosegla tak spodbuden položaj, kot ga v zadnjih desetih letih še ni imela. Hkrati se je izkazal kot človek, ki je pokazal izredno razumevanje za reševanje težav v zvezi z zaščito socialne varnosti zaposlenih. Če z SDE ne bi tako zavzeto sodeloval za ohranitev delovnih mest, bi bilo stanje na tem področju bistveno slabše. Sindikalisti upajo, da bo dr. Golob tako ali drugače še naprej uspešno deloval na energetskega področju. Pri tem računajo, da jim bo s strokovnim znanjem še priskočil na pomoč. Po njegovem odhodu je v energetskega sistemu vsekakor nastala velika praznina, ki jo bo težko zapolniti. Ne glede na to, pa v energetskega sindikatu upajo, da bodo dobro sodelovanje vzpostavili tudi z novim državnim sekretarjem za energetiko mag. Žebeljanom.

MIRO JAKOMIN

GOSPODARSKA ZBORNICA SLOVENIJE

SOTLAR POSTAL NOVI PODPREDSEDNIK GZS

Upravni odbor Gospodarske zbornice Slovenije je na eni od prejšnjih sej za podpredsednika GZS imenoval univerzitetnega diplomiranega ekonomista Mira Sotlarja. Kot so sporočili iz službe za odnose z javnostmi, je 1. septembra 2002 prevzel dela in naloge dosedanjega podpredsednika Sama Hribarja Miliča, ki je zaprosil za razrešitev s tega mesta. Miro So-

tlar se je rodil 23. oktobra 1948 v Se-dražu v občini Laško. Po končanem študiju si je pridobil znanja s področij zunanjetrgovinskega poslovanja, komuniciranja in menedžerskega usposabljanja ter tujih jezikov. Poleg tega se je tudi dodatno usposabljal na področjih zunanjetrgovinskega poslovanja pri GZS, standardov ISO 14001 in HACCP ter ekologije. Dobro pozna razmerja med delničarji, menedžerji, zaposlenimi in okoljem, deloval pa je tudi na področju internacionalizacije poslovanja. Podrobno je seznanjen tudi z izzivi zunanjetrgovinskega poslovanja slovenskih podjetij. Na vodilnih delovnih mestih ima 23 let delovnih izkušenj; že drugi mandat je predsednik nadzornega sveta delniške družbe JUB, d.d., Dol pri Ljubljani; je tudi član nadzornega sveta Aerodrom, d.d., Ljubljana. Doslej je bil dejaven tudi kot član upravnega odbora Združenja za tekstilno, oblačilno in usnjarsko predelovalno industrijo pri GZS.

MIRO JAKOMIN

SKUPŠČINA ELEKTRA LJUBLJANA OBČUTNO NIŽJE IZGUBE IZ POSLOVANJA

V prostorih Elektra Ljubljana, d.d., je prvega avgusta brez zapletov potekala 6. redna seja skupščine delničarjev družbe Elektro Ljubljana, d.d., na kateri je bilo navzočih 86,83 odstotka lastnikov kapitala. Skupščina se je seznanila z letnim poročilom za leto 2001 z mnenjem revizorja in pisnim poročilom nadzornega sveta o preverjanju letnega poročila in podelila razrešnico upravi družbe in članom nadzornega sveta družbe za leto 2001. Kot je razvidno iz poročila nadzornega sveta, je družba Elektro Ljubljana, d.d., poslovala dobro. Izgubo iz poslovanja je namreč zmanjšala s prvotno načrtovane 4,7 milijarde tolarjev na 990,3 milijona tolarjev. Vendar pa se je zaradi nove ocenitve osnovnih sredstev – na pošteno tržno vrednost – vrednost premoženja zmanjšala. Zato se je izguba povečala na 25,9 milijarde tolarjev. Delničarji družbe so sprejeli Temelje poslovne politike družbe Elektro Ljubljana, d.d., za leto 2002, sklep o spremembah in dopolnitvah statuta družbe in čistopis statuta družbe, sklep o spremembah in dopolnitvah

poslovnika o delu skupščine ter v skladu s statutom družbe in sklepom vlade RS z dne 16. maja 2002 sklep o višini sejin nadzornega sveta družbe.

Zaradi izteka mandata so bili za naslednje mandatno obdobje izvoljeni novi člani nadzornega sveta, predstavniki delničarjev. Novi člani nadzornega sveta Elektro Ljubljana, d.d., so: Djordje Žebeljan, Ivica Kranjčević, Janez Vrtačnik, Janez Bojc – predstavniki delničarjev ter Jurij Žvan in Mitja Fabjan kot predstavnika delavcev. Za pooblaščen revizijsko družbo za leto 2002 pa je bila imenovana družba Deloitte&Touche, d.o.o.

MAG. VIOLETA IRGL

SKUPŠČINA ELEKTRA GORENJSKA SPREJETI VSI PREDLAGANI SKLEPI

Delniška družba Elektro Gorenjska je imela 8. avgusta 2002 svojo 5. redno skupščino. Udeležili so se je pooblaščenici Republike Slovenije, obeh Kapitalskih družb, Slovenske odškodninske družbe in štirih pooblaščenih investicijskih družb. Udeležba je bila 88-odstotna. Poleg proceduralnih točk, kot sta bili izvolitev delovnih teles in sprejem poslovnika o delu skupščine, so bili na dnevnem redu še: spremembe in dopolnitve statuta, predložitev letnega poročila za leto 2001 z mnenjem revizorja in pisnega poročila nadzornega sveta o preveritvi letnega poročila, podelitev razrešnice upravi, sprejem temeljev poslovne politike za leto 2002, izvolitev novega nadzornega sveta, imenovanje pooblaščenice revizijske družbe in določitev višine sejin nadzornemu svetu. Skupščina je bila dobro pripravljena in vsi predlagani sklepi so bili sprejeti.

Spremembe in dopolnitve statuta so bile potrebne zaradi spremenjenega zakona o gospodarskih družbah (ZGD), ki je na novo uredil poglavje o poslovnem poročilu, tako glede vsebine kot tudi pristojnosti za njegov sprejem. Hkrati je bila dejavnost usklajena s standardno klasifikacijo dejavnosti. Ob pripravi gradiva so s svojimi pripombami sodelovale strokovne službe Ministrstva za okolje, prostor in energije ter Ministrstva za finance, predvsem v smeri, da je

kljub spremenjenemu ZGD treba upoštevati tudi zakon o gospodarskih javnih službah, ki pa v devetih letih ni bil spremenjen.

Direktor mag. Drago Štefe je obširno in nazorno predstavil poslovanje v letu 2001 in temelje poslovne politike za tekoče leto. Izkazana izguba v letu 2001 v višini več kot 15 milijard je bila skoraj v celoti posledica novega vrednotenja premoženja, saj bi sicer podjetje imelo le 25 milijonov izgube iz poslovanja. Ključna finančna problema preteklega in tekočega leta sta prenizka cena električne energije za tarifne odjemalce in negativna razlika v ceni med določeno odkupno ceno električne energije od kvalificiranih proizvajalcev ter ceno, po kateri je to energijo mogoče prodati na trgu. Uspešna je bila prodaja električne energije upravičenim odjemalcem. Skupščina je upravi podelila razrešnico.

Nadzornemu svetu v sestavi Jože Resman, Miroslav Pengal, Marijana Mali, Vladimir Vastl, Marija Malovrh in Mihael Žumer je potekel mandat, zato je skupščina izvolila nov nadzorni svet v sestavi Franc Beravs, Miroslav Pengal, Aleksander Ravnikar in Vida Lorber, svet delavcev pa je vanj izvolil Mihaela Žumra in Božidarja Žerovca. Skupščina je še imenovala Deloitte & Touche za pooblaščen revizijsko družbo za leto 2002 in sprejela višino sejin za članke nadzornega sveta v skladu s sklepom vlade o kriterijih za določitev višine sejin v javnih podjetjih.

MAJDA KOVAČIČ

FERI NOVI PRESKUSNI MOČNOSTNI LABORATORIJ

Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko ter Infrastrukturni center za energetske meritve – tehnološki center sta nedavno v bližini Maribora odprla Preskusni močnostni laboratorij, s čimer je nove možnosti razvoja dobila tudi štajerska prestolnica. Zamisel o takšni ustanovi v tem delu Slovenije je zorela že dalj časa, prvi poskusi gradnje laboratorija pa so bili pri RTP Dogoš in nato še v Zasavju, vendar je tedaj vse ostalo le pri načrtih. Ob pomoči in razumevanju vodstva Dravskih elektrarn Maribor in nekaterih drugih proizvajalcev električne opre-

ENERGETSKO KRMILLO prevzel MAG. DJORDJE ŽEBELJAN

me ter velikem angažiranju sodelavcev Laboratorija za energetiko, Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko v Mariboru pa je zdaj vendarle prišlo tudi do uresničitve te zamisli. Lokacija novega laboratorija je idealna, saj se nahaja v neposredni bližini hidroelektrarne Mariborski otok in je le nekaj sto metrov oddaljen od razdelilne transformatorske postaje Pekre, s čimer so zagotovljeni vsi pogoji za preskuse, ki se opravljajo v močnostnih laboratorijih. Kot je povedala direktorica tehnološkega centra Lidija Korpar Koritnik, je mariborska regija z usposobitvijo Preskusnega močnostnega laboratorija in delovanjem tehnološkega centra zagotovila tudi potrebne infrastrukturne pogoje za ustvarjanje in prenos znanja, razvojnih rezultatov in tehnologij v prakso, s čimer se bo sodelovanje med univerzo in gospodarstvom lahko še okrepilo. Sicer pa je bilo v Preskusni močnostni laboratorij vloženo veliko truda in sredstev, saj so samo vlaganja v opremo laboratorija preseгла dvesto petdeset tisoč evrov.

BRANE JANJČ

Vlada je na seji 12. septembra razrešila dr. Roberta Goloba s funkcije državnega sekretarja za energetiko (ministru za okolje, prostor in energijo je že pred časom podal odstop) in na to mesto imenovala mag. Djordja Žebeljana, dosedanjega državnega podsekretarja za električno energijo, ki je novo dolžnost prevzel 16. septembra po opravljeni primopredaji del. Z njim smo se pogovarjali ravno tisti dan, ko je vlada odločala o tej zamenjavi.

BIH

MODERNIZIRANI BLOK 4 V TE TUZLA

Predsednik in podpredsednik Federacije Bosne in Hercegovine Safet Halilović in Karlo Filipović sta 22. avgusta dala v pogon modernizirani blok 4 v TE Tuzla, s čimer je ta elektrarna pridobila dodatnih 200 MW in dosegla že načrtovano inštalirano moč v višini 779 MW. Modernizaciji bloka 4 z močjo 200 MW so botrovali tako ekonomski kot ekološki razlogi. Med najpomembnejšimi ekonomskim razlogi sta zagotovo z ustavitve nadaljnjega propadanja in stabilizacija premogovnikov v tuzlanskem bazenu, saj je predvidena poraba dodatnega milijona ton premoga na leto. Posodobitev pa bo omogočila tudi večjo ekonomičnost proizvodnje električne in toplotne energije, znižanje emisije pepela na evropske norme, zagotovila nove možnosti za daljinsko ogrevanje Tuzle, Lukavca in Živinica, ter manjšo porabo sanitarne vode in manjše onesnaževanje podtalnice.

Djordje Žebeljan se je rodil leta 1965. Kot je povedal, je po fakultetni izobrazbi strojnik – energetik, sicer pa magister tehničnih znanosti (področje numeričnih analiz) in trenutno absolvent podiplomskega študija MBA v Mariboru. V minulih letih je uspešno deloval v Elektroinštitutu Milan Vidmar (odsek za reaktorsko tehniko), v kemičnem koncernu na Nizozemskem (razvojno in tržno področje), na tehniški fakulteti v Mariboru (asistent), na univerzi v Nemčiji (raziskovalec na področju trdnostnih analiz), v mariborskem EGS, r.i., (prenos evropske energetske zakonodaje v slovenski prostor) ter na Ministrstvu za okolje, prostor in energijo (državni podsekretar za električno energijo). Poleg že omenjenih oblik izobraževanja je doslej opravil tudi več dodatnih strokovnih izobraževanj, med drugim tudi specializacijo iz jedrske tehnike na Inštitutu Jožef Štefan. Njegova osebna bibliografija v obdobju od 1988 do 2002 obsega več kot 40 strokovnih in znanstvenih člankov, ki jih je pri-

pravil bodisi samostojno bodisi v sodelovanju z drugim avtorji. Do leta 1998 se je precej ukvarjal z raziskovalnimi projekti, v zadnjih štirih letih pa je pretežen del dejavnosti namenil pisanju strokovnih člankov in se dejavno udeleževal raznih strokovnih konferenc doma in po svetu, še zlasti na področju liberalizacije trga z električno energijo.

Mag. Žebeljan je kot državni podsekretar za električno energijo z dr. Robertom Golobom dejavno sodeloval pri pripravi energetskega zakona (zasnova evropsko primerljivega pravnega okvira). S predstavniki energetskih podjetij je sodeloval pri prehodu iz tako imenovanega modela transakcijskih cen na sodobnejše oblike tržnega poslovanja. Poleg tega je sodeloval tudi pri določanju temeljnih parametrov z Agencijo za energijo ter pri pripravi programa za privatizacijo državnega elektrodistribucijskega premoženja.

Katere so prednostne naloge, ki jih bo novi državni sekretar za energetiko uresničeval v prihodnjih mesecih?

Bo mag. Djordje Žebeljan, novi državni sekretar za energetiko, vzdržal pod hudimi pritiski? Kot sam odgovarja, te funkcije sploh ne bi sprejel, če bi imel tovrstne pomisleke.



Foto Miro Jakomin

V zvezi s tem je omenil nadaljnje delo na področju trga z električno energijo ter na področju plina. Uresničeval bo nadaljnje korake pri privatizaciji elektrodistribucijskih podjetij. Prizadeval si bo za doseg konsenza na področju manjšinskega lastništva investorjev, ki so bolj finančno usmerjeni kot strateško in energetsko. Omenil je tudi potrebo po dejavnem sodelovanju s Sindikatom delavcev dejavnosti energetike Slovenije kot pomembnim partnerjem v energetskem sistemu. Velik del prizadevanj bo namenil tudi sodelovanju z menedžerji energetskih podjetij. Seveda pa ga čaka še vrsta drugih pomembnih nalog v energetiki.

Na vprašanje, ali bo zdržal ogromne pritiske, ki se bodo nanj prej ali slej zgrnili, je odgovoril, da funkcije državnega sekretarja sploh ne bi sprejel, če bi imel tovrstne pomisleke. Poudaril je, da je delo s skupinami na Uradu za energetiko že dobro utečeno. Sam se bo po svojih najboljših sposobnostih in močeh trudil, da bi bilo delo opravljeno čim bolj kako-

vostno. Zaveda se namreč, da ni vse v golem naprežanju, temveč je treba s skupnimi močmi doseči tudi dobre rezultate. Glede vprašanja o odnosu med politiko in stroko pa je menil, da ne vidi večjih težav, če na obeh področjih delujejo pravi strokovnjaki, ki se pri uresničevanju zastavljenih ciljev in nalog zavedajo svoje odgovornosti in pristojnosti. Konec koncev se morajo politiki zavedati, da so odvisni od svojih volivcev, ki hočejo imeti zanesljivo oskrbo z električno energijo po sprejemljivi ceni.

MIRO JAKOMIN

Foto Dušan Jež



SKOZI ENA VRATA VEN, SKOZI DRUGA NOTER!

Kot že ptiči žvrgolijo, se je s funkcije državnega sekretarja za energetiko sredi septembra na lastno željo poslovil dr. Robert Golob. Razloge za ta korak je že sam večkrat pojasnil. Razna ugibanja - ali bo morda kandidiral za novogoriškega župana, bo morda zajadral v svet iger na srečo, bo morda v naslednjih dneh brezskrbno užival na bahamskih otokih itd. - prepustimo časopisnim natolcevanjem. Dejstvo pa je, da je dr. Golob pokončno zapustil energetske sistem in se v tem trenutku ponosno vrača nazaj, in to po njegovi napovedi na eno najbolj pomembnih energetskega področij.

Omenjeni mož se ne bi pisal dr. Robert Golob, če ne bi svoj odhod in skorajšnji prihod v energetske sistem spet začel z izbranimi toni. Ponovno je zatrdil, da njegove kritične besede v bistvu ne letijo po ljudeh, s katerimi je sodeloval, saj z njimi s čisto človeškega vidika nima prav nobenih težav in jim lahko mirne duše pogleda v oči. Še več: Sploh ne vidi nobenih ovir, da se z njimi, če bi želeli, ne bi udeležil kakega svečanega kosila, ali pa morda z njimi poklepetal v kakem prijetnem lokalčku ob kozarcu žlahtne kapljice. Če smo ga v pogovoru prav razumeli, je največja težava v razhajanju pogledov o razvoju slovenske energetike.

Da se okoli tega ne bi vrteli kot maček okoli vrele kaše: Kako ocenjujete koncepte, ki jih na področju razvoja energetike, še posebej na področju razvoja Holdinga slovenskih elektrarn, zagovarjata mag. Janez Kopač, minister za okolje, prostor in

energijo, ter mag. Drago Fabijan, direktor Holdinga slovenskih elektrarn?

»Teh konceptov sploh ni in jih zato ne morem komentirati. Vsakomur je razumljivo, da je treba tudi v energetiki opredeliti prednostne naloge pri doseganju ključnih ciljev. Danes nimam občutka, da bi se vedelo, kateri problem je treba najprej rešiti. Z vidika koristi slovenske energetike bi bil resnično vesel, če bi me gospodje z ministrstva in holdinga uspeli prepričati, da se motim.«

S čim utemeljujete prepričanje o pomanjkanju konceptov?

»S tem, da so poteze omenjenih gospodov na razvojnem energetskega področju od danes do jutri. Dejstvo je, da sploh ne vedo, kateri cilj zasledujejo. Vsaj meni ga v zadnjih štirih mesecih ni uspelo identificirati. Uspešno pa mi je ugotoviti, da delajo v nasprotju s konceptom, ki je bil v veljavi na ministrstvu in holdingu do maja. Edina sveža ideja, ki je prišla s

strani vodstva HSE, je tako bila odlog odpiranja trga za leto ali dve oziroma zapiranje mej za uvoženo elektriko. Sic! Resnično bom vesel, če bo moja izjava povod, da jim bo naposled vendarle uspelo pojasniti svoje ideje, koncepte in prihodnje usmeritve.«

Kdaj se je pravzaprav pojavilo razhajanje med vami in ljudmi na drugi strani brega, če se lahko tako izrazimo?

»Do trenutka, ko niso bili povsem prepričani, da se nameravam posloviti, se ta razhajanja niso tako jasno kazala. Očitno so svoja nestrinjanja na nek način prikrivali. Potem ko je to dejstvo postalo javno znano, pa so se začele naše usmeritve tudi očitno zelo razhajati.«

Ali to pomeni, da z vašim konceptom potem niste uspeli?

»Očitno se nekateri z mojim jasno opredeljenim konceptom niso dovolj identificirali. In v trenutku, ko sem se odločil zapustiti energetske vode, so potem tudi oni odstopili od koncepta, o katerem sem jaz takrat še verjel, da je skupen. Konec koncev se je ta razvojni model tudi v javnosti prodajal kot skupen koncept. Ne spomnim se, da bi do maja letos kdor koli prodajal še kake svoje koncepte. In letošnji finančni rezultati, s katerimi se vodstvo HSE tako rado pohvali, so skoraj izključno plod skupnih dejavnosti ministrstva, Elese in sedanjega izvršnega direktorja trženja na HSE iz lanske jeseni. Takrat sedanje poslovodstvo HSE sploh še ni bilo imenovano, zato upam, da si ne bodo konec leta pripisovali kakšnih posebnih zaslug ali celo izplačevali nagrad za te dosežke.«

Sliši se šepetanje, da ste bili v resnici prisiljeni izstopiti iz tega kroga. Na vas naj bi postopoma stopnjevali pritisk, in ker naj bi na koncu postalo preveč vroče, ste zapustili energetskega ladjo.

»Dajte no, prosim! Moja odločitev je padla v trenutku, ko ni bilo niti najmanjših pritiskov. Takrat smo ravno končali razpravo o prenosu koncesijske pogodbe iz Savskih elektrarn Ljubljana na Holding slovenskih elektrarn. In takrat praktično ni bilo

Dr. Robert Golob se je ravno v času najhujše napetosti na ministrstvu, ki je bila po njegovih besedah nepotrebna in nikomur koristna, takole hladil ob fontani v ljubljanski Plavi laguni. Bojda je v vodnjak za srečo pri nadaljnjih poslih v slovenski energetiki vrgel celo dragoceni kovanec iz antičnih časov.

nobene ovire več pri uresničevanju koncepta, ki smo ga zastavili skupaj z ministrom Kopačem. Ker so se razhajanja pojavila šele po dnevu, ko sem se odločil za odhod s funkcije državnega sekretarja za energetiko, je omenjena zgodba brez realne podlage. Še več: mislim, da je bila ena mojih večjih napak, ki sem jih naredil v življenju, v tem, da sem na prigovarjanje ministra Kopača, naj ostanem še nekaj mesecev, kljub temu, da sem hotel oditi že maja, počakal do septembra. Te napake ne bom nikoli več ponovil. Namreč, da bi še kdaj v svojem življenju na prošnjo nekoga zastavil svoje ime in potem čakal z odhodom v dobri veri, da bo to koristilo slovenski energetiki, ta pa bi me potem samo izkoristil za fasado.«

V javnosti ni ostalo neopaženo, da ste bili prej razrešeni s funkcije državnega sekretarja za energetiko, kot pa s funkcije predsednika nadzornega sveta Holdinga slovenskih elektrarn.

»Dejstvo je, da glavna moč, predvsem finančna, danes ni skoncentrirana v funkciji državnega sekretarja za energetiko, temveč v vodstvu holdinga. Očitno je bilo nekaterim v interesu, da me čim prej umaknejo iz holdinga. In to ravno zato, ker se moja vizija razvoja ni skladala z njihovo. Prepričan sem, da je HSE kaj več, kot samo trženje električne energije. Trženje bi lahko opravljal tudi Eles, če bi bil to glavni namen holdinga in bi imel HSE kako drugo nalogo. Konec koncev je holding največje slovensko podjetje in s tega vidika bi morala biti njegova vloga bistveno širša od te, ki jo vidi sedanje poslovodstvo na čelu z mag. Dragom Fabijanom. Prav gotovo pa ne more in sme biti glavna naloga takega podjetja, da nad družbami, ki delujejo v njegovem okviru, zganja vlogo policista.«

Vlogo policista? Ali to res drži?

»To potrjujejo najnovejši dogodki v DEM in še v nekaterih drugih energetskih podjetjih. Dejstvo je, da se poskuša na silo disciplinirati nekatere direktorje v odvisnih družbah, in to ravno tiste ljudi, ki so bili, ko je bilo najbolj vroče, med največjimi zagovorniki ustanovitve holdinga. Na ta način se po moji oceni zelo kompromitira zamisel o ustanovitvi



Foto Miro Jakomin

te družbe. HSE nikoli ni bil zasnovan kot ječa energetskih podjetij, ampak kot prostovoljno združevanje podjetij z namenom, da bi skupaj ustvarjali sinergijo, in da bi skupaj nastopali na energetskem trgu. Danes pa se je HSE prelevil v nekaj povsem drugega. Prelevil se je v podjetje, ki je brez neposrednega nadzora države in mu je glavna skrb, kako podrediti in obvladovati obstoječa energetska podjetja. Seveda se to niti približno ne ujema z idejami in cilji, zaradi katerih je bil HSE ustanovljen. Žalostno.«

Kako gledate na prispevek, ki ste ga kot državni sekretar za energetiko v minulih letih vložili v elektroenergetski sistem? Slišijo se že prve kritične ugotovitve o vašem dosežanju delu na ministrstvu.

»Najbolj mi je pri srcu zadeva, o kateri se najmanj govori, in to je finančna sanacija celotnega elektrogospodarstva. Ko sem leta 1999 prvič prevzel funkcijo državnega sekretarja za energetiko, je imelo elektrogospodarstvo za 150 milijard tolarjev dolgov; cene niso pokrivalo stroškov, tekoče letne izgube pa so prekašale 20 milijard tolarjev. Danes, ko odhajam, je poslovni rezultat v obdobju od januarja do junija 2002 prvič, odkar jaz pomnim, pozitiven! V tem obdobju so z dobičkom poslova-

la ne samo posamezna podjetja, kot sta HSE ali Eles, temveč elektrogospodarstvo kot celota. Poleg tega se je dolg elektroenergetskih podjetij zmanjšal na 110 milijard tolarjev; cene električne energije pa so se v omenjenem obdobju realno znižale za 14 odstotkov. Zelo rad bi videl, komu bo uspelo te rezultate ponoviti. Res pa je, da to ti rezultati učinek dela širše skupine ljudi, tudi tistih, ki jih sedaj odstavljajo. Ampak rezultat je jasen in se v nobenem primeru ne more diskreditirati. Dejstvo je, da so se danes podjetja elektroenergetskega sistema povzpela na zeleno vejo, in da imamo danes namesto finančnega zloma dobičke. Med številnimi drugimi projekti, ki smo jih s sodelavci uspešno uvedli in z njimi nadaljevali, pa bi omenil predvsem energetske zakon, uvajanje energetskega trga, zakon o zapiranju RTH, projekt na spodnji Savi itd.«

Nam lahko zaupate, s čim se boste ukvarjali v prihodnjem obdobju?

»Zaposlil se bom na ljubljanski elektrotehniški fakulteti, kjer bom predaval iste predmete kot doslej (elektarne, trg z električno energijo itd.). Poleg tega se bom še naprej ukvarjal z energetskimi projekti, med katerimi bi kot največjega omenil sodelovanje z Istrabenzom. Potrebno bo vsaj nekaj mesecev, da projekt razvijemo in dodelamo. Ko bo pripravljen, ga bomo naslednje leto začeli takoj uresničevati.«

Ali to pomeni, da skozi ena vrata odhajate, skozi druga pa se vračate nazaj v energetiko?

»Ali nisem to že sam napovedal spomladi v vašem glasilu? Takrat in potem so se vsi bolj ali manj ukvarjali le z vprašanjem o datumu mojega odhoda, pri tem pa so očitno prezrli, da sem s to napovedjo mislil povsem resno.«

MIRO JAKOMIN

BO POSLOVODSTVO HOLDINGA IZPOLNILO OBLJUBE?

Končno je vendarle prišlo do premika: Na seji 16. septembra, za katero so se v HSE-ju odločili po stopnjevanju sindikalnih aktivnosti, so predstavniki Holdinga slovenskih elektrarn sindikalistom obljubili, da bodo uresničili njihove zahteve (o teh smo poročali v prejšnjih številkah Našega stika). V predsedstvu SDE pričakujejo, da bodo predstavniki holdinga v tej smeri zastavili tudi konkretne poteze, saj je navsezadnje holding skupni energetski projekt in kot tak zelo pomemben tudi za socialno varnost zaposlenih v energetskem sistemu.

Predstavniki Sindikata dejavnosti energetike in HSE so se na omenjeni seji dogovorili glede reševanja problematike v DEM (izvedba kandidacijskega postopka pri imenovanju novega direktorja). Dogovorili so se tudi za redne mesečne sestanke, na katerih bodo skušali reševati nakopičene težave v energetiki (najprej sestanek s sindikatom DEM). Poleg tega so predstavniki holdinga zagotovili, da bodo v najkrajšem možnem času predstavili študijo o kadrovskih potencialih v HSE (socialni vidiki zaposlovanja).

Istega dne je na sedežu HSE potekala tudi ustanovna seja novega nadzornega sveta družbe. Predsednik nadzornega sveta je postal mag. Djordje Zebeljan, državni sekretar na ministrstvu za okolje, prostor in energijo, njegov namestnik pa je Lucijan Rejec. Nadzorni svet HSE ima devet članov: šest je imenovanih s strani lastnikov, v nadzorni svet pa so bili imenovani tudi trije predstavniki zaposlenih, ki sta jih po končanem usklajevanju imenovala svet delavcev HSE in skupni svet delavcev, zapo-

slenih v družbah, ki sestavljajo holding.

Kot je ob tej priložnosti povedal predsednik SDE **Franč Dolar**, je poslovodstvo HSE do tega trenutka vendarle uresničilo del sindikalnih pobud in zahtev. Pomembno je, da je v okviru sodelovanja med HSE in SDE stekel proces reševanja nakopičenih težav v energetskem sistemu. Izrazil je upanje, da bodo predstavniki HSE izpolnili dane obljube. To pričakovanje je utemeljil z dejstvom, da je holding skupni energetski projekt, hkrati pa tudi projekt za socialno varnost zaposlenih v energetiki.

HSE: OMOGOČENO BO DEJAVNO SOODLOČANJE

Za izjavo smo zaprosili tudi direktorja Holdinga slovenskih elektrarn **Draga Fabijana**. Kot je sporočila **mag. Petja Rijavec**, predstavnica za odnose z javnostmi pri HSE, si holding že od samega začetka svojega obstoja in delovanja prizadeva za urejene odnose tako znotraj panoge kot tudi v sami družbi. Eden ključnih vzvodov, ki omogoča doseganje tega cilja, je zagotovo redno in tesno sodelovanje s SDE. To sodelovanje poteka v obliki rednih mesečnih srečanj, na katerih

Po doseženem načelnem sporazumu med predstavniki SDE in HSE, ki so se 16. septembra srečali v prostorih holdinga (Cesta v Mestni log, Ljubljana), so na vrsti konkretna dejanja.

Foto Miro Jakomin



predstavniki obeh strani rešujejo aktualna vprašanja in izmenjujejo informacije, potrebne za učinkovitost delovanja sindikata na eni in poslovanja holdinga na drugi strani. Eden takšnih sestankov je bil tudi 16. septembra, na katerem so sveti delavcev v nadzorni svet Holdinga Slovenske elektrarne izvolili tri svoje predstavnike. Na takšen način bo zaposlenim omogočeno dejavno soodločanje v poslovnih odločitvah holdinga in sodelovanje v ustvarjanju potez, ki vplivajo in bodo vplivale na stabilnost, varnost in zanesljivost delovnih mest. Uresničevanju tega cilja bodo namenjene tudi vse prihodnje dejavnosti na tem področju, je v izjavi ob tem še poudarila mag. Petja Rijavec.

In kaj se je dogajalo v času pred doseženim sporazumom? Na potrebo po ureditvi razmer v HSE so najprej opozorili na seji koordinacije predsednikov sindikatov iz odvisnih družb (pod vodstvom Iztoka Jaksetiča), na kolegiju predsednika SDE in na seji predsedstva SDE. Na vseh treh ključnih srečanjih so soglasno ugotovili, da je glavni problem v tem, da se vodstvo holdinga sploh ne ukvarja z vsebino, zaradi katere je bila ta družba ustanovljena, pač pa želi uprava HSE (40 delavcev) odločiti o usodi

zaposlenih v odvisnih podjetjih, v katerih je zaposlenih okrog 4.000 delavcev.

Na seji predsedstva SDE, ki jo je 9. septembra vodil **Iztok Cilenšek**, so odločno opozorili, da je v tem trenutku zaradi dogodkov v HSE resno ogrožena socialna varnost zaposlenih v odvisnih družbah holdinga, delovanje HSE-ja pa je ohromljeno na vseh tistih področjih, zaradi katerih je bil holding sploh ustanovljen. Zato so upravo holdinga še enkrat pozvali k takojšnjemu skupnemu sestanku, na katerem sindikalisti želijo dobiti konkretne odgovore na dosedanje predloge in zahteve. Poudarili so, da vodstvo HSE v letu dni še ni odgovorilo na naslednja vprašanja SDE: Koliko ljudi bo lahko obdržalo delo v odvisnih družbah holdinga? Koliko ljudi bodo zaposlili v družbi HSE Invest v Mariboru in v družbi za vodenje gradnje infrastrukturnih objektov v Sevnici?

Kot že rečeno, je sredi septembra vendarle prišlo do seje, na kateri so se predstavniki sindikata in holdinga sporazumeli o nadaljnjem načinu reševanja težav v energetskega sistemu. Upajmo, da bodo po danih obljubah sledila tudi konkretna dejanja.

MIRO JAKOMIN

EVROPSKA UNIJA

KOMISIJA HOČE ZANESLJIVEJŠO OSKRBO Z ENERGIJO

Evropska unija je sprejela sveženj novih ukrepov za izboljšanje oskrbe z energijo v državah članicah Evropske unije. Pri tem se je osredotočila predvsem na oskrbo z nafto in plinom. »Dejstvo, da je Evropska unija močno odvisna od uvožene energije, pomeni za evropsko gospodarstvo veliko tveganje. Glede na razvoj trga z energijo in geopolitične negotovosti je nujno, da oblikujemo učinkovit mehanizem, ki ji bo zagotovil stalen dostop do goriv po razumnih cenah,« je ob tem poudarila Loyola de Palacio, evropska komisarka za energijo in transport. Evropska komisija tako predlaga, da bi vse članice ustanovile javna podjetja za naftne zaloge, ki bi imela v lasti vsega skupaj tretjino zaloga držav članic. Poleg tega naj bi petnajsterica sprejela še skupno strategijo za ravnanje v primeru fizičnih ali gospodarskih težav in omejitev pri dobavi nafte, na podlagi katere bi lahko Unija uporabila zaloge. Obenem pa so člani komisije poudarili, da lahko takšen sistem deluje le, če bodo članice povečale količino zaloga na tolikšno, da bi zadoščala za skupaj 120 dni in ne le 90, kot velja zdaj. Podobno naj bi članice oblikovale tudi skupno politiko za zanesljivost pri dobavi plina, vendar bi morale v tem primeru države zagotoviti 60-dnevne zaloge. Za zdaj evropska zakonodaja še ne predpisuje teh zaloga. Sicer pa Unija trenutno uvažuje 70 odstotkov vse nafte, ki je potrebuje, in 40 odstotkov plina. Prav zaradi visoke odvisnosti je tudi zelo občutljiva na nihanja v ponudbi, ki jih sprožajo številne spremembe v cenah. Kot navaja Evropska komisija, je v letih od 1998 in 2000, ko je svetovna ponudba nafte upadla za tri odstotke, njena cena poskočila z desetih dolarjev za sodček na 37, še eno tolikšno povišanje cen pa bi izdatke Unije za nafto v letu dni povečalo za kar sto milijard evrov, kolikor znaša celotni proračun Unije. Slednja je pred 30 leti že oblikovala mehanizem za varno oskrbo z energijo, toda ta v danih razmerah ne deluje več. Države članice danes sicer imajo zaloge nafte, vendar med njimi ni predvidenega nobenega sodelovanja v primeru morebitnih kriz. Spremembe so torej nujne, kot je poudarila Evropska komisija, toda ob tem vendarle kaže poudariti, da so nekatere članice že nakazale, da se jim zdijo predlogi te institucije nesprejemljivi. (STA)



PRVI AGREGAT VUHREDA *obnovljen*

Predsednik države Milan Kučan je 20. septembra predal v obratovanje prvi prenovljeni agregat druge faze prenove hidroelektrarn na Dravi v HE Vuhred. Prenova vseh šestih agregatov hidroelektrarn Vuhred in Ožbalt naj bi bila končana do leta 2004. Predračunska vrednost posodobitve je 12 milijard tolarjev.

V pozdravnem nagovoru predsedniku države in gostom je direktor Dravskih elektrarn **Ivan Kralj** opisal začetek posodobitve hidroelektrarn na Dravi. Med drugim je dejal, da so

prvo fazo posodobitve opravili s kreditom Evropske investicijske banke in za projekte dobili priznanje za racionalno izvedbo. Prenovo Vuhreda in Ožbalta, ki sodi v drugo fazo, fi-

nancirajo z lastnimi sredstvi iz amortizacije. Njihova želja je, da po 50 letih obratovanja najstarejših agregatov, leta 2004, začnejo obratovati vsi agregati prenovljeni.

Predsednik države **Milan Kučan** ni skrival veselja nad obeti direktorja Kralja. Na dravske elektrarne ga vežejo spomini na otroštvo. Leta 1948 je po končanem prvem razredu imel zaključni izlet na HE Falo, ki je bila takrat pojem proizvodnje elektrike, še posebno zanj, ki je izhajal iz dela Prekmurja, kjer je še niso imeli. Pozneje so ga naučili, kaj je elektrika in da trese.

»Danes živimo lepše, vendar pa je Slovenija preveč nabita z elektriko, ali pa ima preslabo izolacijo. Želim si, da bi bilo napetosti čim manj zaradi vseh nas in samega elektrogospodarstva. Rad bi, da bi prevladalo spoznanje, da se da energijo racionalneje porabiti, ker smo odvisni od nje,« je poudaril predsednik. V nadaljevanju je med drugim omenil pomen racionalnega odnosa do virov energije. Obnovljivih in neobnovljivih virov v naši državi nimamo veliko, zato moramo biti do njih čim racionalnejši. Prav zato je hvaležen vsem, ki se jim je rodila zamisel za

OSEBNA IZKAZNICA

Prva dva agregata HE Vuhred s po 20 MW sta začela obratovati leta 1956, tretjega je odprl predsednik Tito leta 1958. Elektrarna ima srednjo letno proizvodnjo 307 milijonov kWh. Do posodobitve je prvi agregat proizvedel 4 milijarde 680 milijonov kWh, kar je dvakratna proizvodnja vseh elektrarn na Dravi leta 1998. Agregat je obratoval 315.000 ur. HE Vuhred je bila prva jugoslovanska elektrarna, ki je bila projektirana za domačo opremo Litostroja in Končarja. Večjih težav med obratovanjem ni bilo.

Foto Minka Skubic



Visokega gosta so sprejeli vodilni možje slovenske energetike.

posodobitev dravskih elektrarn in ki so posodobitev izvedli.

VSAKO LETO EN AGREGAT

Potem ko je bila končana prenova Dravograda, Vuzenice in Mariborskega otoka, ki so sodili v sklop prve faze prenove elektrarn na Dravi, so se Dravske elektrarne lani lotile druge faze prenove, kamor pa sodita Vuhred in Ožbalt. V vsaki elektrarni so po trije agregati, ki se prenavljajo postopno, tako da hidroelektrarni vsekoli obratujeta.

V Vuhredu so začeli prenovo prvega agregata julija lani. Kot je povedal **Horst Helbl**, vodja enote Zgornja Drava, kamor sodi ta elektrarna, so med prenovo zamenjali vso elektro in strojno opremo, stari so ostali le gradbeni objekti. Dela so potekala po načrtih. Malce jim je ponagajala zima, ki jim je za mesec dni podaljšala prenovo. Strojno opremo jim je dobavil Litostroj, generator je Končarjev, transformator Etrin, montažna dela pa so bila v rokah Esotehovi delavcev. Prevoz in nadzor montaže so opravili domači delavci. »Posodobljeni agregat ima za 20 od-

stotkov večjo moč, pomeni večjo varnost in zanesljivost obratovanja in je prispevek k ekološkemu pridobivanju energije,« našteje najpomembnejše prednosti prenove prvega agregata Horst Helbl. Vrednost prenove agregatov Vuhreda in Ožbalt je 12 milijard tolarjev oziroma dve milijardi na agregat. Pri DEM predvidevajo, da bo novembra končana tudi posodobitev prvega agregata na HE Ožbaltu in tako po vrsti še preostali štirje agregati iz obeh elektrarn. Kljub prenovi po enega agregata v vsaki elektrarni, druga dva v obeh elektrarnah obratujeta nemoteno. Tak režim obratovanja pa jim otežuje delo pri prenovi in je treba napraviti vrsto dodatnih prevezav.

MINKA SKUBIC

OBISKAL VSE NAŠE OBJEKTE

Po slovesnem pritisku na stikalo, ki je sprožilo zagon prvega prenovljenega agregata HE Vuhred, je vodstvo DEM predsedniku države Milanu Kučanu na njegovo željo pokazalo muzej tehnične dediščine na HE Fali. Po tem ogledu smo mu zastavili nekaj vprašanj.

Hidroelektrarno Fala ste obiskali že kot prvošolček, danes ste tu kot predsednik. Kakšne spremembe ste v teh letih opazili na elektrarni in reki Dravi?

»Na Falo imam otroški spomin. Takrat se mi je zdela celotna Drava, jez, strojnica, vse ogromno, kar pomeni veliko in je ostalo veliko, jaz pa sem zrasel manj, kakor sem takrat pričakoval. Vmes sem bil še večkrat na Fali. Drava se je v teh letih zelo spremenila. Zrasle so nove elektrarne. Zdelo bi se mi škoda, če te elektrarne ne bi bile sposobne izkoriščati energetskega potenciala, ki ga Drava ima, na sodoben in racionalen način. Zdi se mi, da so temu na DEM sledili že v prvi fazi obnove in tudi sedaj pri Vuhredu in Ožbaltu.«

Ste v času vašega predsednikovanja obiskali in si ogledali tudi druge energetske objekte?

»V času mojega življenja sem si ogledal vse energetske objekte po Sloveniji.«

S kakšnimi vtisi odhajate z elektrarn na Dravi?

»Objekti na Dravi so na pogled lepi, dobro vzdrževani in tudi njihova okolica je vzorno urejena.«



ZADNJA ETAPA OBNOVE NAJSTAREJ- ŠEGA SLOVENSKEGA DALJNOVODA

Elektro-Slovenija je na trasi še ne do konca obnovljenega 110 kV daljnovoda Fala-Laško začelo obnovo zadnje etape, to je od hidroelektrarne Fala do RTP Pekre. Nov dvosistemski 110 kV daljnovod bo Eles stal 537 milijonov tolarjev, dela pa naj bi bila končana do konca tega leta.

V petek, 6. septembra, so se v vasi Črešnjevec ob Dravi, na vabilo investitorja Elektro-Slovenije, zbrali številni predstavniki izvajalcev, regijskih občin, krajevnih skupnosti in tudi prijaznih domačinov. Kot je povedal direktor Eles, **mag. Vekoslav Korošec**, je dravsko območje tako rekoč zibelka slovenske elektrifikacije. Drava s svojimi bogatimi zalogami vode ter težka industrija in naraščajoča urbanizacija sta nedvomno botrovali uvedbi novega luksuza, kar sta pogon industrijskih objektov na elektriko in električna razsvetljava v začetku 20. stoletja nedvomno bili. Danes je daljnovod Fala-Pekre, del najstarejšega slovenskega daljnovoda Fala-Laško, ki je bil v dolžini 77 kilometrov zgrajen že leta 1924, torej še v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tako se je HE Fala preko takrat 80 kV daljnovoda Fala-Laško in nato 35 kV daljnovoda Laško-Trbovlje, povezala

s termoelektrarno Trbovlje. Dobili smo prvi prenosni daljnovod v pravem pomenu besede, uveljavilo pa se je tudi prvo paralelno obratovanje v večjem obsegu. Ta skoraj 80 let stari daljnovod je svojo funkcijo izpolnil, danes njegovo obratovanje ni več zanesljivo in lahko ogroža obratovanje in dobavo električne energije v elektroenergetskem sistemu Slovenije.

ZAPLETENA LASTNIŠKA PROBLEMATIKA

Priprave na obnovo daljnovoda Fala-Pekre so bile dolgotrajne. Poleg upravnih dovoljenj in dolgotrajnih postopkov javnih naročil je bilo treba pridobiti tudi soglasje 170 lastnikov parcel v koridorju. Direktor GJS Prenos električne energije **Saša Jamšek** je poudaril, da so si s sodelavci pri načrtovanju rekonstrukcije prizadevali ustvariti sodoben in za okolje

prijazen objekt ter izboljšati informacijsko povezavo elektroenergetskega sistema. Daljnovod je pomemben tako za proizvajalca električne energije kot tudi za odjemalce na območju Maribora, še posebej za TDR Metalurgija. Investicijska dejavnost ima na Elesu dolgoletno tradicijo. Glede na to, da nova energetska zakonodaja predvideva financiranje investicij iz omrežnine, si s sodelavci prizadevajo, da mačehovsko odmerjena sredstva ne bi ustvarila nestimulativnega okolja za razvoj in gradnjo prenosnega omrežja in privedla do velikih težav v sistemu. Zato upajo, da bo Agenciji za energijo v sodelovanju z gospodarskimi javnimi službami uspelo postaviti ustrezna pravila. Trasa od Fale do Pekre je dolga dobrih 12 kilometrov, prvotnih 70 pa bo nadomestilo samo 50 novih daljnovodnih stebrov. Kot je povedal vodja investicije **Borut Vertačnik**, bodo zastareli in dotrajani daljnovod porušili, na isti trasi pa za potrebe prenosa električne energije iz hidroelektrarne Fala zgradili nov daljnovod do razdelilne transformatorske postaje Pekre, ki zagotavlja energijo lokalnemu distribucijskemu omrežju. Poleg že omenjene večje varnosti in zanesljivosti obratovanja bo daljnovod s svojim sistemom OPGW ter terminalsko TK opremo zadostil potrebam tehničnega in poslovnega sistema vodenja elektroenergetskega sistema Slovenije. »Daljnovod naj bo dober in lep.« Tako je, malce poetično direktor Inštituta Milan Vidmar **dr. Maks Babuder** pozdravil začetek obnove najstarejšega slovenskega daljnovoda. S tem seveda ni mislil le pote in dobrote v običajnem pomenu besede, ampak njegovo zanesljivo in varno obratovanje ter naravi in ljudem prijazno vpetost v prostor.

V urejanje zemljiško lastniških razmerij je bilo vloženo veliko truda, razumevanja in popuščanja vseh vpletenih strani. Zato smo bili toliko bolj veseli kratkega, a prisrčnega govora župana občine Selnica ob Dravi, **Vladimirja Saboleka**, ki se je investitorjem zahvalil za začetek obnove dotrajanega daljnovoda, izvajalcem pa zaželel lepo vreme. Tudi predsednik sveta krajevne skupnosti Limbuš **Franjo Šauperl** je v poznejšem pogovoru pohvalil investitorja Elektro-Slovenijo, ker je kolikor je bilo mogoče upošteval želje krajanov.

LUCIJA GORIČKI

Foto Lucija Gorički



VSE DRUŽBE POSLUJEJO z dobičkom

Sredi poletja je minilo leto od vladne ustanovitve Holdinga Slovenske elektrarne (HSE). V dobrem letu je holding, ki je nastal z imenovanjem v.d. direktorja in njegovim vključevanjem strokovnih delavcev odvisnih družb, postal urejeno podjetje, sposobno enotnega nastopa vseh petih proizvajalcev električne energije na evropskem trgu in njihovega zanesljivega in konkurenčnega delovanja doma. O uspehih, težavah in viziji HSE je tekla beseda z generalnim direktorjem holdinga mag. Dragom Fabijanom.

ma HSE po dobrem letu delovanja izdelano kadrovska podoba? Kolikšno je število zaposlenih v holdingu?

»V holdingu smo od nastanka do danes izpopolnjevali službe glede na prednosti, ki jih je narekovalo poslovanje, in skladno z možnostmi pridobivanja delavcev iz družb članic HSE. Nekateri oddelki so kadrovsko zapolnjeni, nekatere, kot je na primer trženje, pa bo treba še okrepiti. Menim pa, da ima danes holding že ustrezno kadrovska podoba. Oblikujejo se še ekipe v HSE Invest in HSE IPP, obeh inženirskih družbah, ki sta bili ustanovljeni za vodenje projekta na Spodnji Savi. Naše dinamično delo in ambiciozni načrti se odražajo v kadrovski strukturi holdinga. Od 55 zaposlenih jih ima 73 odstotkov sedmo stopnjo izobrazbe, izmed njih so štirje doktorji znanosti in trije magistri.«

Ste z decenetralizacijo in razpršenostjo delovanja HSE po krajih, kjer so vaše odvisne družbe, uspeli?

»Postavljeno strategijo uresničujemo na enih področjih hitreje, na drugih počasneje. V kadrovskem oziroma

organizacijskem pogledu imamo poslovnice v Novi Gorici, Velenju, Mariboru in Ljubljani. S tem je holding navzoč v vsej Sloveniji in je slovensko podjetje. Holding gradimo vedno od spodaj navzgor. Večina zaposlenih v njem je prišla iz odvisnih družb. Z decentralizacijo HSE smo jim želeli približati delovna mesta.«

Vodenje holdinga ste prevzeli pod pogojem, da imate podporo vodstev odvisnih družb. Zakaj je po vaši oceni prišlo do razhajanj z nekaterimi direktorji elektrarn, članic HSE?

»Med kandidature sem predstavil program HSE direktorjem odvisnih družb in njihovim vodstvom in zanj dobil polno podporo. Ta program je bil podlaga za vizijo holdinga. S spremembami, ki jih je prinesel čas, vodstvo HSE vztraja pri doseganju strateških ciljev oziroma uresničitvi programa. Res pa je, da je z nastankom holdinga prišlo do prekinitve dosedanjih načinov poslovanja in obnašanja družb. Z nastankom HSE je bilo prizadetih veliko interesov, kar pomeni, da je lahko tu tisti vir nesporazumov, kratkega stika, ki vedno znova zahteva komunikacijo in usklajevanje interesov.«

Kako se uresničuje vaš cilj pred ustanovitvijo holdinga, skupen nastop združenih proizvajalcev na evropskem energetske trgu? Koliko HSE posluje s tujino?

»Naš skupni cilj, ki ga je potrdila tudi vlada, je bil prodati vso razpoložljivo električno energijo. Uresničevati smo ga začeli takoj, ko v HSE še ni bil oblikovan sektor, niti še ni bilo zaposlenih delavcev. Tako nam je lani s projektnim načinom dela uspelo prodati vso razpoložljivo električno energijo, to je 6,7 TWh. Od tega na podlagi letne pogodbe z Italijo v to državo 1,5 TWh. Letos trgujemo na organiziranem trgu preko Borzena. Pričeli pa smo trgovati tudi na leipziški borzi. Trgovanje poteka 24 ur na dan. V tem času se nam je posrečilo oblikovati izredno dobro, strokovno usposobljeno in motivirano ekipo za trženje, ki je v celoti kos izzivom, ki jih prinaša trgovanje z električno energijo.«

Kakšni so vaši letošnji poslovni rezultati, glede na to, da vam proizvodnja HE zaradi neugodne hidrologije ni mogla pomagati k zniževanju cene kWh?

»Rezultati uspešnega trgovanja se kažejo v bilanci holdinga in bilancah odvisnih družb. Letos vse družbe poslujejo pozitivno in izkazujejo dobiček, ki smo ga in ga še bomo imeli na tujih trgih, predvsem italijanskem, in mednarodnih borzah. Holding je v prvih sedmih mesecih ustvaril štiri milijarde dobička, in to kljub temu, da je v tem obdobju hidrologija dosegala le 70 odstotkov načrtovanih količin in smo pokrivali tudi izpad proizvodnje NEK. V posameznih urah smo na primer na leipziški borzi prodajali MWh tudi po več kot 280 evrov. Naše družbe bodo letos proizvedle okrog 6,7 TWh električne energije, v HSE pa bomo trgovali z okrog 9 TWh. Za obstanek na evropskem trgu bomo morali obseg trgovanja še povečati. Ugotovili smo, da je HSE v primerjavi s tujimi konkurenti majhna družba, kajti največji evropski konkurenti proizvajajo in trgujejo z okrog 200 do 400 TWh. Na slovenskem trgu pa smo po tržnem deležu veliki in je možnost nadaljnjega razvoja samo v »multi-utility« konceptu in internacionalizaciji trga.«

So objekti izkoriščeni skladno s tehnološkimi zmožnostmi?

»Optimizacija je delana na podlagi možne prodaje. Razlika od nekdanjega koncepta poslovanja, ko smo prodajali proizvedene količine električne energije, je v tem, da je sedaj treba najprej prodati kWh in jih potem proizvesti. To usklajujeta sektor trženja in sektor proizvodnje. Trenutno je optimizacija zadovoljiva. Boljša pa bo z vzpostavitvijo informacijskega sistema, ki bo omogočil boljše prilagajanje odjema bilančni skupini. Informacijski sistem bomo postopno poenotili in posodobili.«

Kako poteka zagotavljanje delovnih mest z iskanjem sorodnih dejavnosti? Vam je v tem letu uspelo ugotoviti, katere družbe in na katerih segmentih so kadrovske šibke in kje je delavcev preveč?

»Zadeve opravljamo po prioritetah. Najprej smo vzpostavili prodajo, zatem vodenje proizvodnje s centrom vodenja na čelu, veliko smo delali na uresničitvi projekta na Spodnji Savi.



Foto Minka Skubic

Mag. Drago Fabijan

Ob tem pa ustvarjamo možnosti, da bo lahko holding tudi uresničil zastavljene cilje, za katere je bil ustanovljen. Trenutno si prizadevamo za postavitev upravljalke strukture družb in kapitalske konsolidacije holdinga.«

Projekt spodnje Save je s težavami začel teči. Ali ste že dobili gradbeno dovoljenje za HE Boštanj, da bi se lahko lotili fizičnih del?

»Vse delo za začetek gradnje poteka po terminskem načrtu in pričakujemo, da bomo fizična dela začeli sredi novembra. Holding je za te naloge zadolžil HSE Invest, ki je pripravil ustrezne razpise za izvedbo del.«

Vladna želja je, da postane vaša družba tudi Tovarna dušika Ruše (TDR), poslovno manj zanimiva družba, za katero najbrž niste preveč zainteresirani. Kako ste rešili ta problem?

»Tovarna dušika Ruše postaja naša deseta družba in pričakujemo, da bo dokapitalizacija HSE z deležem TDR tudi dejansko opravljena. Izvedena je bila skupščina TDR Ruše Metarulgija in v njihovem nadzornem svetu ima HSE od treh dva svoja člana. Na zadnji seji našega nadzornega sveta je bila dokapitalizacija HSE že potrjena.«

Veliko hude krvi pri vaših družbah je povzročila pogodba o obvladovanju. Kaj ste s to pogodbo želeli doseči in zakaj je po vaši presoji za nekatere nesprejemljiva?

Pogodba o obvladovanju družb, vključenih v HSE, je namenjena vodstvu teh družb kot zaščita pred neposrednimi tožbami manjšinskih lastnikov. Če želi holding uresničiti cilje, za katere je bil ustanovljen, ima dve možnosti: ali vse družbe združiti v eno družbo ali pa s pogodbo o obvladovanju vzpostaviti pogodbeni koncern. V zadnjem primeru manjšinskim lastnikom v družbah damo primerno nadomestilo. V HSE pre-

nadaljevanje na strani 31

ENERGIJA – ČRNA PIKA JOHANNESBURGA

Svetovni vrh o trajnostnem razvoju, ki je potekal v začetku septembra v Johannesburgu, je kljub velikim pričakovanjem pustil nekoliko grenek priokus. Velikanski cilji, ki so povezovali udeležence, so se razblinili na enem izmed ključnih vprašanj, ki zadevajo varovanje našega okolja v prihodnosti – pri pospeševanju proizvodnje energije iz obnovljivih virov. Cilj, ki so si ga zastavili predstavniki Evropske unije, je sicer resda nekoliko utopičen in v nekaterih primerih celo ogroža gospodarstva številnih držav, toda hkrati je to tudi ena izmed ključnih možnosti, kako ustreči zahtevam kjotskega protokola.

Minister za okolje in prostor Janez Kopač, slovenski predstavnik na desetdnevnem srečanju, imenovanem tudi Rio+10, je vrh sicer ocenil kot uspešnega, saj je vendarle privedel do programa ukrepov za uresničevanje trajnostnega razvoja in politične deklaracije, toda kljub temu je dodal, da je Evropa relativno osamljena v svojih prizadevanjih na področju energije. »Menim, da je tokratno merjenje moči in političnih stališč pokazalo, da mora Evropa svojo pot, z lastnimi iniciativami na svetovni ravni,« je dejal. Predstavniki Evropske unije so namreč predlagali, da bi udeleženci vrha sprejeli poseben dogovor, s katerim bi se podpisnice zavezale, da bodo povišale delež energije iz obnovljivih virov na 15 odstotkov. Dogovor je bil sicer sprejet, vendar ne bo doživel uresničitve, saj so temu ostro nasprotovale Združene države Amerike. Program tako zdaj le načelno zahteva nujno znatno povečanje deleža tovrstne energije ter ukinitve subvencij, ki ovirajo trajnostni razvoj na tem področju.

NAJBOLJ POMEMBNE SO BILE PRIPRAVE NA VRH

Načela trajnostnega razvoja, ki so jih udeleženci letošnjega vrha poskušali spraviti na papir, so bila sprejeta pred desetimi leti na prvi konferenci o okolju in razvoju v Riu de Janeiru. Ob tem je nastal tudi akcijski načrt za uresničevanje teh načel, imenovan Agenda 21, ki vsebuje ključna področja, katerim so udeleženci letošnjega srečanja namenili največ pozornosti – vodi, energiji, zdravju, kmetijstvu in biotski raznovrstnosti. Vrha se je udeležilo približno 40 tisoč predstavnikov

okoljskih, človekoljubnih in drugih nevladnih organizacij iz 190 držav, ki so predstavili svoje mnenje o trajnostnem razvoju. Priprave na vrh so potekale kar dve leti, vse države udeleženske pa so morale pripraviti nacionalno poročilo o uresničevanju trajnostnega razvoja in podlage za pripravo skupnega poročila o trajnostnem razvoju. Prav proces priprav je bil po besedah ministra Kopača eden pomembnejših delov vrha. Kot je dejal, so bile nekatere ugotovitve posameznih držav morda celo pomembnejše od dokumentov, ki so jih pripravili na srečanju. Za primer je med drugim navedel tudi pogajanja o Kjotskem protokolu, saj veliko pomeni že to, da so države razmišljale o tem, da bodo morale deset let po Rio pokazati rezultate.

AMERIČANI NOČEJO ROKOV

Toda kljub dobri pripravljenosti in volji, da bi sprejetim načelom vendarle sledili, je imela zadnjo besedo politika in obveljala je – kot po navedi – politika moči. Največ nesoglasij se je razvnelo prav med predstavniki Evropske unije in ZDA. Američani namreč v luči Busheve politike ostro nasprotujejo postavljanju natančno določenih ciljev in so bolj naklonjeni prostovoljnim dogovorom, Evropa pa zagovarja postavljanje rokov, saj bi s tem vzpostavili tudi nekakšen mehanizem za nadzorovanje uresničevanja sprejetih dogovorov. Tako je prišlo do nekaj ostrih izmenjav mnenj tudi na področju uvajanja obnovljivih virov energije.

Podlaga pogovorom na tem področju je bil prav Kjotski protokol, s katerim so se države obvezale, da bodo v primerjavi z letom 1999 do leta 2012 znižale emisije toplogrednih plinov v ozračju za 5,2 odstotka. Eden izmed glavnih onesnaževalcev so tudi elektrarne na trda goriva, zato so si predstavniki Evropske unije prizadevali predvsem, da bi jih nadomestili z alternativnimi viri energije in tako prisilili države, da sledijo načelom varovanja okolja.

Države članice so si za uresničevanje zahtev Kjotskega protokola prizadevale že v zadnjih desetih letih – v tem obdobju so namreč zmanjšale emisije toplogrednih plinov za štiri odstotke. Pri tem se je najbolj izkazal Luksemburg, ki jih je v primerjavi z letom 1990 zmanjšal za kar 44 odstotkov, sledi mu Nemčija, kjer so nižje za 19 odstotkov.

Po drugi strani pa so se v nekaterih članicah emisije tudi zvišale, denimo, v Španiji, in sicer za 24 odstotkov, ter na Portugalskem, kjer so višje za 23 odstotkov. Kljub napredku, zlasti v nekaterih državah, pa ne moremo sklepati, da je delež škodljivih plinov v ozračju manjši predvsem zaradi uvajanja obnovljivih virov energije, saj je njihov

delež v Evropi vendarle še dokaj nizek. Leta 2000 so namreč članice proizvedle zgolj šest odstotkov energije iz tovrstnih virov, pri tem pa so v ospredju skandinavske države. Največ energije proizvede z njimi Švedska, in sicer skoraj tretjino, sledi Finska s skoraj 23 odstotki energije, proizvedene z okolju prijaznimi viri, takoj za njo pa je Avstrija, ki pridobi tako dobrih 23 odstotkov energije. Najmanj teh virov sta uporabljali Velika Britanija (dober odstotek) in Belgija – 1,3 odstotka.

Toda omenjeni napredek je bore malo vreden, če upoštevamo, da so največje onesnaževalke okolja Združene države Amerike – proizvedejo namreč kar 35 odstotkov vseh emisij – lani naznanile, da ne bodo sledile zahtevam omenjenega protokola, saj bi s tem ogrozile domače gospodarstvo. Po izračunih Bushevega kabineta naj bi se prilivi v gospodarstvo znižali za 400 milijard, poleg tega pa bi z zapiranjem nekaterih zmogljivosti ostalo brez zaposlitve več milijonov ljudi. Podobnega mnenja sta za zdaj še Avstralija in Kanada, sicer pa je sporazum doslej ratificiralo le 79 držav, ki skupaj proizvedejo zgolj dobro tretjino emisij v ozračju.

PRISPEVKI SLOVENIJE

Slovensko poročilo o uresničevanju trajnostnega razvoja z naslovom Trajnostni uravnoteženi razvoj – pot do blaginje poudarja pet prednostnih

nalog, in sicer ukrepe za zagotavljanje čiste vode, ohranjanje biološke raznovrstnosti, za varno uporabo kemikalij, za večji obseg obnovljivih virov energije in za spremembo vzorcev proizvodnje in potrošnje. Glavna ugotovitev poročila, ki temelji na treh stebrih – okoljskem, socialnem in gospodarskem –, je, da je država na marsikaterem področju precej napredovala, priznava pa tudi, da se je v nekaterih elementih poslabšala.

Po besedah Kopača je država dosegla bistveni napredek prav na področju okolja, saj je dobila zakonodajni okvir, skladen z redom Evropske unije, slednji pa je nastal na podlagi načel, sprejetih v Riu. Bistveni zakonodajni okvir na tem področju zajema zakon o varstvu okolja, nacionalni program varstva okolja, zakon o vodah in zakon o gensko spremenjenih organizmih. Poleg tega je država po ministrovih navedbah med drugim zmanjšala emisije žveplovega dioksida in dušikovih oksidov, izboljšala kakovost zraka v urbanih okoljih, prepovedala uporabo osvinčenega bencina in sprejela investicijski program odvajanja in čiščenja odpadnih voda do leta 2015. Obenem je Slovenija ratificirala večino mednarodnih pogodb, med njimi tudi omenjeni Kjotski protokol (podpisala ga je leta 1998, ratificirala pa junija letos), toda to za zdaj še ni obrodilo večjih sadov, saj se je vsebnost toplogrednih plinov v ozračju povečala, in to zlasti med letoma 1986 in 1996 zaradi naraščanja motornega prometa na slovenskih cestah.

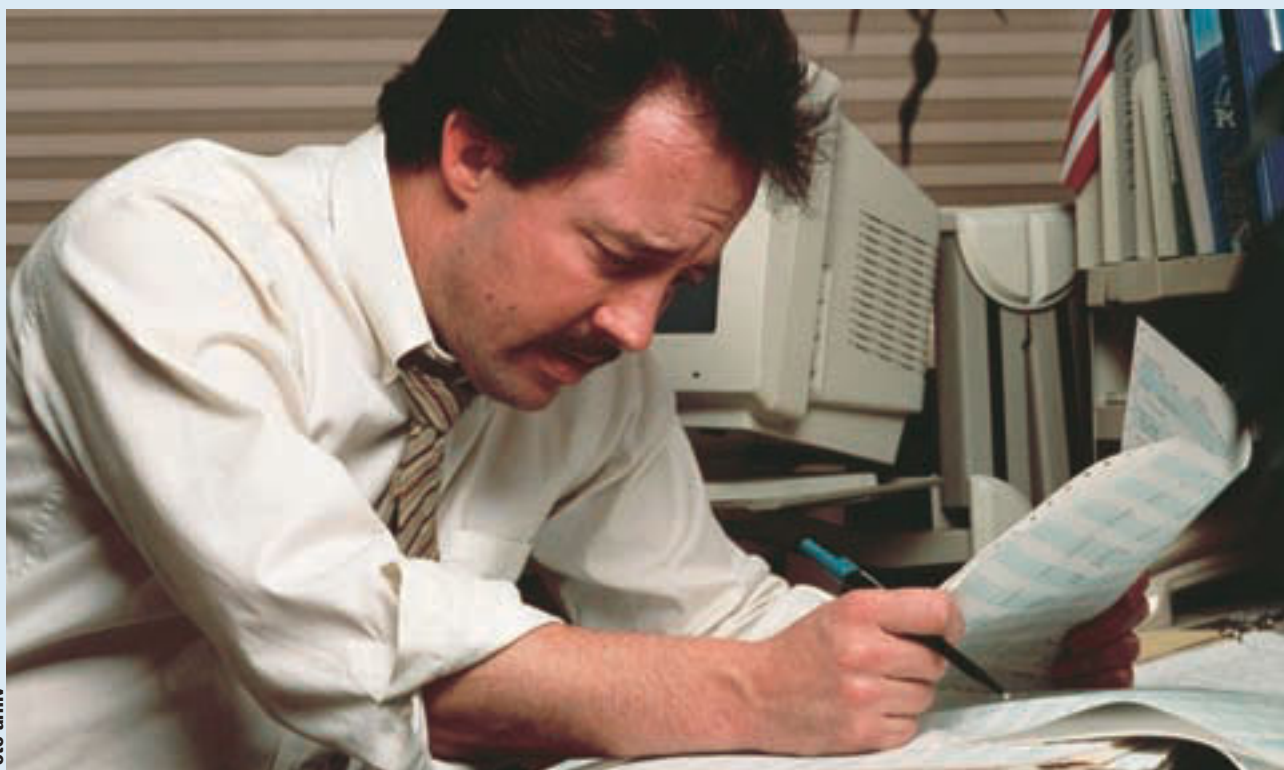


Foto arhiv

Na Dunaju je sredi septembra potekala konferenca okoljskih ministrov z naslovom Prednosti širitve EU za naše okolje, ki jo je pripravilo avstrijsko ministrstvo za okolje. Na njej so sodelovali tako ministri držav kandidatke, med njimi tudi slovenski minister za okolje, prostor in energijo Janez Kopač, kot držav članic. Razpravljali so predvsem o prednostih, ki jih bodo države kandidatke pridobile pri vstopanju v Unijo na področju okolja, posebno pozornost pa so v tem okviru namenili uresničevanju okoljske zakonodaje in področjem, ki bodo zahtevala največ investicij in sodelovanja med petnajsterico in pridruženimi članicami. Udeleženci so se med drugim strinjali, da je treba na tem področju zastaviti časovne okvire, ki bodo države prisilili k udeležanju dogovorov, obenem pa so se zavzeli za sprejetje obsežnih ukrepov za klimatsko varovanje na regionalni ravni. Kot so zagotovili, se bo združena Evropa potrudila za močnejšo skupno okoljsko politiko in uresničila določila akcijskega načrta, ki so ga pred kratkim sprejeli v Johannesburgu.

»Danes namenja Slovenija za okoljevarstvena vprašanja približno 1,5 odstotka bruto domačega proizvoda, kar je zelo veliko. To se ne bi zgodilo, če se v Riu ne bi začel proces, ki je Evropi prinesel izjemne rezultate. Res pa je, da jih marsikje v svetu ni,« je dejal minister za okolje. Ob tem je opozoril še, da bo morala Slovenija, ki ji v primerjavi s preostalim svetom že pripada status razvite države (uvršča se namreč med 25. in 35. mesto pri ocenjevanju trajnostnega razvoja v svetu), po Johannesburgu za financiranje trajnostnega razvoja prispevati več denarja kot doslej. Slovenija, ki je na vrhu podpirala usmeritve Evropske unije, bo morala zdaj, kot je dejal Kopač, skupaj z drugimi članicami oblikovati svojo pogajalsko skupino, saj kot posamezna država ne more nastopati v pogajanjih. S tem pa bodo imele te države tudi možnost izraziti svoje mnenje predvsem pri zagotavljanju sredstev za financiranje trajnostnega razvoja v manj razvitih državah.

KAJ JE PRINESEL JOHANNESBURG?

Zadnja noč vrha v Johannesburgu je vendarle prinesla nekaj rezultatov. Udeleženci so dosegli soglasje o besedilu ukrepov za uresničevanje trajnostnega razvoja v naslednjih desetih letih in

sprejeli politično deklaracijo. Program, napisan na 65 straneh, vsebuje poleg ukrepov za izboljšanje dostopa ljudi do čiste pitne vode in ustrezne zdravstvene oskrbe tudi težnje po zvišanju deleža obnovljivih virov energije. Prav na tem področju so se razvnela najbolj burna pogajanja. Dogovor je bil, kot že rečeno, sicer sprejet, vendar zaradi ostrega nasprotovanja ZDA in Japonske ter držav OPEC (Organizacija držav izvoznic nafte), Kanade in Avstralije, Evropski uniji ni uspelo uveljaviti predloga. Z njim je Evropska unija hotela zagotoviti 15-odstotno povečanje proizvodnje energije iz obnovljivih virov. Program tako od držav zahteva le nujno znatno povečanje deleža obnovljivih virov energije, ne vsebuje pa nobenih števil. Predstavniki Evropske unije so zato sklenili, da bodo oblikovali posebno koalicijo držav, ki so se vendarle pripravljene zavezati k povečanju uporabe obnovljivih virov energije s časovnimi roki. V ta namen bodo pripravili tako imenovano energetske deklaracijo, kateri se bo po besedah Kopača pridružila tudi Slovenija.

Vrh v Johannesburgu, ki naj bi poskušal rešiti svet pred revščino in obvaroval okolje za prihodnje rodove, je tako kljub plemenitim ciljem zvođen predvsem zaradi tudi tokratne premoči svetovnih političnih in gospodarskih sil. Okolje in revščina sta klonila pred naftnim mogotcem in lastnikom kapitala. Resda je večina ciljev, ki so si jih zastavili predstavniki držav, nekoliko utopičnih, v nekaterih primerih celo nevarnih za gospodarstva, med njimi tudi prenačlo in nepremišljeno uvajanje obnovljivih virov energije, toda prav zato se je tudi ta vrh izkazal kot zgolj mehanizem za uveljavljanje politične moči. Minister Kopač je med drugim poudaril celo, da je bil pritisk naftnih družb oziroma teksaškega načina mišljenja premočan, številni tuji mediji pa so za največji podvig srečanja ocenili žvižge, namenjene Colinu Powllu, predstavniku ZDA, ki so ena izmed največjih onesnaževalk okolja, a kljub temu niso pripravljene sprejeti zahtev Kjotskega protokola in vsaj ublažiti svoj negativni vpliv na zemeljsko oblo. Evropska unija vztraja pri svojem, koliko pa bo to obveljalo, se bo najbrž pokazalo šele na naslednjem vrhu čez deset let.

Povzeto po STA

ALI BO EVROPSKA UNIJA PREVELIKO FINANČNO BREME?

Slovenijo in drugih devet držav kandidatke je v začetku septembra presenetil dokument o metodoloških vidikih izračuna proračunske bilance, ki je pokazal, da bo vstop v to zvezo bržkone veliko dražji, kot so pričakovale države, ki si že vrsto let prizadevajo slediti evropskim direktivam in zakonodajnim zahtevam. Po prvih izračunih naj bi Slovenija že v prvih treh letih članstva, torej med letoma 2004 in 2006, prispevala v evropski proračun za skoraj tristo milijonov evrov več, kot bi iz njega dobila.

Podobno kot Sloveniji se tudi nekaterim drugim kandidatkam, denimo, Češki, Cipru in Malti, obeta, da bodo po novi metodologiji že prvo leto ali pa vsaj v prvih treh letih po vstopu imele primanjkljaj v poslovanju z Brusljem. Države kandidatke so se zaradi tega kajpak močno vznemirile, zato so Evropsko komisijo tudi opozorile na razlike med prejšnjimi izračuni in novim. Predstavniki Evropske komisije so se zato sestali s strokovnjaki iz kandidatke in jim pojasnili nov način preračunavanja finančnih tokov po vstopu teh držav v Unijo. Kot sta poudarila Helena Kamnar in Mojmir Mrak iz ministrstva za finance, bo podrobna proučitev nove metodologije kandidatkam omogočila, da se tehnično pripravijo na naslednjo fazo pogajanj o finančnih podrobnostih pristopnega procesa. Naša predstavnik sta poudarila, da se v novem izračunu jasno kaže povečanje pritiska na nacionalne proračune oziroma proračunske primanjkljaje, toda na tokratnem sestanku o konkretnih številkah še niso govorili, temveč so zgolj poskušali priti do dna novim metodam izračuna.

PREDPRISTOPNA POMOČ KOT VRAČILO

Po besedah Helene Kamnar, državne sekretarke in članice slovenske pogajalske skupine, so bili pogovori s predstavniki evropske komisije omejeni predvsem na dva dela, in sicer na prihodke, ki naj bi jih Slovenija dobila iz evropskega proračuna, in na odhodke, torej denar, ki ga bo morala prispevati.

V prvem sklopu je bilo največ pozornosti namenjene predpristopni pomoči, kjer se je že izkaza-

lo, da so izračuni Slovenije bistveno drugačni od evropskih. Slovenija bo iz naslova te pomoči dobila 0,3 odstotka bruto domačega proizvoda oziroma 57 milijonov tolarjev po naših izračunih, po izračunih komisije pa 45 milijonov tolarjev. Toda to še ni najbolj sporno pri tem delu pogovorov. Slovenska predstavnik sta namreč izvedela, da bo izplačevanje sredstev pomoči potekalo nekoliko drugače, kot je bilo mišljeno sprva. Najbolj sporno je financiranje kmetijstva in strukturnih skladov, saj bo morala Slovenija denar, namenjen za to, dobesedno založiti. V prvem letu vstopa bo morala tako, kot je pojasnila Kamnarjeva, sama pokriti neposredna izplačila v kmetijstvu, evropska povračila pa bo dobila nazaj šele leto pozneje, torej leta 2005. To kajpak ne bo nič kaj koristilo državi blagajni, saj bo predjem bodisi zmanjšal druge odhodke bodisi povečal proračunski primanjkljaj.

Podobne težave se pojavljajo tudi v primeru sredstev za razvoj podeželja in pomoč iz strukturnih skladov – tudi ta denar bo morala Slovenija zagotoviti prej, zato bo javni primanjkljaj države še nekoliko večji. Pa prav leta 2004, ko bo Evropska komisija razpravljala o tem, ali Slovenija izpolnjuje kriterije za vstop v evropsko gospodarsko in denarno unijo. Toda slovenski predstavniki so, kot je pojasnil Mrak, ki v slovenski pogajalski skupini vodi posebno strokovno skupino za finančne vidike vključevanja v Unijo, Evropsko komisijo opozorili na to težavo. Predstavniki Evrope so zatrdili, da jo bodo upoštevali tako v nadaljnjih dvostranskih pogovorih kot tudi pogajanjih z drugimi kandidatkami.

NESTRINJANJE GLEDE GOSPODARSKE RASTI

Drugi del pogovorov je bil namenjen prispevkom prihodnjih članic v skupni evropski proračun. Tukaj po besedah Kamnarjeve večjih pripomb ni bilo, toda kljub temu so se izračuni obeh strani nekoliko razlikovali. V Bruslju so namreč pri določanju slednjih upoštevali, da bo Slovenija leta 2004 dosegla štiriodstotno gospodarsko rast, vlada pa napoveduje, da bo znašala najmanj 4,4 odstotka bruto domačega proizvoda. Prav razlike v podatkih so bile po mnenju obeh predstavnikov glavna težava pri dogovarjanju o višini in načinu plačil in vračil v prvih letih članstva. Komisija in Slovenija morata tako še uskladiti svoje poglede na metodologijo in prilagoditi podatke, predvsem pa odpraviti razliko med negativnim stanjem in ciljem, ki ga je postavila komisija – to pa je, da nobena članica po vstopu v Unijo ne sme biti v slabšem finančnem položaju kot pred njim, je poudarila Kamnarjeva. Omenjeno razliko naj bi po njenem odpravi-

Evropsko združenje gibanj, ki kritično obravnavajo Evropsko unijo (TEAM), zahteva, da vse kandidatke za članstvo hkrati izvedejo pristopne referendume. Omenjeno združenje se je tako odzvalo na predlog, ki so ga na nedavnem srečanju na Češkem sprejeli predsednik držav Višegrajske skupine, v katero sodijo Poljska, Madžarska, Češka in Slovaška. V njej so se zavzeli, da bi članice referendum pripravile ena za drugo, in sicer po vzoru Avstrije, Finske, Švedske in Norveške, ki so to izvedle leta 1994. S tem se TEAM ne strinja, saj meni, da želijo države z uspešnimi referendumi v drugih državah pridobiti dodatno podporo za včlanitev. Kot kažejo zadnje javnomnenjske raziskave, podpira vstop svoje države v EU kar 80 odstotkov Madžarov, na Poljskem in Slovaškem je podpora približno 60-odstotna, na Češkem pa je za to le polovica državljanov. (STA)

li bodisi s kompenzacijskimi plačili bodisi z nižjo članarino.

Toda to so za zdaj le še predvidevanja, saj čaka države kandidatke, kot že rečeno, še zadnja faza pogajanj o finančnih podrobnostih vstopa. Pa vendarle je bil izračun komisije velik šok za kandidatke, saj so pričakovale vsaj prva leta blagodejen vpliv članstva na državni proračun, ne pa velikih izdatkov že prva leta. Da ne govorimo o tem, koliko denarja so svojemu prihodnjemu članstvu že namenili, sploh pa ne o tem, da morajo že tako ali tako po črki zahtev za vstop v evroobmočje skrbno paziti na državni proračun, a kljub temu jim Unija ravno v letih, ki so najbolj kritična, naloži tolikšno finančno breme.

KOLIKŠNI BODO PRIMANJKLJAJI?

Slovenija naj bi po omenjeni metodologiji Evropske komisije postala neto plačnica v skupni proračun že z dnem vstopa, podobno pa kaže tudi Cipru, Malti in Češki. Naša država naj bi skladno s temi izračuni zadnje leto pred včlanitvijo, torej leta 2003, dobila 45 milijonov evrov predpristopne pomoči, naslednje leto pa bi morala v evropski proračun že prispevati 129 milijonov evrov več, kot bi iz njega dobila. Če k temu prištejemo še omenjeno predpristopno pomoč, ki jo bo dobila prihodnje leto, to pomeni, da bi se lah-

ko finančni položaj države precej poslabšal, saj bi bil v primerjavi z letom 2003 manjši za kar 174 milijonov evrov. V drugem letu članstva naj bi Slovenija dobila 98 milijonov evrov manj, kot bi vanj prispevala, s čimer bi bil njen finančni položaj slabši za 144 milijonov evrov v primerjavi z letom 2003. Podobna slika se obeta Sloveniji tudi leta 2006, ko naj bi bil državni proračun skopejši za skoraj 71 milijonov evrov, njen finančni položaj pa za 115 milijonov evrov slabši. Vsega skupaj naj bi Slovenijo v prvem proračunskem obdobju (torej med letoma 2004 in 2006) včlanitev stala skoraj 298 milijonov evrov, po nekaterih izračunih pa celo 405 milijonov evrov.

Toda po medijski objavi omenjene metodologije in za države kandidatke skorajda grozečih števil je Evropska komisija razburjenje takoj pomirila, češ da gre le za delovne izračune, ki so le podlaga za pripravo skupnih izhodišč Evropske unije za pogajanja. Petnajsterica bo, kot je še obljubila, zagotovo sprejela tudi načelo kompenzacijskih plačil, saj bi bilo psihološko in politično nesprejemljivo, da bi članice takoj postale neto plačnice v evropski proračun. Tudi slovenski minister za evropske zadeve dr. Janez Potočnik zatrjuje, da Sloveniji takoj po vstopu zagotovo še ne bo treba polniti proračuna Unije.

Na koncu torej tolažba, ki jo lahko države kandidatke bolj ali manj resno jemljejo, vsekakor pa bodo morale na prihodnjih pogajanjih zavzeti dovolj trdna stališča in se upreti prevelikim finančnim pritiskom. V nasprotnem primeru, torej če bodo le morale takoj polniti evropsko malho, pa morajo tudi novim članicam pripasti vse druge pravice. Tega se je začela otepati že sedanja predsedujoča država – Danska. Predlagala je namreč, da kandidatke tri leta po vstopu ne bi sodelovale v sistemu rotacije predsedovanja v zvezi. Po sedanjih pravilih polletne rotacije naj bi predsedstvo v Uniji 1. julija 2004 za šest mesecev prevzel Ciper, sledili pa bi mu Latvija in Litva. Za to novinke po mnenju Dancev še ne bodo pripravljene, saj ne bodo imele zadostnih izkušenj, kar pa ni veljalo v primeru tokratne predsednice same, ki je prvič vodila unijo komaj šest mesecev po pridobitvi članstva, in sicer v drugi polovici leta 1973.

Še zadnji koraki priključevanja Evropski komisiji so torej čedalje bolj dramatični, države kandidatke pa se morajo hkrati otepati prevelikih bremen in boriti za svoje pravice. Časa namreč ni več veliko – Evropska unija napoveduje, da bo najpozneje do začetka novembra sprejela skupna izhodišča za sklepna pristopna pogajanja, sama pogajanja s kandidatkami pa naj bi končala na vrhu v Kopenhagnu, ki bo sredi decembra.

Simona Bandur

BELGIJCI ŠE ČAKAJO NA POPOLNO ODPRTJE TRGA

Liberalizacija trga v Belgiji še vedno bolj ali manj temelji zgolj na teoriji. Čeprav država vsaj v grobem sledi evropskim smernicam, ki urejajo to področje, je bila vsaj do nedavnega velika večina elektroenergetskega trga še v rokah vodilnega podjetja Electrabel, ki je imelo v lasti več kot 90 odstotkov delnic v Elii, lastniku omrežja.

Poleg opisane lastniške strukture je poglavitni vzrok za take razmere po mnenju strokovnjakov Joosta Everaerta in Toma Schoorsa iz pravniške družbe Allen & Overy v tem, da je neizmerno dolgo trajalo do ustanovitve neodvisnega operaterja prenosnega omrežja. Slednji sicer še ne deluje povsem in ne izpolnjuje svojih nalog, vendar se je trg kljub temu že nekoliko sprostil, Electrabel pa ima zdaj v rokah nekoliko manjši delež Elie, in sicer 60-odstotni.

STRUKTURA ELEKTROENERGETSKEGA TRGA

Belgijski energetski trg je v preteklosti precej zaznamovalo strogo ločevanje med distribucijskim in prenosnim omrežjem. Prvo, torej oskrbo z energijo, je vodilo troje različnih zakonodaj, in sicer flamska, valonska in bruseljska, drugo pa je regulirala zvezna zakonodaja. Prav zaradi tolikšne razcepljenosti je prihajalo med tema sicer povezanimi področjema do velikih razhajanj, glavno razlikovanje med njima pa je bilo v napetosti – distribucijsko omrežje je delovalo z napetostjo 70 kV ali manj, prenosno pa 70 kV ali več. Prenosno omrežje je, kot že rečeno, trenutno v lasti Elie, posredno pa tudi Electrabela, saj ima slednje – kot smo že poudarili – še vedno večino delnic. Distribucija je organizirana predvsem lokalno s posameznimi manjšimi podjetji, v katerih je Electrabel prav tako močno navzoč.

Tako tudi niso presenetljivi podatki o proizvodnji, kjer prav tako prevladuje omenjeno podjetje. Belgijci v letu dni porabijo približno 80 TWh električne energije, domača podjetja pa so je leta 2000 proizvedla 78,2 TWh, lani pa nekaj manj – 76 TWh. Skoraj 94 odstotkov domače energije proizvedejo elektrarne, ki jih ima v lasti

Electrabel, natančneje 73 TWh na leto. Preostanek prispeva podjetje SPE, v katerem ima od nedavnega svoj delež tudi Electricité de France. Verjetno je prav takšna prevlada enega podjetja eden izmed razlogov, da so cene električne energije v Belgiji med najvišjimi v Evropi. Samo še Italija ima višje cene, a še to le za velike porabnike in gospodinjstva, kar se pa tiče manjših podjetij, je v ospredju Nemčija.

ODPIRANJE TRGA IN DOSTOPNOST

Belgija je začela postopno odpirati svoj trg leta 2000, vendar le za 35 odstotkov, kar je dokaj nizko v primerjavi z drugimi članicami Evropske unije. Toda trg se vendarle ni enako odpiral v vseh delih države, ampak v vsaki od treh naštetih distribucijskih območij po svoje. Flamsko distribucijsko omrežje bo na voljo vsem uporabnikom od 1. julija 2003 naprej, valonsko šele ob koncu leta 2004, v bruseljskem pa še niti niso določili končnega datuma.

Morebitni novi ponudniki lahko sicer dobijo dostop do belgijskega prenosnega in distribucijskega omrežja le prek neke tretje strani, torej prek neodvisnega operaterja prenosnega omrežja. Če tudi ta, kot rečeno, uradno še ni začel delovati (ustanovljen je bil leta 1999), je svoje omrežje za tuje ponudnike odprla kar Elia, ob tem pa objavila posebne pogoje, pod katerimi lahko uporabljajo njeno omrežje. Tako morajo novinci na trgu skleniti pogodbo o oskrbi z električno energijo tako s porabnikom kot tudi z Elio. Pozneje bo to nalogo kot tudi določanje cen in tarif določil neodvisni operater prenosnega omrežja.

Liberalizacija v Belgiji torej še vedno čaka na ugodne razmere. Čeprav izredno počasi, se temu vendarle približuje, saj je Electrabel že prodal tretjino svojih delnic, ki jih je imel v Elii. Kot že rečeno, je eden izmed odločilnih korakov uveljavitev neodvisnega operaterja prenosnega omrežja, ki bo poskrbel za transparentnost in uravnotežil cene, obenem pa tudi omogočil tujim ponudnikom dostop do tega trga. Slednje bo zanje vsekakor zelo zanimivo, saj so cene električne energije v Belgiji še izredno visoke, kar pomeni, da se tej državi vendarle obeta hudo tekmovanje.

PREVLADUJE LE NOTRANJE TEKMOVANJE

A možnosti za sodelovanje tujih ponudnikov na belgijskem trgu so še vedno precej majhne, zlasti zaradi netransparentnosti in opisane razdeljenosti distribucijskega omrežja. Tako prevladuje v tej državi še vedno predvsem notranje tekmovanje, pa še to je bolj šibko, saj večino trga, kot smo že poudarili, še vedno obvladuje Electrabel. Sicer pa glede na to, da neodvisni operater prenosnega omrežja še ni prevzel svojih nalog, tudi tarife za izmenjavo z drugimi državami niso določene. Evropska komisija zato ostro pritiska na belgijsko vlado, toda tudi v tem primeru pride v ospredje razdeljenost države – na severu trgujejo z energijo na dražbah, na jugu pa po principu – kdor prvi pride, prvi melje.

Prav težave, do katerih prihaja zaradi netransparentnosti poslovanja in nepravilnega trgovanja, je belgijski regulator trga (CREG) v poročilu o implementaciji načel skupnega elektroenergetskega in plinskega trga poudaril kot poglavitno oviro pri sodelovanju z drugimi državami članicami. Tako torej ni nič nenavadno, da je le pet odstotkov velikih industrijskih porabnikov v Belgiji po liberalizaciji zamenjalo svojega ponudnika, na kar je državo opozorila tudi Evropska komisija. Toda predstavniki države vendarle upajo, da se bodo razmere izboljšale, ko se bo Elia uradno prelevila v neodvisnega operaterja prenosnega omrežja.

Povzeto po Power in Europe Special Edition – West European Electricity Review 2002

VELIKA BRITANIJA ZARADI NIŽJIH CEN ENERGIJE HUDE FINANČNE TEŽAVE

Velika Britanija je domačemu proizvajalcu in trgovcu z električno energijo British Energy odobrila kratkoročno posojilo v višini 410 milijonov britanskih funtov oziroma približno 650 milijonov evrov. Družba bo s tem denarjem poskušala premagati finančne težave pri trgovanju z energijo – v težave je zašla predvsem zaradi hudega padca cen električne energije v državi in zaradi izpada dveh njenih jedrskih elektrarn. Ker podjetje s kratkoročnim posojilom najbrž še ne bo premagalo finančnih težav, se pogaja z državo še o dolgoročnem posojilu, toda ob tem se bojijo nelikvidnosti, kot so sporočili iz British Energy. Podjetje, ki mu je grozila nevarnost plačilne nesposobnosti, če ne bi dobilo posojila, mora svoj dolg vrniti do konca septembra. Prav zaradi velikih finančnih težav, v katerih se je družba znašla, je bilo na borzi nekaj časa ustavljeno poslovanje z njenimi delnicami. (STA)

VČASIH JE ODLIČNOST PRECENJENA

»Menedžerske etike in vloge ter vedenja menedžementa ne moremo razlagati, še manj pa razumeti, če vsega ne povežemo s širšim družbenim kontekstom,« ugotavlja Janko Berlogar v svoji knjigi Managerska etika ali svetost preživetja. Okolje je torej tisto, ki pretežno določa, kako se mora vodja obnašati in kako voditi podjetje. Prav zaradi tega prave resnice o menedžerski etiki ni, so le miti, recepti in predstave, ki smo jim ljudem v določenem gospodarskem obdobju naklonjeni, razmišlja Berlogar.

Obstaja nič koliko različnih analiz in teorij, kakšen mora biti dober menedžer, zlasti na področju etičnega vodenja, toda kljub temu je največ odvisno od okolja, v katerem menedžer deluje. Veliko teorij je, kot ugotavlja Berlogar, celo neke vrste modna muha in kot primer navaja teorije odličnosti, ki se jih poslužuje marsikateri menedžer. Vsekakor je to dobra metoda vodenja podjetja oziroma organizacije in pogosto tudi ključ do njenega uspeha, toda kljub temu pri tem ne gre zanemarjati družbenega in gospodarskega konteksta: »Menedžment moramo preučevati kot ekonomski, socialni in družbeni mehanizem.« Dober vodja mora preprosto dobro poznati družbeni kontekst, v katerem delujejo podjetja, in na podlagi tega uveljavljati svoja etična načela.

VODJE – AMBASADORJI ZAPOSLENIH

Danes, v času velikih tehnoloških in informacijskih sprememb, so vodje vedno znova prisiljeni prilagajati se in sprejemati novosti, čemur pa je glede na veliko hitrost sprememb le malokdo kos. Tako so mnogi vodje razvili, kot meni Berlogar, dve vrsti obrambnih mehanizmov – kult menedžerskih orodij in tehnik ali kult karizmatičnega vodje. Prvi pomeni bežanje v magični svet idealiziranih tehnik in izogibanje soočanju z bolečinami, pogosto tudi političnimi in drugimi konfliktnimi zadevami in težavami. Takšen vodja največ svojega časa vlaga v tehnike, ki bi jim olajšale delo, kar je v nasprotju z drugim tipom, ki poskuša oblikovati neke vrste herojsko vodenje. To pomeni, da daje poudarek inspirativnemu načinu vodenja in poudarja vrednote ter kulturo odličnosti. Toda »obsedenost« z odličnostjo je pravzaprav lahek način vodenja, saj se s tem me-



Foto arhiv

nedžer izogiba težkim in posebnim zadevam, s katerimi se organizacija srečuje. Sicer pa oba opisana načina vodenja pomenita obrambo pred težavami v uresničevanju globljih sprememb v sodobnem podjetju. Vsekakor je očitno, da je vloga menedžerja zgodovinsko in družbeno pogojena in tako lahko ugotovimo, da je danes, ko smo priča številnim spremembam in ko se vedno bolj uveljavljajo tržne razmere, najbolj izrazito opazen prehod od strogo objektivnega in racionalnega menedžerja h karizmatičnemu, ki poudarja odličnost in spodbuja zaposlene k identifikaciji s podjetjem. V zadnjem času se je namreč pokazalo, da vsaj praviloma tako imenovane birokratske oblike vodenja niso tako uspešne in učinkovite, saj niso sposobne vzbuditi in zagotoviti uresničevanja osebnih idealov in privrženosti. Obenem pa se tudi v »odličnih« podjetjih zelo pogosto dogajajo etične napake, pojavlja se družbena neodgovornost, zato je vsekakor nujno, da zna menedžer pravilno oceniti, kakšnim načelom slediti – glede na družbeni kontekst in pričujoče spremembe, kajpak. Toda kljub pritiskom sprememb, ki se dogajajo

na tehnološkem in informacijskem področju, ne kaže zanemariti dejstva, da so menedžerji predvsem ambasadorji zaposlenih, poudarja Berlogar, zato morajo slednji vendarle upoštevati želje in potrebe svojih sodelavcev.

CILJ NE POSVEČUJE SREDSTEV

»Ni ga družbenega konteksta, ki bi menedžmentu dovoljeval popolno avtonomijo v uresničevanju potreb podjetja, hkrati pa ne bi smelo biti konteksta, ki bi to popolnoma preprečeval,« poudarja Janko Berlogar. Drugače povedano - ni družbenega konteksta, v katerem bi bila razmerja moči za menedžerje tako neugodna, da bi lahko zanemarjali organizacijsko etiko, niti zavoljo preživetja podjetja. Vsekakor ima menedžer vodilno in zelo pomembno vlogo v podjetju, toda kljub temu pri svojem delu etike ne sme izključevati. Cilj v vodenju torej ne posvečuje sredstev, kajti tako ravnanje lahko kaj hitro stane vodilne delavce njihovega stolčka, pa četudi pri tem podjetje želijo najboljše. Podjetje vendarle sestavljajo ljudje, delo z njimi pa ne more obstati brez etičnih in moralnih načel.

Z vidika zaposlenih je namreč najbolj mučno stanje, ko postaneta ubogljivost in brezpogojno podrejanje organizacijskim ciljem več vredna in bolj cenjena v podjetju kot njihova lastna individualnost. Posameznik postane zamenljiv, vse dejavnosti podjetja so strogo načrtovane, pa tudi spontanosti ni več, saj bi lahko vodila v izgubo nadzora. V tem primeru postane podjetje neke vrste fevdalna organizacija, v kateri so menedžerji nosilci birokratske etike in organizacijskega imperativa - oboje pa poudarja hierarhijo, privrženost podjetju in zvestobo nadrejenim. Podrejeni dobijo v zameno določene privilegije in socialno varnost. Svoje zahteve vodstvo upravičuje z menedžerskim kodeksom, toda ta pogosto ni v skladu s splošnim družbenim dobrim.

Kje je torej tista stična točka med dobrim za podjetje oziroma menedžment in splošnim, družbenim dobrim? Navajeni smo, da se uveljavlja tisto dobro, ki je podprto v več moči, moč pa ima po navadi v rokah prav menedžment, velikokrat podkrepjen s političnimi silami. Kar pa je najbolj problematično, je to, da velikokrat politični nadzor in nelegitimne oblike delovanja v podjetju sploh niso vidne. Realnost vsekakor ni rožnata, toda vsekakor ostaja ljudem toliko presoje in svobode, da so sposobni ugotoviti, kdaj menedžment zanemarja etična načela za voljo blaginje podjetja. Sistem mora v vsakem primeru delovati v dobro človeka in družbe.

Simona Bandur

Povzeto po knjigi Janka Berlogarja Managerska etika ali svetost preživetja

nadaljevanje s strani 22

dlagamo menjalna razmerja, pri katerih bi menjali deleže v odvisnih družbah za deleže v holdingu. V današnji situaciji je HSE pravno gledano dejansko koncern, v katerem pa ima holding samo vlogo upravljanja s kapitalskimi deleži v odvisnih družbah, medtem ko ne more dejavno poseči v poslovanje v nobeno družbo, ker je vsako tako dejanje lahko označeno za škodljivo. Manjšinski lastniki so upravičeni do nadomestila, vodstva pa do odškodninske odgovornosti. V takšni situaciji ni mogoče izvajati skupnega trženja, skupne proizvodnje in skupnih naložb, za kar je bil HSE ustanovljen. Veliko lažje bi bilo, predvsem pa normalno, da bi bil HSE ustanovljen pred delno privatizacijo družb, tako bi država dala v privatizacijsko vrzel, namesto posameznih družb, enako premoženje holdinga. Od uspešne uresničitve kapitalske konsolidacije HSE so precej odvisni tudi rezultati poslovanja posameznih družb. Naš namen je, da manjšinskim lastnikom dajemo primerno nadomestilo, vendar ga morajo tudi takšnega videti. Kratkoročni interes ni pravilno izhodišče. HSE bo rasel, se razvijal, bo prinašal donos na kapital in to bi moral biti interes tudi manjšinskih lastnikov, ne samo večinskih.«

Kakšne so vaše ocene, bi posamezne odvisne družbe preživele na trgu?

»Naše simulacije kažejo na to, da posamezne odvisne družbe same ne bi mogle nastopiti na trgu. Če pa že bi, bi bil ta nastop v celoti gledano mnogo manj poslovno uspešen, kakor je danes, saj so tveganja za proizvodnjo posameznih družb prevelika. Letos je to s slabo hidrologijo še posebno dobro vidno. Zaradi nedobavljene energije bi družbe plačevale milijardne odškodnine ali kupcem ali za zavarovanje tveganja. V HSE se ta tveganja kompenzirajo.«

HSE je nastal s prostovoljnim združevanjem DEM, SEL, SENG, TEŠ, TEB in Premogovnika Velenje. Koliko so te družbe še neodvisne in kaj vse je voden s HSE?

»Holding je nastal s prenosom vlož-

ka kapitala, ki ga je imela država v teh družbah na holding (HSE) in v tem pogledu družbe formalno niso ustanovljale holdinga, ampak ga je ustanovila država. Res pa je, da so vodstva družb tudi na podlagi študije o konkurenčnosti nastopa na trgu ugotovila, da je to edini možni način, da na liberaliziranem trgu električne energije te družbe tudi preživijo. Družbe so pravno samostojni subjekti, imajo vse organe upravljanja kot do zdaj. Upravljanje poteka izključno preko upravljalске strukture, nadzornih svetov in skupščin. Ta odnos se ne bo bistveno spremenil tudi s sprejetjem pogodbe o obvladovanju.«

Zakaj menite, da je bil po letu dni po hitrem postopku z mesta predsednika nadzornega sveta HSE razrešen državni sekretar za energetiko, ki je bil med idejnimi očeti vašega holdinga?

»To težko komentiram, ker je to v pristojnosti vlade. HSE pa ima jasno vizijo in jasne cilje, ki jih je celotni nadzorni svet tudi podprl in naloga posloводства je, da jih tudi uresničuje.«

Kakšna je nadaljnja vizija vašega holdinga? Kakšne cilje imate sedaj, ko ste prvotne že skoraj vse uresničili?

»Vizija holdinga je, da optimalno izrabimo energetske vire in kadre in s tem vzpostavimo konkurenčno družbo na globalnem energetskem trgu. Nadalje zasledujemo vizijo po trajnostnem razvoju in stalni rasti, zato bomo v bližnji prihodnosti razširili svojo dejavnost na še nekatere produkte in storitve in vzpostavili svoja predstavništva v nekaterih tujih državah. Naš nadaljnji razvoj je precej odvisen od razmer na domačem trgu, rešitve izvoza električne energije na italijanskem trgu in uvoza energije.«

MINKA SKUBIC

SVET

OPEC VZTRAJA PRI SVOJI CENI

Članice Organizacije držav izvoznic nafte (OPEC) so se na 17. Naftnem kongresu v Rio de Janeiru dogovorile, da si bodo prizadevale ohraniti ceno surove nafte na stabilni ravni. Kot je povedal predsednik OPEC Rilwanu Lukman, nadzoruje 59 članic organizacije 40 odstotkov svetovne naftne proizvodnje, podpirajo pa ceno, ki bi se gibala med 22 in 28 dolarji za sodček (159 litrov). »Mednarodno ceno nafte želimo ohraniti na ravni, ki bo pravična in razumna tako za proizvajalce kot potrošnike,« je dejal in dodal, da se mu zdi 25 dolarjev za sodček nekakšna srednja pot. Poleg tega so se članice dogovorile tudi, da si bodo prizadevale, da se količina načrpane nafte ne bi povečala. (STA)

EVROPSKA UNIJA

OPTIMISTIČNE NAPOVEDI PADLE V VODO

Evropska komisija je, kot je zapisal nemški finančni časopis *Börsen Zeitung*, popravila svoje napovedi o gospodarski rasti v evroobmočju, ki jih je spomladi objavila za to leto. Tako pričakuje po novem namesto 1,4-odstotne rasti zgolj enoodstotno. V Bruslju so takšno ugotovitev utemeljili z nižjo gospodarsko dejavnostjo, na kar vpliva predvsem nizka investicijska poraba podjetij, in preveč optimističnimi napovedmi iz drugega četrtletja. Prav zaradi tega je bila osrednja tema zasedanja gospodarskih in finančnih ministrov Evropske unije v Kopenhagnu prav gospodarsko okrevanje. (STA)

NIČ VEČ, NIČ MANJ BREZPOSELNIH

Tako v Evropski uniji kot tudi v Evropski gospodarski in denarni uniji je ostala brezposelnost julija nespremenjena – v prvi je znašala 7,7 odstotka, v drugi pa 8,3 odstotka. Kot je ocenil evropski statistični urad Evrostat, je bilo v tem mesecu na evroobmočju brez zaposlitve 11,6 milijona ljudi, v celotni Uniji pa 13,5 milijona. Velik del med njimi je prebivalcev Nemčije, kjer so bili konec avgusta letos brez dela več kot štirje milijoni ljudi. To je sicer skoraj 30 tisoč manj kot mesec prej, kar pomeni, da se je brezposelnost v tej državi zmanjšala za skoraj odstotek na 9,6 odstotka.

ODŠEL GREGORIČ, PRIŠEL STRITAR

Vlada je v začetku septembra sprejela poročilo o jedrski in sevalni varnosti v Sloveniji v letu 2001, ki ga je v sodelovanju z zdravstvenim inšpektoratom in upravo za zaščito in reševanje pripravila Uprava RS za jedrsko varnost (URSJV). Poročilo je bilo narejeno še v času, ko je bil direktor URSJV mag. Miroslav Gregorič. Vlada ga je razrešila konec julija in na njegovo mesto imenovala dr. Andreja Stritarja, dosedanjega direktorja Izobraževalnega centra za jedrsko tehnologijo.

Kot je povedal **mag. Miroslav Gregorič** na tiskovni konferenci ob svojem odhodu, ki jo je organiziral v lastni režiji, šteje med najvidnejše dosežke uprave v trinajstih letih, kolikor časa jo je vodil, to, da je NE Krško delala varno in brez nesreč ter da se je stalno posodabljala. V tem obdobju se v jedrskih objektih ni zgodilo, da bi bil kdo od delavcev obsevan več, kakor dopuščajo standardi Evropske unije. Znotraj meja so bili tudi vplivi jedrskih objektov na prebivalstvo. Povečali so odgovornost upravljalca jedrskega reaktorja za jedrsko škodo s 5 na 200 milijonov dolarjev. Vzpostavili so celovit mednarodni pravni okvir vseh jedrskih pogodb in režimov. Za spremljanje sevanja v okolju in izmenjavo s sosedi in EU so vzpostavili neposredno zvezo. Nadalje je

bila v tem obdobju vzpostavljena dozimetrična baza vseh sevalnih delavcev v jedrskih objektih. Vsi operaterji reaktorja so kakovostno šolani in imajo opravljene ustrezne periodične državne izpite, prav tako tudi vsi delavci URSJV. Pred nekaj leti je bil pospravljen Zavratac in predan v neomejeno rabo. V ZDA je bilo odpelano gorivo iz raziskovalnega reaktorja TRIGA. Slovenski jedrski program je postal v svetu prepoznan kot kakovosten, varen in zanesljiv. Poleg vsega naštetega so vsako leto izdelali in objavili obsežno poročilo o jedrski in sevalni varnosti. Lansko, ki ga je sredi septembra sprejela vlada, je po Gregoričevih besedah dokazno gradivo o tem, kako so izpolnjevali svoje obveznosti in predpise NE Krško, Raziskovalni reaktor TRIGA, Skla-

dišče RAO v Brinju, Rudnik urana Žirovski vrh in kako so delali inšpektorji URSJV.

Uprava je lani izdala Nuklearni elektrarni Krško 30 odločb in 9 soglasij. Elektrarna je v minulem letu proizvedla več kot 5 TWh električne energije, obratovala brez nenačrtovane ročne ali avtomatske zaustavitve, občasno pa z zmanjšano močjo zaradi nizkega vodostaja Save. Med remontom so zamenjali gred glavne reaktorske črpalke št. 2, zatiče vodil regulacijskih palic, regenerativni menjalnik toplote in en glavni transformator ter pregledali ohišje glavne reaktorske črpalke št. 2 in reaktorsko posodo. Zamenjali so 36 gorivnih elementov in dodatno uskladiščili 217 standardnih sodov radioaktivnih odpadkov. Vse prejete doze sevanja tako domačih kot zunanjih delavcev so bile pod dovoljenimi količinami. Majhni so bili tudi izpusti v okolje. Inšpektorji uprave so v NEK opravili lani 84 rednih in eno izredno inšpekcijo. Skladno z zakonskimi predpisi so delali tudi drugi jedrski objekti pri nas, v katerih so inšpektorji URSJV opravili 117 rednih in izrednih pregledov.

V nadaljevanju konference nas je mag. Gregorič seznanil s tem, da je bil letošnjo pomlad na Dunaju na sedežu Mednarodne agencije za atomsko energijo poseben pregledni sestanek pogodbenic Konvencije o jedrski varnosti. V poročilu tega srečanja je več pobud naši državi. Med drugim je navedena tudi ločitev funkcij v upravnih organih. Ni sprejemljivo, da je v isti inštituciji (Ministrstvu za okolje, prostor in energetiko) funkcija upravljanja objektov in kontrola nad njimi. V Ameriki so tovrstni problem razrešili že leta 1974. Po Gregoričevi presoji je bil to glavni razlog za konflikte med njim kot direktorjem URSJV, državnim sekretarjem za okolje Radovanom Tavzesom in ministrom Janezom Kopačem. Ko so vse pristojnosti na enem ministrstvu, je nemogoče delati nekonfliktno, saj je proti odločbi URSJV možna pritožba na pravobranilstvo, kjer se pojavita na nasprotni strani stranki, ki sodita v isto ministrstvo, pod istega ministra. Tudi zato bi bilo treba pristojnosti čim prej ločiti, zagotovo pa prej, preden bodo zamenjali novega direktorja, ki se bo ukvarjal z istim vprašanjem.

MINKA SKUBIC



Mag. Miroslav Gregorič predstavlja vsebino 13-letnega dela URSJV.

NAJVEČJI POUDAREK GRADNJI NOVIH *hidroelektrarn*

Kot je elektroenergetski javnosti že znano iz poročanja medijev, je nadzorni svet Savskih elektrarn Ljubljana (SEL) v začetku avgusta za novega direktorja SEL imenoval Draga Polaka, dosedanjega direktorja tehničnega sektorja v tem podjetju, ki v novi funkciji deluje od 1. oktobra naprej. V začetku septembra smo se z njim pogovarjali o njegovi dosednji življenjski, študijski in poklicni poti. Hkrati smo se pozanimali tudi o programskih usmeritvah SEL in o prednostnih nalogah novega direktorja.

Drago Polak se je rodil leta 1956 v Ljubljani. Po končani osnovni šoli se je vpisal na srednjo Tehniško elektro šolo v Ljubljani (odsek za jaki tok) in jo končal z odliko. Kot štipendist Savskih elektrarn Ljubljana je študij nadaljeval na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani, kjer je z odličnim uspehom diplomiral leta 1979. V dosedanjem 21,5-letnem delovnem obdobju je bil zaposlen v SEL kot vodja elektro nadzora v skupini za izgradnjo HE Mavčiče, tehnični vodja tozda HE Medvode in direktor tehničnega sektorja SEL od leta 1991 naprej. Sicer pa je Drago Polak poročen, ima dva otroke in družinsko hišo v bližini upravne stavbe SEL. Poleg rednega dela v SEL se je stalno strokovno izpopolnjeval in opravil strokovni izpit v skladu z ZGO, izpit za vodjo obratovanja energetskega objekta ter strokovno deloval v številnih domačih in mednarodnih strokovnih institucijah. Doslej je v SEL sodeloval pri naslednjih večjih projektih: vodenje elektro nadzora pri gradnji HE Mavčiče, vodenje projekta obnove generatorjev HE Medvode, vodenje vseh dejavnosti za pripravo ponudbe SEL na javni razpis za pridobitev koncesionarja na spodnji Savi, vodenje projekta rekonstrukcije agregata 4 HE Moste, koordiniranje gradnje centra vodenja SEL in daljinskega vodenja HE Mavčiče, spremljanje gradnje HE Vrhov in vodenje prevzema HE z vzpostavitev enote za vzdrževanje in obratovanje HE Vrhov, vodenje

projekta gradnje RTP 110/20/6,3kV Medvode (v teku), zamenjava generatorja 3 HE Moste (v teku).

TRENTNO STANJE V SEL

Savske elektrarne Ljubljana so z instalirano močjo 120 megavatov (HE Moste, Mavčiče, Medvode, Vrhov) in s povprečno letno proizvodnjo 320 gigavatnih ur eno od treh slovenskih hidroproizvodnih podjetij, ki so združena v Holdingu Slovenske elektrarne. Do sedaj so SEL s HSE kot večinskim družbenikom podpisale pogodbo o poslovnem sodelovanju, o ureditvi medsebojnih odnosov na področju nastopanja na trgu z električno energijo, komisijsko pogodbo, sporazum o razporeditvi in prehodu delavcev iz SEL v holding, kupoprodajno pogodbo o zakupu moči in nakupu električne energije za leto 2002 ter pogodbo o obvladovanju.

Po opravljeni cenitvi nepremičnin in vrednosti strojev in opreme SEL razpolagajo z osnovnim kapitalom v višini 34.755.846.270,41 tolarjev, ki ga sestavljajo štiri hidroelektrarne, upravna stavba s centrom vodenja in drugi pomožni objekti. Delež SEL med podjetji hidroproizvodnje znaša 15,1 odstotka glede na instalirano moč in 11,5 odstotka glede na povprečno letno proizvodnjo. V HSE znaša delež SEL 6,6 odstotka glede na moč in pet odstotkov glede na proizvodnjo vseh proizvodnih objek-

tov. Seveda pa se bo delež z zgrajeno celotno verigo HE na reki Savi od Mavčič do Hrvaške meje ob instalirani moči 649 megavatov ter povprečni letni proizvodnji 2.220 gigavati ur spremenil tako, da bodo HE na reki Savi pomenile enega največjih virov obnovljive energije v Sloveniji.

V minulih letih so se po zgraditvi in usposobitvi HE Vrhovo za normalno obratovanje s številnimi izboljšavami na elektro strojni opremi, hidromehanski opremi in gradbenih objektih lotili nadaljevanja gradnje HE na spodnji Savi ter uresničevanja projektov za obnovo in doinstalacijo obstoječih HE Moste in HE Medvode.

PROGRAMSKE USMERITVE PODJETJA

Podjetje Savske elektrarne Ljubljana je z ustanovitvenimi dokumenti pristojno za upravljanje hidroproizvodnih objektov na reki Savi. Glede na to, da je hidroenergija obnovljivi energetska vir, da je z ekološkega vidika še najmanj oporečna, in da je na reki Savi z njenimi pritoki izkoriščeni le 12 odstotkov vsega razpoložljivega hidropotenciala, bodo v prihodnje v SEL dali največji poudarek gradnji novih hidroelektrarn ter obnovi in doinstalaciji obstoječih HE.

HE Medvode.



Foto Miro Jakomin

Novi direktor Savskih elektrarn Ljubljana Drago Polak.

Novi direktor SEL Drago Polak je glede sprememb in novosti v poslovanju podjetja, ki so povezane z odpiranjem trga z električno energijo, združitvijo v HSE in spreminjanjem lastniške strukture v SEL, povedal, da bo pri svojem delu zasledoval in uresničeval predvsem naslednje prednostne programske usmeritve: zanesljiva proizvodnja električne energije in zagotavljanje visoke razpoložljivosti agregatov in elektrarn kot celote v skladu z zahtevami EES in trga ter s potrebami HSE, izvedba projektov obnove in doinstalacije HE Moste in HE Medvode, sodelovanje pri izvedbi projekta gradnje HE na reki Savi, zmanjševanje stroškov poslovanja z racionalizacijami in boljšo organizacijo dela ter z izkoriščanjem sinergijskih učinkov združevanja v holdingu, kakovostno vzdrževanje naprav in objektov, usposobitev objektov in centra vodenja SEL za daljinsko vodenje vseh hidroelektrarn in njihovega optimalnega obratovanja v skladu s potrebami holdinga in EES, izvedba sodobnih komunikacijskih povezav med enotami in s holdingom, izpolnjevanje kolektivne pogodbe za zaposlene delavce, uresničevanje in stalno izboljševanje politike kakovosti in ravnanja z okoljem v skladu s pridobljenima certifikatoma standarda ISO 9001 in 14001.



V sodelovanju s holdingom in resornim ministrstvom bodo nadaljevali z uresničevanjem projekta gradnje HE na Savi, kar je v skladu z Resolucijo o strategiji rabe in oskrbe Slovenije z energijo, energetske zakonodaje, nacionalnim energetske programom in vizijo razvoja HSE. Z doinstalacijo HE Moste in HE Medvode ter novimi hidroelektrarnami se bo večal delež proizvedene vršne energije, regulacijskih in rezervnih moči, rezerve jalove moči za regulacijo napetosti in usposobljenost otočnega obratovanja proizvodnih objektov pri razpadnih sistemih. S tem se bo krepila vloga in konkurenčnost SEL tako znotraj HSE kot tudi na odprtem trgu z električno energijo. Na podlagi izvedene cenitve nepremičnin, strojev in opreme se bodo bistveno znižali stroški amortizacije, ki pomenijo največji delež v strukturi stroškov družbe, kar bo omogočilo poslovanje družbe brez izgube. S tem

bo omogočeno normalno poslovanje družbe znotraj HSE in na odprtem trgu z električno energijo ter vlaganje v tiste dejavnosti, opremo in objekte, ki bodo krepili temeljno dejavnost družbe, to je proizvodnjo kakovostne električne energije. Po posameznih proizvodnih objektih SEL (HE Moste, Mavčiče, Medvode, Vrhovo) bodo v naslednjem obdobju še naprej načrtovali in uresničevali prednostne projekte, ki bodo zagotovili visoko zanesljivost in razpoložljivost agregatov, večjo proizvodnjo električne energije ter sistemske storitve. Drago Polak na podlagi dosedanjih izkušenj v SEL presoja, da je zapisani program razvoja SEL izvedljiv ob upoštevanju strokovne usposobljenosti posloводства, razpoložljivega znanja zaposlenih in dobrih medsebojnih odnosov med zaposlenimi.

MIRO JAKOMIN

EVROPSKA UNIJA

DANCI SE NAJBOLJ OGREVAJO ZA EVRO

Danska, Švedska in Velika Britanija, edine članice Evropske unije, ki niso uvedle skupne evropske valute, si v zadnjih mesecih vse bolj prizadevajo prepričati državljane, da bi se vendarle odločili za skupni denar. Večina Dancov bi se na referendumu že opredelila za tak korak – v anketi jih je namreč 52 odstotkov odgovorilo, da bi glasovali za, 40 odstotkov bi jih bilo proti, osem odstotkov vprašanih pa je bilo v anketi neopredeljenih. Danci, ki so se leta 2000 s 53 odstotki glasov opredelili proti uvedbi evra, se bodo tako po napovedih vlade v prihodnjih dveh letih vendarle pridružili euroobmočju. Tudi Britanci že na veliko razmišljajo o referendumu, na katerem bi se državljani izrekli za oziroma proti uvedbi evra – ta naj bi bil oktobra 2003. Toda predstavniki države kljub zagretosti premiera Tonyja Blaira še vztrajajo, da je treba pred tem še izpolniti določene kriterije. Nekoliko drugačna pa je slika na Švedskem, kjer je večina državljanov sicer za uvedbo, vendar je pri tem veliko negotovih. V anketi je namreč 33 odstotkov prebivalcev odgovorilo, da bi na referendumu zanesljivo obkrožilo za, 25 odstotkov bi se verjetno odločilo za, 24 odstotkov bi jih bilo proti, 15 pa verjetno proti. Na tako razporeditev med Švedi je po predvidevanjih strokovnjakov veliko vplivalo počitnikovanje na jugu, saj so ugotovili, da je uvedba nove valute precej povišala cene in vplivala na inflacijo.

JAPONSKA

PO ŠKANDALU V JEDRSKI ELEKTRARNI SE NESREČA

Največji japonski upravljalec jedrskih elektrarn Tokyo Electric Power Co. naj bi več let ponarejal poročila o razpokah v 13 reaktorjih. Direktorja podjetja Nobuja Minami in Hiroši Araki sta že napovedala odstop zaradi škandala, ki je prišel na dan šele tri leta po največji jedrski nesreči na Japonskem – zgodila se je namreč 30. septembra 1999 v Tokaimuri. V njej sta umrla dva delavca, približno 600 ljudi pa je bilo izpostavljenih radioaktivnemu sevanju. Nesreča se je zgodila, ko so zaposleni pri izdelavi goriva uporabili preveliko količino urana, pri tem pa za nameček preskočili več postopkov v predelavi. Tožilstvo je za šest odgovornih zahtevalo zaporne kazni. Zadeva pa se je še dodatno zapletla samo dan po objavi odstopa direktorjev, saj je prav v omenjeni elektrarni zaradi razpoke v reaktorju zgodila nesreča, natančneje – prišlo je do povečane sevanja. V vodni pari so tako namerili kar stokrat višjo vrednost radioaktivnosti od običajne. Upravljalec jedrskih elektrarn je zatrdil, da snovi niso uhajale v ozračje zunaj elektrarne. (STA)

PREDČASNO OPRAVILI *remont*

Redni letošnji remont TE Trbovlje je bil od 22. julija do 9. septembra. Dela so opravili predčasno, vendar pa so blok lahko dali v omrežje šele po nekaj dneh, ker je bilo v sistemu dovolj električne energije.

Po besedah **Stojana Baloha**, tehničnega direktorja elektrarne, so letošnje poletje v termoelektrarni opravili načrtovana dela oziroma imeli normalni klasični remont. Elektrarno so zaustavili 21. julija. Načrtovali so, da bodo do tedaj proizvedli 390 GW, pa so načrt s 420 GWh presegli za osem odstotkov. V dobri prvi polovici letošnjega leta so obratovali 4400 ur, 22 ur niso proizvajali elektrike zaradi okvar, 414 ur pa so bili v rezervi, ker ni bilo energetskih potreb po obratovanju.

V TET med remontna dela vsako leto uvrščajo tista dela, ki nimajo rezerv in jih je treba popraviti med zaustavitvijo.

»Letos smo na kotlu s pomožnimi napravami obnovili kurilne naprave, opravili revizijo varnostnih ventilov, delno zamenjali pakete gorilnikov zraka, diagnosticirali posamezne elemente kotla in opravili remont vseh pomožnih naprav kotla. Na turbini s pomožnimi napravami smo opravili revizijo transportnih naprav premoaga, žlindre in pepela. Revizije so bila deležna tudi vsa tri stikališča na 0,4 kV, 6 kV in 110 kV,« je o letošnjih remontnih delih povedal tehnični direktor TET.

Letošnja novost pa je vgradnja opreme za sekundarno regulacijo obre-

menitve 125 MW bloka. Lani so obnovili in prenovili primarno regulacijo, letos dogradili še sekundarno, kar pomeni, da bo imel upravljalec elektroenergetskega omrežja večjo možnost regulacije obremenitev bloka iz Republiškega centra vodenja. S tem TE Trbovlje postaja bolj fleksibilna in tržno zanimiva in se po sistemu opreme za sekundarno regulacijo pridružuje TEŠ in DEM.

Remont je izvedlo 40 podjetij z 249 delavci, največ jih je bilo iz mariborske Himomontaže. Poleg njih so delali v termoelektrarni še Inženiring Tivoli v povezavi s Sol Internationale, SGP Zasavje in ZRE iz poljskih Katowic. O stroških remonta v TET težko natančno govorijo, ker so tudi ti všteti v stroške vzdrževanja. Ocenjujejo pa, da so opravljena dela ter vgrajena material in oprema stali od 500 do 600 milijonov tolarjev.

Vsebina del naslednjega remonta bo po sogovornikovih besedah precej odvisna od tega, ali bodo v termoelektrarni investirali v čistilno napravo. V tem primeru za zdaj vedo, da bodo morali postaviti dva nova ventilatorja kotla. Od projektov čistilne naprave pa bo odvisno, kaj še poleg tega. Menijo, da bi dela lahko uskladjili z remontnimi deli in jih opravili v mesecu in pol.

Dolžino remonta v Trbovljah narekujejo dela v kurilnih in transportnih napravah. Eno leto opravljajo remont, drugo revizijo naprav. Remont je daljši, kadar so večji posegi na turbini ali večje revitalizacije. Zadnji tak primer je bil lani, ko so imeli generalni remont turbine, ki ga načrtujejo ponovno čez šest let. Sicer pa do leta 2007, ko naj bi prenehali z rudarjenjem v Zasavju, v TE Trbovlje nimajo v načrtu večjih in obsežnejših remontov, razen rednih.

MINKA SKUBIC



Foto Minka Skubic

Stojan Baloh

NADALJUJEJO NADGRADNJO sistema kakovosti

V javnem podjetju Elektro Primorska letos na podlagi že dobro vpeljanega standarda kakovosti ISO 9001/1994 uvajajo standard ISO 9001/2000, ki v bistvu pomeni nadgradnjo tega sistema. Kot so med drugim zapisali v najnovejši izdaji Poslovnika vodenja kakovosti, bodo politiko kakovosti uresničevali z doseganjem dolgoročnih ciljev, kot so kakovostna dobava električne energije vsem odjemalcem na območju družbe, postopno zmanjševanje stroškov poslovanja, zadovoljstvo zaposlenih in prijaznost do odjemalcev.

V podjetju Elektro Primorska so v minulih letih na vseh organizacijskih ravneh uspešno uvedli sistem kakovosti po standardu ISO 9001/1994. Kot je povedal **Zvonko Toroš**, predstavnik vodstva za kakovost, je pomembno, da je ta standard živel v praksi, in da ga vsi zaposleni tudi dejansko uporabljajo. Letos na tej podlagi pospešeno uvajajo sistem kakovosti po standardu ISO 9001/2000 (nadgradnja), ki pomeni obvladovanje sistema vodenja družbe in naravnost k odjemalcem. Po besedah

direktorja **Davida Valentinčiča** se njihovo veselje in zadovoljstvo kaže v odločnosti, da delo na področju uvajanja sistema kakovosti vsakodnevno nadgrajujejo in korakajo v smeri poslovne odličnosti. Podjetje Elektro Primorska je imelo že v dosedanjih različnih organizacijskih oblikah veliko elementov sistema kakovosti zaradi narave dela. Prvi začetki vzpostavitve sistema kakovosti po standardu ISO so se pojavili pri intenzivnem uvajanju integriranega informacijskega sistema. Na pobudo MGD

so začeli junija 1996 z zbiranjem pravih informacij o standardih ISO 9000. Sredi novembra 1998 so pridobili pozitivno mnenje certifikacijske presoje, čez nekaj dni pa je sledila tudi formalna potrditev s sklepom Komisije za certificiranje sistemov vodenja Slovenskega inštituta za kakovost in meroslovje. Tako je Elektro Primorska prvo elektrodistribucijsko podjetje, ki si je pridobilo certifikat kakovosti. Poleg omenjenih standardov kakovosti si v podjetju želijo, da bi začeli uvajati tudi okoljski standard 14000. S tem bi se podjetje še bolj približalo končnemu postopku za pridobitev poslovne odličnosti.

POSLOVNIK VODENJA KAKOVOSTI

V najnovejši izdaji Poslovnika vodenja kakovosti v Elektro Primorski so zahteve standarda ISO 9001/2000 predstavljene skozi vrsto pomembnih vsebinskih poglavij. Iz zelo obširne tematike tokrat omenimo le nekatere pomembnejše ugotovitve. Sistem vodenja kakovosti v podjetju razumejo kot sistem medsebojno povezanih procesov, skozi katere Elektro Primorska uresničuje svoje poslanstvo, zagotavlja kakovost storitev



Foto Miro Jakomin

Zvonko Toroš, predstavnik vodstva za kakovost v Elektro Primorska.

in zadovoljstvo odjemalcev ter uresničuje razvojne usmeritve in s tem interes lastnikov, zaposlenih in družbenega okolja, v katerem družba deluje.

Poslovnik je temeljni dokument sistema vodenja kakovosti, ki jasno določa politiko in cilje kakovosti, organizacijo, odgovornosti in pooblastila za kakovost ter delovanje sistema. Namenjen je predvsem vsem zaposlenim kot podlaga za sistematično usposabljanje in nenehno izboljševanje. Poslovnim partnerjem in izbrani certifikacijski inštituciji pa je poslovnik dokazilo o učinkovitem zagotavljanju in izboljševanju kakovosti.

Politika kakovosti je eden pomembnejših sestavnih delov poslovne politike Elektra Primorska in služi za določanje in uresničevanje ciljev kakovosti in je vdelana v vse poslovne procese. Vodstvo družbe omogoča pogoje in načine za vzpostavitev sistema kakovosti tako, da zagotavlja neprestano rast kakovosti na poti k poslovnim odličnostim. Vodstvo skrbi, da sprejeto politiko kakovosti poznajo, sprejemajo in uresničujejo vsi sodelavci družbe. Politika pomeni okvir za določanje ciljev kakovosti. Politiko pregledujejo v okviru rednih letnih vodstvenih pregledov in jo po potrebi dopolnjujejo ali spreminjajo. Politiko kakovosti bodo uresničevali z doseganjem dolgoročnih ciljev, kot so kakovostna dobava električne energije vsem odjemalcem, postopno zmanjševanje stroškov poslovanja, zadovoljstvo zaposlenih in prijaznost do odjemalcev.

Direktor je z odločbo imenoval Zvonka Toroša za predstavnika vodstva za kakovost in ga pooblastil za vsa vprašanja, povezana s kakovostjo poslovanja. Njegove glavne naloge in odgovornosti so, da zagotavlja učinkovito delovanje in stalno izboljševanje sistema kakovosti, da dvakrat na leto poroča vodstvu o delovanju in učinkovitosti sistema kakovosti, in da pri sodelavcih dviguje zavest o pomenu izpolnjevanja zahtev odjemalcev električne energije in lastnikov. Zelo pomembno je tudi notranje komuniciranje, ki je glavni pogoj za dobro, pravočasno in kakovostno opravljanje del in nalog ter za doseganje postavljenih ciljev. Komuniciranje mora potekati na vseh ravneh v obe smeri. Temeljna politika in cilji družbe se načrtujejo na ravni uprave

in direktorjev sektorjev in jih preko predpisanih postopkov potrjujejo tudi organi družbe. Vsi zaposleni so o tem obveščeni po svojih neposrednih vodjih.

VODENJE VIROV

Vodstvo načrtuje in nato zagotavlja potrebne vire za učinkovito delovanje sistema – to je nenehno izboljševanje kakovosti storitev in zadovoljstva odjemalcev ter uresničevanje razvojnih usmeritev in zahtev lastnikov. V poglavju o vodenju virov so omenjeni človeški viri (zagotavljanje kadrov, njihovo usposabljanje itd.) ter infrastruktura, kjer gre za EES, telekomunikacijski sistem, informacijski sistem ter obratne in poslovne stavbe. Potrebne investicije v infrastrukturo in njeno vzdrževanje načrtujejo v letnem Gospodarskem načrtu poslovanja. Zaradi zagotavljanja nemotenega delovanja EES razpoložljive vire prvenstveno usmerjajo v vzdrževanje. Investicije izvajajo v skladu z možnostmi.

V okviru poglavja o vodenju virov posebej omenimo tudi delovno okolje. Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu v Elektru Primorska je prvenstveno glavna skrb glede na raznolikosti in nevarnosti opravil v dejavnosti distribucije električne energije. Vsi izbrani ukrepi in delovne metode morajo težiti k stalnemu izboljševanju stopnje varnosti in zdravja pri delu. To na kratko povedano pomeni, da se je treba izogibati vsem tveganjem in jih obvladovati. Sodelavec ima pravico do dela in delovnega okolja, ki mu zagotavlja varnost in zdravje pri delu, hkrati pa so to tudi dolžnosti. Vse delovne procese, ki se izvajajo pri dejavnosti elektrodistribucije, kakor tudi spremlja-joče procese, je treba prilagoditi psihofizičnim zmožnostim posameznega sodelavca, hkrati pa težiti k taki organizaciji in nadzoru, ki zagotavlja dosledno upoštevanje in uresničevanje vseh predpisanih ukrepov.

Na vseh ravneh organiziranosti v Elektru Primorska mora biti vpleteno obveščanje, dajanje ustreznih navodil, seznanjanje z novimi napravami, tehnološkimi procesi itd. Delovanje sistema na tem področju podrobno določa postopek v dokumentu P.025 Varstvo pri delu.

MIRO JAKOMIN

VELIKI IZZIVI ODPIRANJA TRGA (2)

V prejšnji številki smo uvodoma predstavili zahtevnost izzivov odpiranja trga z električno energijo, katerim morajo biti kos tudi slovenska elektroenergetska podjetja in kupci, ter si podrobneje ogledali potek nekaterih dogodkov. V naslednjih dveh člankih pa sledi še prikaz drugih aktualnih vprašanj, in sicer v zvezi s prestrukturiranjem in reorganizacijo sektorja in podjetij, usposobljenostjo zaposlenih, informacijsko podporo, določanjem cen in vrednotenjem, upravljanjem s tveganji in premoženjem ter novimi vrstami pogodb in storitev.

Lahko ugotovimo, da je v Sloveniji proces prestrukturiranja panoge elektrogospodarstva že prešel vsaj v drugo polovico. Eles tako ni več edini kupec električne energije, ostaja le še prenosno podjetje in upravljavec prenosnega omrežja. Ustanovitev HSE pomeni do sedaj ključno odločitev o tem, kakšen naj bi bil slovenski trg z električno energijo. Če upoštevamo dejstvo, da je NEK »must-run« pasovni proizvajalec in da se pričakuje predvsem uvoz pasovne energije iz tujine, lahko ugotovimo, da ima HSE bistveno prednost pred drugimi podjetji na področju trapezne energije, fleksibilnosti proizvodnje in podobno, ter ima tudi prevladujoči položaj na trgu, kar bi-

stveno določa razmere na trgu. Distribucije opravljajo tako dejavnosti gospodarskih javnih služb (dejavnosti distribucije, upravljanja distribucijskega omrežja in oskrbo tarifnih odjemalcev), kot tudi tržno dejavnost dobave upravičenim odjemalcem. Eles je za opravljanje tržnih dejavnosti ustanovil Trgel, podjetje za trgovanje z električno energijo, medtem ko distribucijska podjetja svojo tržno funkcijo še vedno opravljajo v okviru matičnega podjetja. Tudi Borzen je izvedel dolgo pot od trgovanja z izven bilančnimi viški do vzpostavitve dnevnega trga, trga prednostnega dispečiranja, vzpostavitev novega informacijskega sistema in podobno. Ne nazadnje, imamo tudi tako imenovane upravičene odjemalce, ki imajo pravico izbirati svojega dobavitelja, ter tarifne odjemalce, ki te pravice nimajo. Udeleženci na trgu so prisiljeni svojo organiziranost prilagoditi novim razmeram na trgu. Ravno trgovska dejavnost, ki sodi med nove funkcije tradicionalnih elektroenergetskih podjetij, pomeni enega najtežjih izzivov. Za trgovska podjetja, zlasti tista z lastnimi proizvodnimi viri, je značilna razdelitev področij dela na oddelek za trgovanje, oddelek za upravljanje in analize in oddelek za obračun in pogodbe. Glavne dejavnosti oddelka za trgovanje so običajno kratkoročno in dolgoročno trgovanje z električno energijo, izdelava vozniških redov, načrtovanje dobav električne energije in še kaj. Glavne dejavnosti oddelka za upravljanje in analize so upravljanje tveganj, premoženja, raziskave in analize trga, vrednotenje, določanje prihodnjih cen. V oddelku za obračun in pogodbe se opravljajo obračun in izstavljanje računov, pogodbeni menedžment, lahko pa tudi analiza kreditne sposobnosti (potencialnih) partnerjev ali pa finančno računovodske funkcije. Podjetje, ki je podvrženo konkurenci in želi biti uspešno na trgu, potrebuje učinkovito organizacijo, ki je sposobna odgovorjati na vsakdanje izzive trga, kamor sodi tudi upravljanje pogodb. Med ključne elemente uspešne organiziranosti lahko štejemo hiter pretok informacij, jasno opredeljene procese in odgovornosti, učinkovito komunikacijo navzven in navznoter ter seveda usposobljene in motivirane zaposlene. Čas, ki je na voljo za sklepanje po-

godb, je pogosto zelo kratek, saj se cene hitro spreminjajo, potrebne so hitre odločitve. Če so še pred dvema letoma ponudbe veljale par dni, danes ravnno zaradi nestanovitnosti cen veljajo za kratkoročnejše posle le še par minut.

VLOGA ZAPOSLENIH

Ko govorimo o državi, ali elektroenergetskih podjetjih, včasih pozabljamo, da te procese vodijo in izvajajo pravzaprav ljudje, oziroma omejeno število strokovnjakov, ki so se sploh sposobni spoprijeti s temi izzivi in dati svoj prispevek. Eden od ključnih dejavnikov uspeha za podjetja, ki so na trgu, so zaposleni s svojimi znanji, kot so:

- upravljanje proizvodnih sredstev, prenosnega in distribucijskih omrežij,
- ocenjevanje, opredeljevanje in sprejemanje vnaprej določenega tveganja,
- vrednotenje in določanje cen,
- tržna znanja, sklepanje strukturiranih pogodb po meri pogodbenih strank,
- poznavanje domačega in tujih trgov ter proizvodov na odprtem trgu,
- razumevanje fizične narave transakcij in analitična znanja,
- timsko delo, zanesljivost in sposobnost hitrega učenja.

Številni izzivi pa niso postavljeni le pred udeležence, ki poslujejo na prodajni strani, pač pa tudi pred kupce. Praviloma večina upravičenih odjemalcev na začetku nima najboljših predstav o novih znanjih, informacijah in sredstvih, potrebnih za uspešno kupovanje elektrike na trgu. Nova znanja, informacije in sredstva se nanašajo na ocenjevanje in razvrščanje dobaviteljev, zbiranje podatkov o trgu, morebitno agregacijo količin energije po različnih lokacijah, možnosti oddajanja del in storitev v izvajanje zunanjim partnerjem, znanja s področja pogajanj in opredeljevanja nakupnih taktik in podobno. Izziv za kupce predstavlja tudi spoznavanje strukture lastne porabe ter možnosti za vodenje porabe (demand side management), in sicer z namenom znižanja stroškov oskrbe z električno energijo. Vsi ti dejavniki bodo pomembno vplivali na končno ceno električne energije. Malo je namreč podjetij, ki imajo zaposlene energetike, in še ti morajo praviloma pridobivati dodatna komercialna, finančna in ekonomska znanja, če želijo kupovati elektriko poceni in ob še sprejemljivem tveganju. Lahko pričakujemo, da bodo številni upravičeni odjemalci ugotovili, da njihova interna znanja ne zadostujejo za optimalen nakup električne energije ter sklepanje pogodb na odprtem trgu, zato bodo številni od njih poiskali pomoč izkušenih posrednikov oziroma energetske storitvenih podjetij.

DOLOČANJE CENE IN VREDNOTENJE

Enega najzahtevnejših izzivov, s katerim se spopadajo udeleženci na trgu, pomenijo procesi napovedovanja prihodnjih cen, določanja cen in ocenjevanja vrednosti. Vhodni podatek v določanje cen

in ocenjevanje vrednosti posameznih sredstev (npr. proizvodnih objektov ali pogodb, ki jih imajo trgovci s kupci ipd) je napoved prihodnjih cen, ki v svoji končni različici pomeni enega najbolj kompleksnih procesov, kjer je poleg tega verjetnost, da rezultat ne bo ustrezal dejanskemu stanju, zelo visoka. Seveda ima lahko udeleženec tudi manj zapleten sistem napovedovanja prihodnjih cen, vendar se s tem izpostavlja nevarnostim neugodnih cenovnih gibanj, več jih tudi stane zavarovanje pred tveganji. Za napovedovanje cen se uporabljajo modeli napovedovanja cen in trgovcem že manjši odstotek izboljšanja točnosti modela lahko prinese velike dobičke. Na podlagi prihodnjih cen je mogoče tudi določiti ceno v pogodbah, ki jih sklepamo, ali ocenjevati pravo tržno vrednost naših sredstev in prejetih ponudb.

Cena predstavlja ključen kriterij uspešnosti na trgu. Raziskava, ki jo je med kupci s priključno močjo do 100 kW opravilo podjetje Datamonitor (Winning Business in the SME Electricity Market, 2000) kaže, da je pri odločanju o dobavitelju po pomembnosti na prvem mestu cena z oceno 4,59 (ocene so od ena do pet, kjer pet pomeni najbolj pomembno), vsi naslednji dejavniki pa imajo oceno pomembnosti nižjo od 1,41. Potencialni dobavitelji pri tem pogosto podcenjujejo odstotek znižanja cene, ki naj bi bil dovolj visok, da se kupec odloči zamenjati svojega trenutnega dobavitelja. Zgoraj omenjena študija tudi ugotavlja, da veliki kupci v razredu do 100 kW priključne moči zahtevajo v povprečju 12,5-odstotno znižanje cen, da bi zamenjali svojega trenutnega dobavitelja, medtem ko je ta odstotek pri manjših kupcih še višji in znaša 16,54 odstotka. Samo 38 odstotkov kupcev bi menjalo dobavitelja že za 10-odstotno znižanje cen, pri čemer 12,5 odstotka velikih in kar 50 odstotkov manjših kupcev niti ne razmišlja, da bi zamenjali dobavitelja. Ugotavljamo pa lahko, da so kupci s priključno močjo, večjo od 100 kW, bolj občutljivi na ceno oziroma imajo tudi večjo pogajalsko moč za doseganje nižje cene.

MAG. KLEMEN PODJED

PROJEKTIRAL VEČINO VN RTP PRI NAS

Celotna dosedanja več kot tridesetletna delovna pot Mitje Novaka je povezana z visokonapetostnimi RTP. Skozi njegove projektantske roke so šli projekti za vse največje RTP v Sloveniji. Njegov zadnji projekt, ki se prav zdaj končuje, je RTP Krško 400/110 kV.

Ko se je v začetku sedemdesetih let zaposlil pri ljubljanskem IBE, se je ravno postavljala 400 kV mreža Nikole Tesle. Dodeljen je bil v skupino inženirja Ivana Lebana in odtlej so njegov delovni svet visokonapetostne razdelilne postaje in pomožni sistemi za dispečerske centre. Na tem področju je postal samostojni projektant leta 1978, zadnja leta pa je direktor projektov.

»Imel sem srečo, da se je v začetku moje delovne kariere gradilo toliko VN objektov. V sedemdesetih letih so se gradile RTP Podlog, Divača, Dogoš in Beričevo. V osemdesetih se je zgradila le RTP Okroglo, potem pa je bila dolgoletna praznina. Potem je bila šele 1994 postavljena RP Hudo in sedaj se končuje RTP Krško. Konkretna gradnja projektantu pomeni izziv, motiv in možnost dela,« meni Mitja Novak. Seveda projektne skupne delajo tudi v času, ko gradbišča niso živa. Snujejo idejne rešitve in pričakujejo njihove uresničitve. Vendar pa je pomenil omenjeni predah pri gradnji VN RTP za IBE izpad cele generacije projektantov. Tako je zdaj ekipa elektro projektantov mlada, izkušenih kadrov med 35. in 40. letom starosti je malo. Sogovornik meni, da je projektantska hiša IBE odlična valilnica kadrov in njihovim projektantom ni težko najti dela drugje, če je pri njih zatišje.

»V tehniki je težko obdržati dobro strokovno kondicijo, če ni novih investicij in denarja za razvoj. Sreča je le v tem, da se na področju visokonapetostne tehnike v času manj intenzivne gradnje VN RTP v Sloveniji ni veliko dogajalo. Nove tehnologije so bile še v laboratorijskih izvedbah,« nadaljuje Novak, ki je v tem času de-

lal štiri leta kot odgovorni vodja del na projektih v Ugandi pri gradnji, razširitvi in obnovi 19 RTP in bil dve leti odgovoren projektant Münchenskega podjetja v Zairu in Gani. Konec devetdesetih let se je dve leti preskusil tudi kot samostojni podjetnik v sodelovanju s Korono iz IBE. »Na IBE sem se vrnil, ker se je pokazalo, da je gradnja RTP Krško 400/110 kV končno mogoča in sem želel delati pri tem projektu. Ta RTP je ena zadnjih novih 400 kV stikališč pri nas, ki se gradi. Mogoče bomo gradili podoben objekt, če se bo gradil daljnovod proti Madžarski.«

Za RTP Krško je bila prvotno predvidena rešitev kot širitev stikališča NEK. Intenzivneje so začeli delati na tem projektu v drugi polovici osemdesetih let, ko je bila zastavljena obsežnejša transformacija. Takrat je bilo odprto gradbišče, posekan sadov-

njak in narejen nasip za zaščitno ograjo. Zatem je investicija zaspala. Osamosvojitve elektroenergetskega omrežja po odcepitvi je prinesla drugačne potrebe po energiji. Koncept 110 kV transformacije je bil predimenzioniran. Potrebe po tako obsežnem lokalnem vzdrževanju so se zmanjšale in s tem obseg zgradbe. Na spremenjenem konceptu RTP so začeli projektanti delati leta 1997. Leta 2000 je bilo pridobljeno gradbeno dovoljenje in stekli so razpisi. Sedaj je RTP zgrajena in pripravljena za obratovanje. Specifično za to RTP, ki jo loči od 400 kV stikališča NEK dvojna zaščitna ograja, je, da je treba njene naprave prilagoditi sistemu vodenja, kot ga uporabljajo RTP NE Krško, istočasno pa upoštevati želje in potrebe Eles ter možnosti in sposobnosti distribuiranih sistemov vodenja. Kot pravi Mitja Novak, so usklajevanja težka in naporna za obe strani, tako NEK kot Eles. Po zaključni gradnji bo imela tudi NEK celovit pregled nad dogodki v obeh stikališčih. Potrebni bodo dodatni posegi in investicije v NEK stikališče, kar pa je mogoče edino med remontom elektrarne. »Glavni problem je fuzija dveh sistemov, starega in novega, ki naj bi bil odslej enoten. Sistema obeh RTP sta povezana na dveh segmentih: zvezno polje 400 kV in možnost obhoda 110 kV stikališča ter možnost priključitve rezervnega napajanja NEK za lastno rabo neposredno na TE Brestanica.«

Tako kot pri RTP Krško je tudi sicer glavni Novakov naročnik Eles, ki ima v lasti največ VN stikališč. Z njihovimi investitorji se dobro razume tudi zato, ker dobro pozna energetsko sliko, elektroenergetski sistem in sistem dela, ki je udomačen. Za dobro sodelovanje je po njegovo treba imeti posluš za investitorja, ki od projektanta pričakuje zamisli, nato pa se odloči sam. Projektant ne sme pričakovati pretirano izdelanega naročila. Naloga projektanta je, da z zamislami navduši investitorja in s tem preseže njegove pomisleke. Najprej je treba postaviti koncept objekta v prostor. Zgraditev RTP je velik poseg v prostor, zato lahko razumemo lokalno skupnost, ki zahteva, da se ta postavi na manj kakovostno zemljišče in da je njen obseg čim manjši, po drugi strani pa tudi investitorja, ki želi objekt zgraditi čim ceneje. RTP Krško sicer stoji na rodovitni



Foto Minka Skubic

Mitja Novak

zemlji, vendar so bili pri izbiri lokacije vezani na obstoječo mrežo daljnovodov.

O opremljanju RTP pravi sogovornik, da pri nas velja koncept, kakršnega poznajo v Srednji Evropi in se razlikuje od sistemov, ki se uporabljajo v anglosaških deželah. Sedanji razvoj temelji na distribuiranem sistemu vodenja, uporabi optičnih vodnikov, manjših zgradbah in zmanjšanih potrebah za kabelske komunikacije. Posluh za tehnične novosti je opazen tudi pri naših investitorjih. Občutena pa je tudi previdnost pred prehitrim osvajanjem novosti in sprejemanjem premalo preskušene opreme.

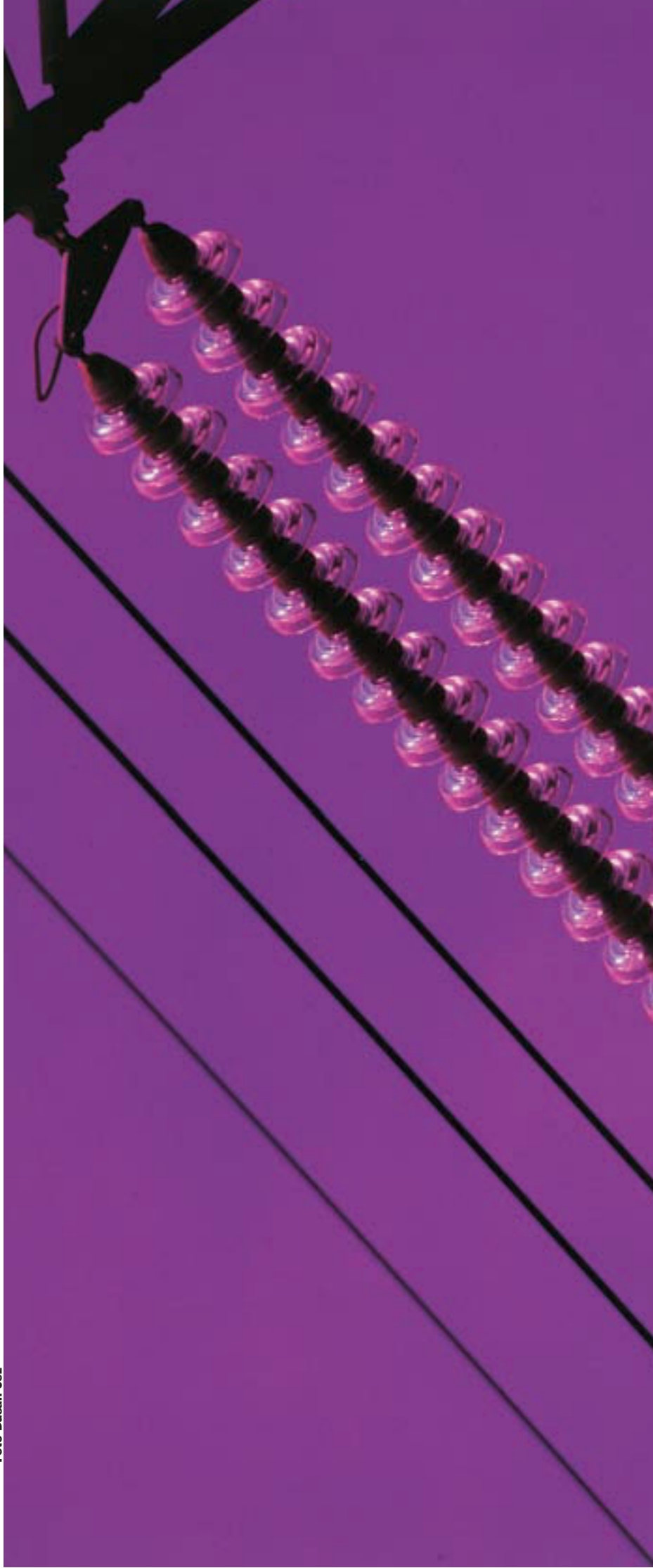
»Svetovne težnje pri VN RTP gredo v smer revitalizacij starih objektov. Rezultat tega je kompaktiranje opreme in vgradnja opreme, ki zmanjšuje stroške obratovanja. Pri tem so proizvajalci zelo agresivni in je potrebna previdnost. Oprema je postala draga ob nakupu, potem pa je njeno vzdrževanje cenejše in bolj specifično. Proizvajalci stremijo k temu, da postane tudi vzdrževanje njihovo delo. S to prodajno filozofijo pa težko prodrejo tam, kjer imajo ustrezne vzdrževalne ekipe, kot je to primer pri Elesu. Vendar pa javni razpisi investitorje omejujejo pri izbiri opreme in izvajalcev. Po moji bi morali imeti tehnični kriteriji večjo težo pri presoji. Boljša tehnologija je vedno dražja in tehniki težko prepričajo odločujoče pri razpisih o ustreznosti kakovostnejše opreme. Res pa je tudi, da je konkurenca pri proizvajalcih VN opreme tako močna, da so vsi prisiljeni imeti konkurenčne cene in je slabe opreme manj, pa tudi Slovenci je ne maramo kupovati.

Omenjene svetovne težnje revitalizacije starejših objektov bodo tudi naslednja delovna naloga Mitje Novaka, ki ga je skupaj z občasnim sodelovanjem vseh 11 sodelavcev elektro oddelka IBE delo na RTP Krško docela okupiralo. Vodil bo izdelavo projekta za zamenjavo 400 kV opreme v RTP Divača in vgradnjo transformacije 400/110 kV v tej RTP, sodeluje pri projektih za zamenjavo opreme v RTP Beričevo, Kleče, Podlog in Cirkovce Področje, ki ga v zadnjem času še prav posebno zanima, pa je kabliranje visokonapetostnih daljnovodov, zato sodeluje pri projektih kablovodnih povezav med Ljubljano in Poljem. Meni pa, da deregulacija ni dobro zagotovilo za kakovostno obnavljanje in posodabljanje opreme.

Nekoliko obšlo pa ga je projektiranje oklopljenih stikališč v Sloveniji, ker je prav tedaj delal zunaj projektantske hiše IBE. O njih meni, da so nujna v vseh urbanih okoljih in njihovi bližini. »Smotrna je bila postavitev tovrstnega stikališča v TETOL, v TEŠ. O tej možnosti smo razmišljali tudi pri Krškem, vendar pa so okrog obstoječi prostozračni razvodi, in oklopljeno stikališče ne bi bila rešitev za prostor. Začetna investicija tovrstnih stikališč je do trikrat dražja od prostozračnih, ob tem, da je potem vzdrževanja manj, so pa posegi zahtevnejši in dražji, ko so potrebni. Določena pa tudi ni zakonodaja, o ravnanju SF6 v njih,« končuje sogovornik.

MINKA SKUBIC

Foto Dušan Jez



Z OBNOVO KLAVŽ DO MHE

Posluh Soških elektrarn za ohranjanje kulturne dediščine in sodelovanje z lokalno skupnostjo, na območju katere ti objekti stojijo, sta znana že vrsto let. Zadnje tovrstno sodelovanje je bilo sodelovanje z občino Idrija pri obnovi ovčjaških klavž na pritoku Kanomljice, v soteski tega pritoka Idrijce. Obnovljene klavže bodo uporabili kot pregrado za malo HE Klavžarico.

OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE

Mestni muzej Idrija z 12 zaposlenimi domuje v gradu Gewerkenegg, ki je bil zgrajen v začetku 16. stoletja in sta bila v njem do druge svetovne vojne uprava in skladišče drugega največjega živosrebrnega rudnika vseh časov. Pod okriljem muzeja so poleg celotnega grajskega kompleksa z leta 1997 razglašenim najboljšim evropskim muzejem tehniške in industrijske dediščine še Rudarska hiša, Jašek Franciške, Idrijski Kamšt, Klavže na Idrijci in Belci, Divje jezero, Partizanska tiskarna Slovenija, partizanska bolnišnica Franja, Bev-

kova domačija v Zakojici in Cerkljanski muzej. Kot pravi direktorica muzeja **Ivana Leskovic**, so majhen muzej po številu zaposlenih in velik po razpoložljivih objektih.

»Z energetskega objekta oziroma Soškimi elektrarnami smo se v muzeju prvič srečali sredi osemdesetih let pri gradnji MHE na Idrijci, ki so jo gradili v neposredni bližini idrijskih klavž. Investitor je sicer pridobil vsa potrebna soglasja, vendar pa je bila projektna rešitev MHE z vidika prezentacije kulturne dediščine slaba. Zalito je bilo podnožje klavž in treba je bilo sanirati nastalo situacijo. Že takrat smo se začeli pogovarjati s Soškimi elektrarnami, da bi s skupnimi

močmi in boljšim sodelovanjem rešili pred propadom Kanomeljske klavže,« nadaljuje pogovor direktorica muzeja, ki pravi, da so pri njih zainteresirani za tovrstna sodelovanja, ker je le ob tvornem sodelovanju rešitev objektov kar najbolj sprejemljiva za vse uporabnike. Lažje pa je tudi finančno pokritje sanacije, ker je v kulturi vedno premalo denarja za reševanje kulturnih spomenikov.

Kanomeljske klavže (imenovane tudi Ovčjaške klavže) so postavili v času Napoleonove Ilirije, na kar spominja vklesani napis iz leta 1813. Izdelane so zelo lepo, kamen za njihovo oblogo je skrbno klesan. Stojijo dobra dva kilometra nižje od izvira potoka Ovčjak v divji soteski, 522 metrov nad morjem in nekaj več kot dva kilometra pred izlivom v Kanomljico. Klavže so zgoraj dolge 32,6 metra in imajo 10,2 metra široko pregrado, ki je z zadnje strani navpična, s prednje pa nagnjena. Voda odteka skozi klavže po dveh, dobre tri metre širokih in 4,4 metra visokih, kanalih, med katerima je 2,4 metra zidu. Voda pada skoraj devet metrov globoko v strugo. Klavže so za pregrado nabrale 120.000 kubičnih metrov vode. Obratovale so sto let do leta 1912. Z njihovo pomočjo so vsako leto spravili v Spodnjo Idrijo po 1500 kubičnih metrov lesa.

»Kanomeljske klavže so uvrščene v seznam kulturnih spomenikov, ki naj bi se financirali po Zakonu o za-

Foto arhiv Muzeja Idrija



Kanomeljske klavže NEKOČ

gotavljanju sredstev za nekatere nujne programe v republiki v kulturi. Za njihovo sanacijo bo treba postaviti nad pregrado streho, pregrado statično utrditi z injektiranjem in sanirati kameno oblogo klavž. Predvidevamo, da bi potrebovali okrog 200 milijonov tolarjev za navedena dela. Računamo na 150 do 180 milijonov tolarjev s kulturnega ministrstva. Zaradi nove vloge, ki naj bi jih imele klavže, to je tudi pregrada za malo HE, bo potrebna trdnejša pregrada in tu računamo na finančno sodelovanje s SENG. Ko bodo klavže delovale, bo njihova prezentacija zelo nazorna, saj bodo služile kot vodna pregrada, kar so tudi prvotno bile,« pojasni sanacijo klavž Ivana Leskovic. V muzeju končujejo z zbiranjem ustrezne dokumentacije in soglasij in predvidevajo, da bi drugo leto začeli obnovo klavž v kanjonu Kanomljice.

MHE KLAVŽARICA

Pregrada klavž bo služila tudi kot pregrada za zajetje nove male HE Klavžarica s 325 kW. Za pregrado bo nastalo umetno jezero, ki bo segalo 20 do 30 centimetrov do vrha pregrade. Utok v cevovod bo 30 metrov gorvodno od pregrade. Elektrarna bo obratovala po dotoku vode. Do strojnice bo speljan 2700 metrov dolg cevovod s premerom 40 centimetrov, ki bo potekal v prvem delu po poti, potem pa zunaj nje po bre-



Foto Minka Skubic

Ivana Leskovic: »Tvorno sodelovanje rešuje objekte v vsestransko korist.«



Foto Minka Skubic

IN DANES.

gu, da se bo ohranjal padec vode. Strojnice z velikostjo sedem krat sedem metrov bo stala v bližini obstoječe ribogojnice. V njej bo Peltonova turbina. Izračunani padec vode je 165 metrov, načrtovana proizvodnja pa 1,4 milijona kWh na leto.

Po besedah **Marka Mladovana**, tehničnega direktorja SENG, predvidevajo, da bodo imeli lokacijo letos rešeno, prav tako pridobljena soglasja, potem pride na vrsto izdelava projektov. Načrtujejo, da bodo imeli do naslednje pomladi v rokah gradbeno dovoljenje za MHE Klavžarico in s tem začeli gradnjo elektrarne in rešitvijo Klavž kot ploda sodelovanja med Mestnim muzejem Idrija, občino Idrija in SENG. Projekt naj bi bil dokončan do jeseni 2004.

»Pri tovrstnih projektih je dobro in smotrno, če pride do razumevanja vseh zainteresiranih v prostoru, tako spomeniškega varstva kot graditelja elektrarne. V nasprotnem primeru ima vsak posameznik preveč težav. Večnamenskost objektov je zagotovo dobra rešitev. Seveda pa moramo mi energetiki gledati tudi na finančno korist objekta. S prehodom na trg je ta pogled še kritičnejši,« pojasni filozofijo skupnih vlaganj SENG Marko Mladovan.

STARI OBJEKTI V FUNKCIJI

Soške elektrarne so pred nekaj leti vzorno obnovile staro elektrarno Marof na Idrijci. Mestni muzej je sodeloval z njimi pri promociji tega objekta. Predlagali so ga celo za uvrstitev v seznam spomenikov državnega pomena, pa žal niso uspeli. Sodelovali so tudi pri obnovi elektrarne in zapornic v bolnici Franji. Po besedah Ivane Leskovic računajo pri tem objektu še na nadaljnje sodelovanje. V muzeju imajo tudi zamisli, da bi občasno speljali vodo iz rak za napajanje HE Mesto na kunst, orjaško leseno kolo za črpanje vode. Pri tem bi morali samo usklajevati porabo vode.

»V gospodarstvu je vedno težje dobiti sogovornike in finančno podporo za tovrstne projekte. Vsi vidijo samo interes. Potem ostane le še kulturno obzorje človeka tisto, ki pripelje do rezultatov, kakršne imamo v Idriji. Pri nas objekti živijo in prinašajo življenje in obisk turistov v kraj. Na dediščini rudnika živega srebra smo zgradili kulturni turizem Idrije in povečali število obiskovalcev naših muzejskih objektov s 5.000 v letu 1988 na 30.000 letos. Z ohranjanjem kulturne dediščine v prvotni funkciji ljudem nismo vzeli zavesti, da so imeli rudnik. Domačini se z objekti identificirajo, hkrati pa se ti objekti propagirajo in razkazujejo še domačim in tujim obiskovalcem. V našem muzeju pripravljamo razstave, tako za domače kot za tujce. Tako smo julija privabili v naše objekte 40 odstotkov tujcev. Menimo, da je to način, kako dostojno nadaljevati tradicijo rudnika živega srebra. Za tak način delovanja muzeja je v naši občini in regiji precej posluha. Tudi zato je v našem muzeju središče kulturnih in poslovnih srečanj Idrijskega,« je še povedala direktorica Mestnega muzeja Idrija.

MINKA SKUBIC

ZNANE OSEBNOSTI: ANGEL ZATTI

Dvajseto stoletje je za nami. Bilo je stoletje velikega napredka in neverjetnih dosežkov. Bilo je stoletje neizmerljivega gorja in krvavih vojn. Junak tega stoletja je tudi naš Angel Zatti, rojen 28. avgusta 1906 v predmestju Gorice, v Podgori, na desnem bregu reke Soče.

Med prvo svetovno vojno je bilo mesto Gorica s predmestjem Podgoro v sami frontni črti. Vsi v družini Zatti – oče Ludvik, ki je bil mizar, mati Jožefa Klavčič gospodinja, trije bratje in sestra, med katerimi je bil Angel najmlajši – so postali begunci. Bili so preseljeni v Dunajsko novo mesto (Wiener Neustadt), kjer je Angel nadaljeval osnovno šolanje, ki ga je v letih 1912 do 1915 začel v Podgori. Konec vojne se je družina Zatti vrnila v Podgoro brez matere, ki je v begunstvu umrla. Mesto Gorica je bilo v vojni skoraj v celoti porušeno, prav tako predmestje Podgora. Družina Zatti je ostala brez doma. Na kraju, kjer je nekoč bila domača hiša, je samevala le še betonska ploščad in na njej veliki top. V naslednjih letih jim je na novo nastala država Italija zgradila novo hišo, ki naj bi jo odplačevali po obrokih. Vendar pa tega niso zmogli. Vse dolgove je pozneje odplačala sestra Terezija, ki je bila poročena v Kanadi. Po vojni se je Angel zaposlil kot vajenec pri goriškem obrtniku Grionu. Učil se je električnih, vodnih in plinskih inštalacij ter drugih pomožnih del. V tem času je obiskoval večerno strokovno šolo in jo z uspehom končal. Tako je pridobil znanje kvalificiranega in pozneje visoko kvalificiranega delavca. Z dvajsetimi leti se je zaposlil v Tekstilni tovarni v Podgori kot vzdrževalec vseh električnih, strojnih in drugih naprav. Narava dela mu je dovoljevala dostop po vsej tovarni. To so bili težki časi za delavce in še posebej za mladino. Angel se je družil z vrstniki, prenašal napredno literaturo in jo delil po tovarni, zato je bil leta 1930 prijet in zaprt. Obsodba je bila izrečena 29. aprila 1930, obsodili pa so ga zaradi pripadnosti »slovenski ko-

munistični stranki« in propagande. Vseh tedaj obsojenih mladeničev je bilo enajst, in sicer Peter Nardin iz Vrtojbe in Marij Zavratnik iz Solkana, oba mizarja, na deset let in devet mesecev zapora, Anton Visintin, čevljar iz Gorice na sedem let in pol, Angel Zatti, Anton Zgonik, Josip Žižmond in Adalbert Kovačič na šest let, Danilo Jarc, Teofil Mavrič in Emil Gorkič na štiri leta ter Franc Hrovatin na eno leto zapora. Z amnestijo leta 1932 so bili vsi izpuščeni. Angel se je leta 1932 vrnil domov zelo bolan in brez zaposlitve. Preživel je s priložnostnim delom, z inštalacijo in montažo električnih in drugih naprav. V tem času se je spoznal z ing. Deperisom in ing. Percom, vodilnima osebnostima italijanskega elektrogospodarstva. Znano je, da je bil ing. Deperis idejni in strokovni vodja gradnje hidroenergetskih objektov na Hublju, Soči in Idrijci. Na podlagi njegovih zasnov so bile tako leta 1930 zgrajene HE Hubelj, leta 1939 HE Doblar in leta 1941 HE Plave. V letih 1943–1945 so bili pripravljeni projekti za HE na območju Kobarida, Trnovega in Koritnice. Navedeni trije hidroenergetski objekti bi skupaj z že zgrajenima HE Doblar in HE Plave na leto proizvedli 520 GWh. Prav tako je bil v letih 1943–1945 pripravljen projekt za zgraditev HE na Idrijci. Srečno naključje, pogovor Angelope botre z gospodinjsko pomočnico pri ing. Deperisu, je pripomoglo, da je bil Angel dokončno sprejet v službo italijanskega elektrogospodarstva. Njegove prve naloge so bile elektromontaža in druga dela v TP Anhovo za potrebe gradnje HE Doblar in HE Plave. V HE Hubelj je bil zaradi disciplinskega prekrška premeščen sti-

kalec/vodja, in na to mesto je ing. Perco začasno zaposlil Angela Zatti, ki pa je nato kot stikalec in pozneje kot vodja ostal v HE Hubelj vse do upokojitve leta 1965. V letih 1936–1940 je podjetje SIAF iz Milana gradilo vodovod za civilne in vojaške namene od izvira reke Hubelj do Sinjega Vrha. Zgrajeno je bilo dvojno ločeno črpališče z električnim in strojno-dizelskim pogonom ter dvojnim ločenim cevovodom. Zgrajen je bil 2 kV daljnovod HE Hubelj–izvir Hublja. Angel Zatti je tu sodeloval pri gradnji elektroinštalacijskih naprav. V letih 1921–1933 so bili zgra-



Angel Zatti

jeni tudi 26 kV daljnovodi Gorica (Stražice)–Aj-dovščina–Postojna–Pivka–Ilirska Bistrica, Gorica (Stražice)–Anhovo, Ajdovščina–Idrija. Kot že na-vedeno, je bila leta 1930 zgrajena HE Hubelj, mo-či 3 MVA, napetosti 2 in 26 kV z regulacijo 26/26kV. Iz RTP Gorica (Stražice) in iz HE Hu-belj se je dobavljala električna energija Gorici, Aj-dovščini, Postojni in Idriji. Po letu 1948 je bila za-radi nove razmejitve med državama prekinjena 26 kV zveza z Gorico (Stražice), 26 kV daljnovodi pa so bili prevezani na HE Plave. V tem času je An-gel Zatti poleg rednega dela kot vodja HE izuril nove stikalce Antona Božiča, Antona Černigoja, Mihaela Ergaverja, Feliksa Hladnika, Antona Šir-ca, Hermana Šlegelja, Antona Terčelja in druge. Danes so že vsi imenovani pokojni.

Za časa Italije je bil Angel Zatti zaradi obsodbe v letu 1930 obravnavan kot nezanesljiva osebnost. Vsak dogodek ali obisk višjih političnih osebnosti je pomenil zanj nekajtedenski pripor. Priporočali so mu, naj se preseli v notranjost države. Med dru-go svetovno vojno so leta 1943 Nemci zasedli območje Ajdovščine. Tedaj je bil Angel Zatti ob-dolžen za dajanje pomoči narodnosvobodilni vojski, zato se je moral večkrat umakniti v Gorico. Po vojni je Angel delal v HE Hubelj. V tem času so demontirali malo HE na Hublju in tudi ome-njeni vodovod izvir Hublja–Sinji Vrh. Vojska je v prostorih črpališča pri izviru Hublja namestila skladišče streliva. Nameravalo se je demontirati tu-di samo HE Hubelj, čemur pa se je Angel Zatti odločno uprl. Tako se je ohranila HE Hubelj ... Škoda, da se niso ohranile tudi druge naprave, predvsem vodovod izvir Hublja–Sinji Vrh.

Na Primorskem so proizvodno energetske objekti obratovali s frekvenco 42 Hz, visoka napetost na generatorskih transformatorjih v HE Doblar pa je bila 132 kV. Za povezavo primorskih elektroener-getskih naprav z napravami v državi in tudi v Ev-ropi je bil potreben prehod na frekvenco 50 Hz in na visokonapetostno omrežno napetost 110 kV. Angel Zatti je sodeloval tudi pri tej omenjeni pre-vezavi. Poleg navedenega pa se je ukvarjal tudi s previjanjem elektromotorjev večjih moči za indu-strijo. V povojnem obdobju se odjem električne energije zelo povečal. Visokonapetostno omrežje 2, 4, 9, 20 in 26 kV ni več zadostovalo potrebam, zato so bila v letih 1957–1964 elektrogospodarska podjetja Primorske prisiljena preiti na prenosno napetost 35kV in distribucijsko napetost 10kV ter transformacijo 35/10kV. V tem času je Angel Zat-ti vgrajeval transformacijo 35/10kV v HE Hubelj. V zasebnem življenju si je Angel Zatti ustvaril dru-žino in se leta 1934 poročil s Frančiško Soban, ki je žal tudi že pokojna. Ob Hublju si je zgradil svoj dom. V družini sta se rodila sin Bruno in hčerka Silva, pozneje še vnuki Robert, Alma, Elda in Pe-tra ter pravnuki Anja, Tine, Maja, Tanja, Rok, Veronika, Andrej in Tomaž.

Angel Zatti danes živi zdrav in krepak pri hčerki Silvi. Sodelavci in prijatelji mu iz srca želimo še mnogo lepih, srečnih in predvsem zdravih let!

IVO VIDMAR

Foto Dušan Jež



ZGODOVINSKI TEMELJI ELEKTRA GORENJSKA

Za začetne korake elektrifikacije na Gorenjskem je značilno, da se je razsvetljava zaradi dragih žarnic in naprav najprej uvedla v industriji in večjih obrtnih delavnicah, šele pozneje se je ta preselila tudi na ulice in počasi v stanovanja.

Tako so do konca 19. stoletja na Gorenjskem postavljeni elektrifikacijski objekti oskrbovali, če ne le zgolj domačo obrt, pa kvečjemu še ožje okoliše. Prve žarnice so na območju Elektra Gorenjska zasvetile v Majdičevem mlinu in v rudniku živega srebra pri Sveti Ani nad Tržičem (Podljubelj) leta 1893, Škofja Loka je bilo prvo mesto na Slovenskem, ki je dobilo javno električno razsvetljavo 16. septembra 1894. Ob kresu, 23. junija 1901, so v Tržiču predali namenu električno razsvetljavo s 5 obločnicami in 50 električnimi svetilkami.

Kranjski trgovec in posestnik Krausberger je v Pečeh, v kanjonu reke Kokre, zgradil elektrarno v Kranju. Petnajstega januarja 1902 je elektrarna s 50 kW začela obratovati. Vendar mestna občina niti pomislila ni, da bi v mestu napeljala javno razsvetljavo. Po hišah so še vedno uporabljali petrolej in sveče. Mestna hranilnica je bila prva ustanova v Kranju, ki se je leta 1910 odločila, da se v stavbo napelje elektrika za nekaj žarnic. Javna elektrifikacija ima korenine davnega leta 1908. Deželni odbor Kranjske je spoznal, da bi bila elektrifikacija kranjske dežele izredno pomembna za gospodarsko osamosvojitve Slovencev.

V ta namen je ustanovil posebno podjetje Kranjske deželne elektrarne

(KDE) ter dal izdelati za takrat zelo moderen in obsežen elektrifikacijski načrt in v letih 1911-1915 zgradil elektrarno Završnica pri Žirovnici. Petindvajsetega februarja 1915 je prvič stekel tok v električne daljnovode in omrežja. S tem je stekla javna elektrifikacija v širšem obsegu v zgornjem delu Gorenjske. Elektrifikacija krajev od elektrarne Završnica do Jesenic oziroma od Hrušice do Radovljice in Brezij ter do Bleda in Gorij s približno 50 kilometrov daljnovodov 10 kV in 50 kilometrov omrežja, priključnega na 35 transformatorskih postaj, pomeni začetek splošne elektrifikacije na Gorenjskem.

Po končani vojni so se gospodarske razmere na Gorenjskem drastično spremenile, saj se je razmahnila industrija predvsem v Kranju, Škofji Loki in Medvodah, na Jesenicah in v Lescah, za kar je seveda potrebovala tudi električno energijo. Elektrifikacija se je leta 1920 ločeno širila iz elektrarne na Selški Sori v Škofji Loki za loško področje in leta 1924 iz elektrarne Vinko Majdič za kranjsko področje.

DRAGO PAPLER

STO LET ELEKTRARNE KOKRA

Petnajstega januarja je minilo sto let, odkar je začela obratovati elektrarna Kokra v Kranju, znana tudi po imenu Mayerjeva elektrarna. Za Majdičevo elektrarno je bila to že druga elektrarna v Kranju, ki je nameravala elektrificirati mesto, vendar ni dobila podpore občinskih veljakov.

Kranj je dobil leta 1898 svojo drugo elektrarno, ki je bila javna, zgradil pa jo je kranjski kavarar Adolf Kreutzberger v Pečeh pod železnim mostom v soteski Kokre na robu tedanjega Kranja. Kokro je pregradil z lesenim jezom, postavil ob njem turbinno 70 KM z dinamom 50 kW, 2 x 220 V. Leta 1901 je občini predlagal, da bi po mestu napeljal javno razsvetljavo. Njegov predlog so zavrnili. Petnajstega januarja 1902 je elektrarna s 50 kW začela obratovati. Vendar mestna občina niti pomislila ni, da bi v mestu napeljala javno razsvetljavo. Po hišah so še vedno uporabljali petrolej in sveče. V primerjavi z napredno Škofjo Loko (javno elektriko je dobila leta 1894) in Tržičem (javno elektriko je dobil leta 1901), razpoloženje v Kranju ni bilo naklonjeno elektriki.

VODOVOD ALI (IN) ELEKRIKA V KRANJU?

»Malo mesto kakor je Kranj, ne more vsako leto izvršiti takega velikega projekta. Ozrite se naokrog in uvideli boste, da razen Ljubljane nobeno mesto na Kranjskem ni storilo toliko, kakor ravno Kranj,« je pred stoletjem pisal politični in gospodarski list Gorenjec. V 17. številki, ki je izšla 27. aprila 1901, v nadaljevanju odgovarja na polemiko, ki jo je imel

s Slovenskim listom, ki je bil drugačnega mnenja: »Kakor vselej, tako strašita tudi v za zadnjem Slovenskem listu »Pavšlarjeva elektrika in vodovod«. Očita se občinskemu odboru, da mesto le radi tega ni hotelo izrabiti v to potrebne vodne sile, ker jo izkorišča eden naših pristašev. To je prav debela laž, vredna naših nasprotnikov. Kar se tiče elektrike, jo bo odbor izvedel takoj, kakor hitro bo osiguran Kokrški vodovod, dotelj je pa občinska vodna moč neizogibno potrebna kot gonilna sila za mestno črpalnico. Famosni in neizmiselni »Pavšlarjev vodovod« je pa mrtev in srečno pokopan. Ker se danes ne gode več čudeži, oživel ga ne bode nihče več, tudi Koblar ne s svojim »Slovenskim listom«. Popravimo naj tu še »računsko napako«. Nasprotniki trde, da bo Kokrški vodovod veljal 750.000 kron. Pavšlar pa z elektriko vred le 150.000 kron. To je zopet vaba za najneumnejše kaline. Po dežel-nem stavbnem uradu pregledani in popravljeni račun za Kokrški vodovod znaša le 570.000 kron. Preskrbljeval bo vodovod poleg Kranja še 15 vasi z zdravo studenčnico in delna vsota, ki pade na Kranj, znaša nekaj nad 100.000 kron, medtem ko bi Pavšlarjev vodovod samo za Kranj brez elektrike veljal po izjavi izvedencev 160.000 kron, vrh tega bi bil pa še, kakor obče znano, za nič.« Elektrifikacija mesta Kranj ni napredovala, pa tudi ponudbe Adolfa Kreutzbergerja leta 1901 mestni občini, da bi elektrificiral javno razsvetljavo, občinski možje niso sprejeli, kot nekaj let prej enake ponudbe Vinka Majdiča.

ŽE PREJ ODKLONJENA MAJDIČEVA PONUDBA

Vinko Majdič, napreden mlinar, je prišel na misel, da bi poleg svojega mlina elektrificiral tudi mesto Kranj. Tako je že leta 1892 naročil pri dunajski tovarni Kremenetzky & Mayer načrte za elektrarno na Savi in električno omrežje za mesto Kranj. Nabavil je tudi večjo vodno turbino 300 KM, ki naj bi zadostovala za potrebe povečanega mlina in dajala še dovolj moči za električno razsvetljavo mesta. Vendar pa je bil odziv kranjskih meščanov na to novost zelo majhen in ker so tudi občinski

možje odklonili Majdičevo ponudbo za razsvetljavo mestnih ulic, je ta od svoje prvotne namere odstopil. Nabavil si je le manjši dinamo za 15 kW, 220 V, s katerim je leta 1893 začel razsvetljevati modernizirani mlin, gospodarska poslopja in stanovanjske prostore. Tako so v Kranju še dolga leta potem razsvetljevale ulice brljive petrolejke in sta ga tako Škofja Loka in Tržič v tem pogledu daleč prekosila. Kreutzberger je zašel v denarne težave, elektrarna je bila na javni dražbi leta 1909 prodana Mariji Mayer.

POČASI SE ŠIRI ELEKTRIFIKACIJA

»Mestna hranilnica je bila prva ustanova v Kranju, ki se je leta 1910 odločila, da se v stavbo napelje elektrika za nekaj žarnic,« je o kranjski elektriki na začetku 20. stoletja v prispevku Mesto Kranj v viharjih dvajsetega stoletja v Kranjskem zborniku 2000, zapisal Aci Puhar. Da je vse potekalo tako počasi, ni nič čudnega, saj so občinski svetniki modrovali v temi. Šele v vojnih razmerah, ko se ni dalo več dobiti sveč in petroleja za luči, so se morali odločiti za modernejšo osvetljavo občinskih prostorov. Na seji dne 17. marca leta 1915 so sprejeli revolucionaren sklep. V prostore občinske po-

svetovalnice in v pisarno naj se napelje elektrika s priključki za pet žarnic in nič več!

Kako neuspešen in neodgovoren je bil takratni uradniški sistem na občini, potrjuje ugotovitev z občinske seje 16. septembra 1919, ko so razpravljali o prošnji Vinka Majdiča za gradnjo nove elektrarne. Pri tem je župan radovedne svetnike seznanil z obrazložitvijo, da pri občinskem svetu že dolgo obstaja poseben odsek za elektrifikacijo. »Žal pa ta odsek že nekaj let ne deluje, kot bi bilo treba. Medtem sta namreč dva člana sveta že umrla, tretji pa je že nekaj časa na zdravljenju v Ljubljanski norišnici.« V takih razmerah ni bilo nič čudnega, da je Vinko Majdič na koncesijo za novo elektrarno čakal nekaj let. V prvotni zasnovi iz leta 1893 je obratovala trideset let, potem pa so v opuščenem mlinu leta 1924 postavili novo elektrarno, ki je v mnogočem pospešila napredek Kranja in okolice.

DRAGO PAPLER



Foto Drago Papler

MILETU VOZLU

(1908–2002)



Zbolečino v srcih smo se v začetku avgusta poslovili od vzornika, cenjenega strokovnjaka delovne elektrotehnike, sposobnega direktorja, človeka in prijatelja Mileta Vozla. Izgubili smo enega izmed najzaslužnejših ustvarjalcev delovne elektrotehnike. Bil je med začetniki gorenjske elektrifikacije in bo ostal njena legenda, saj ji je s svojim bogatim delom vtisnil neizbrisen pečat.

Mile Vozel se je rodil 23. decembra 1908 v Višnji Gori na Dolenjskem in se že kot 12-letni fant zaljubil v elektriko, ki ga je spremljala vse življenje. Bil je najboljši izmed 16 diplomantov 1. generacije novoustanovljene srednje tehniške šole elektrotehniškega odseka. Njemu elektrotehnika ni služila samo kot sredstvo za vsakdanje delo v službi. Elektrotehniki se je zapisal z dušo in srcem. Dokopal se je do njenih najglobljih skrivnosti, do spoznanj in znanja, ki ga je dvignilo visoko nad povprečnega tehnika. Tehnika in glasba, ti dve ustvarjalni komponenti človeka, sta se prepletali v njegovem življenju, ga plemenitili in ga izoblikovali v poštenega moža, ki je bil vedno sposoben verjeti v najčistejše ideale človeštva, verjeti v njegovo dobro in tako tudi delati.

V Kranj je prišel po naključju. Svoje življenjsko delovno področje je začel leta 1929 kot elektrotehnik pri takra-

tni zasebni Elektrarni Vinko Majdič v Kranju. Skupaj z lastniki in sodelavci je preživel dobre in slabe strani takratnega časa.

Prav v tisti dobi je elektrifikacija na Gorenjskem začela svoj izredno hiter razvoj, ki mu je sledil razvoj industrije in gospodarstva.

Kot izobražen energetik je dajal predloge takratnim gospodarjem, da so izboljšali naprave za proizvodnjo električne energije. Ker so nastajali presežki, je moral kot tehnični uradnik pridobivati potrošnike za to energijo po vaseh na obronkih Jošta. Ponujal je elektriko od hiše do hiše in napredne gospodarje prepričeval o prednostih v kmetijstvu, ki jih ponuja električna energija. Kot organizator elektrifikacije na podeželju je širil omrežje v vasi po desnem bregu Save čez Sorško polje, mimo Meje, na medvoško območje, Sorro, Goričane, Drago, do vasi okrog Šmarne gore, Vikrc in Zavrha. Okrog Kranja je luč zasvetila v Stražišču, Orehku in Bitnjah.

Pred II. svetovno vojno se je poročil in z ženo Perino sta ustvarila dom, kjer so se jima rodili trije otroci.

Prestal je vojno viхро, pa čeprav ga je okupator zaradi sodelovanja z narodnoosvobodilnim gibanjem konfiniral v zloglasnih begunjskih zaporih. V letih povojne gradnje se je vrnil na delo, na svoje najljubše področje – energetiko. Postal je vodilni dispečer za Gorenjsko. Od leta 1948 do leta 1958 je bil Mile Vozel energetik, bremenilec tretjega rajona za Gorenjsko in je sodil pod Centralno slovensko dispečersko službo DES Ljubljana. Mlada industrija, zgrajena po vojni, je potrebovala vedno več električne energije. Tedaj se je za energetika Vozla pričelo najtežje obdobje. To je bil čas elektro redukcij. Ustavljali so stroje, ki so proizvajali takrat tako potrebne življenjske dobrine. Stalna živčna napetost in noči brez spanja so začrtale prve brazde na licu tega delovnega moža. V času od leta 1955 je bil tudi predsednik upravnega odbora Eles, vodilne energetske ustanove v tedanji Jugoslaviji.

Ko so se energetske razmere že dokaj izboljšale, je leta 1959 prevzel dolžnost direktorja Elektrarne Medvode, leta 1963 pa ga že najdemo na delovnem mestu prvega direktorja Uprave Elektra Gorenjska. To je bil velik izziv za

tiste čase, saj je tri ločena podjetja Elektro Kranj, Elektro Žirovnica in Elektrarna Sava povezal v združeno gorenjsko elektrodistribucijo in leta 1969 odslužil 40 let dela ter se upokojil.

Od vsega začetka, ko je nastopil mesto direktorja, se je zavzemal za čim večjo enotnost, tehnične, tehnološke in ekonomske prednosti podjetja.

Delo z ljudmi pa ni bilo lahko. Pojavljali so se različni interesi, želje, stremjenja in nagibi, ki jih je bilo treba usklajevati, usmerjati, zavračati in pospeševati, to pa je bilo delo, ki je izčrpavalo njegovo življenjsko silo. Živo so ga vedno prizadeli notranji in zunanji premiki in konflikti, ki se v razgibanem življenju nujno pojavljajo in katerih razreševanje zahteva mnogo dela, časa, naporov in skrbi.

Mile Vozel je imel visoko teoretično znanje elektrotehnike, bil je nesporna avtoriteta kot strokovnjak in človek ter analitik finančnih primerjav posameznih procesov. Ostal bo v spominu kot človek izredne širine, ki je ogromno naredil za razvoj elektrifikacije, najprej v Kranju, potem pa širše v Sloveniji. Na razumen način in s požrtvovalnostjo strokovnjaka je ustvarjal zaupanje v vseh okoljih, v katerih je deloval. Nikoli se ni zapisal politiki, ampak je ostal zvest teoriji pojavov in procesov v delovni elektrotehniki.

Mile Vozel je precej časa in truda namenil tudi zgodovini elektrogospodarstva. Kot prvi kronist in publicist je sodeloval pri zbiranju gradiva za knjigi Razvoj elektrifikacije Slovenije od leta 1945 in Razvoj elektroenergetike Slovenije od leta 1945-1980 ter pri zapisu Kranjskega zbornika Elektrifikacija v občini Kranj od leta 1940 do leta 1980.

Nedvomno gre za dokumentarne zapise, ki ohranjajo spomin na tehnične in druge zanimivosti.

V najtežjih dneh mu je spet pomagala njegova elektrotehnika. V prostem času se je zatopil v svet elektronk, tranzistorjev, kondenzatorjev in uporov in tako ob študiju in ustvarjanju in v nje-mu lastnem zanosu vsaj za nekaj ur pozabil na skrbi in težave. Konstruktorska žilica mu ni dala miru in v svoji radioamaterski delavnici je še v jesenskih letih življenja spajkal in konstruiral.

Zanimal se je za tehnične in umetnostne vede. Na njegovih policah so bile strokovne knjige in knjige znane svetovne literature, od romanov, leposlovja in poezije. Pritegnila ga je fotografija, slikal je dogodke in motive, ki so ga privlačili že v tridesetih letih. Zaljubljen je bil v klasično glasbo, v mladih letih je igral na mandolino in kitaro. Glasba ga je pomirjala, bogatila du-

S PUŠKO DO TRETJEGA MESTA NA SVETU

Damjanu Pavlinu, 28-letnemu telefonistu in receptorju iz PE Krško, Elektro Celje, je huda delovna nesreča temeljito spremenila življenjsko pot. Čeprav mu je pri devetih letih traktorska freza odtrgala levo roko in desno nogo, puške ni vrgel v koruzo, kot se temu pravi po domače, ampak se je pogumno spopadel z življenjsko usodo. Še več: Na športnem področju je letos dosegel izvrsten dosežek. V streljanju z zračno puško stoje je poletel na svetovnem invalidskem prvenstvu v Seulu v Južni Koreji osvojil bronasto medaljo, in to med močno konkurenco iz 45 držav (v tej kategoriji je bila prva Nemka, drugo mesto pa je zasedel tekmovalec iz Švedske).

ševnost. Rad je obiskoval opere, zahajal na koncerte in ustvaril bogato zbirko glasbenih plošč.

Skrbno ohranjene plošče, ki so mu ob posebnih trenutkih napolnjevale duha, je sedaj, ko je že pojemale življenje, oddal v trajno hrambo Narodni in univerzitetni knjižnici. S tem je dokazal svojo izjemno širino, saj ni to zbiral zase, ampak naj bi to postalo del narodove zbirke. Zelo iskano ploščo s prvo himno elektrogospodarstva Električna iz leta 1960 je podaril našemu podjetju.

Radioamater je postal že leta 1925, za konstrukcijo 8. cevne radijskega sprejemnika je na natečaju amaterskih del na prvem kongresu Ljudske tehnike prejel nagrado. Bil je med prvimi člani radioamaterskega kluba v Kranju.

Svojega znanja in dognanj pa ni znal držati v sebi. Ustanavljal je krožke po tovarnah in šolah. Povezoval je službo, aktivistično delo, predaval je na podeželju, in sicer o elektrifikaciji in radio-tehniki. Nesebično je vzgajal mladi rod radioamaterjev, elektrotehnikov, jih navduševal in vodil ter povezoval generacije. Sodeloval je v najvidnejših strokovnih elektrotehniških organizacijah in mnogih občinskih organih. Skrben je bil za svojo družino. Obe hčerki, Tatjana in Mojca, sta si izbrali pedagoški poklic, sin Igor pa je šel po njegovih stopinjah in bil do upokojitve zaposlen kot vodja obratovanja uprave Elektra Gorenjska.

Kot predan elektrotehnik z dušo in srcem je bil navdušen nad razvojem in se zanimal za novosti, nova spoznanja in tehnološke posodobitve. Za svoje delo je prejel priznanja, medaljo dela in znak častnega člana Elektrotehniške zveze Slovenije.

Mile Vozel je bil cenjen in spoštovan kot strokovnjak, direktor, kronist in iskren prijatelj.

Ob svoji 90-letnici pred štirimi leti nam je povedal zanimivost, da je kmalu po nastopu službe v Kranju dobil obvestilo, da lahko dobi službo v Ljubljanski mestni elektrarni. Ker pa so ga privlačili Grintavci in Storžič, ta čudovita gorenjska pokrajina, se ni odločil za ponudbo in je vsa leta ostal v gorenjski metropoli.

Dolžni smo mu iskreno zahvalo za veliko in plodno delo na območju našega podjetja in celotnega slovenskega elektrogospodarstva. Vse v njem je bilo tako človeško, razumljivo in dobrohotno, da je bil priljubljen pri vseh, s katerimi se je srečal v svojem bogatem življenju.

Takega se ga bomo spominjali.

MAG. DRAGO ŠTEFE

Damjan Pavlin je v Seulu doživel nepopisen trenutek sreče.



Foto arhiv

ukvarja s streljanjem z zračno puško. Pred leti sem ga vsak dan vozil na treninge v staro leskovsko šolo, kjer ima prostor naš strelski klub. Ker tam dve uri, kolikor je trajal trening, nisem imel kaj početi, sem na prigovarjanje trenerja Jožeta Arha, tudi sam poprijel za puško. Ker so že prvi streli zadeli v črno, so mi v strelskem klubu priskrbeli zračno puško na stisnjen zrak in sem začel redno trenirati.

Zanimivo je, kako hitro se je Pavlin, ki se je s strelstvom začel ukvarjati šele pred tremi leti, povzpел med najboljše športnike na svetu. Nedvomno se v njem skriva izreden strelski talent, ki se še ni povsem razcvetel. Kot je sam poudaril, je deležen velike podpore doma in v službi, še posebej pa je hvaležen za pomoč trenerjev, prijateljev in klubskih kolegov. Po izjemnem uspehu na svetovnem invalidskem prvenstvu še naprej vzeto trenira in skupaj s trenerjem načrtuje udeležbo na novih strelskih tekmovanjih. Največji izziv mu pomeni evropsko prvenstvo v prihodnjem letu (predvidoma v Španiji ali na Nizozemskem) in invalidske olimpijske igre v Atenah leta 2004. Srečno na poti do vrha!

MIRO JAKOMIN

SADJE — PREPROSTA, TODA UČINKOVITA PREHRANA

Sodobna pridelava prehrane povzroča človeku vrsto težav, ki občasno, denimo zaradi prepovedanih pesticidov v hrani ali bolezni norih krav, huje izbruhnejo na dan. Poleg tega jemo preveč, prehitro in nepravilno sestavljene obroke hrane. Rešitev je enostavna - jejmo sadje.

Človeški razvoj poteka že milijone let, toda šele nekaj zadnjih deset tisoč let človeštvo uporablja ogenj, in s tem toplotno obdeluje hrano, zadnjih pet tisoč let goji žita, zadnjih sto let poteka pospešena, industrijska pridelava in predelava hrane. Vse to človeštvu prinaša bolezni in alergije, za katere po navadi niti ne vemo vzroka, bolje rečeno, nočemo vedeti. Večino težav bi si odpravili s prehrano naših prednikov, s presnim sadjem in zelenjavo. Tako se namreč hranijo človeku podobni primati, pri katerih je meso kvečjemu občasna poslastica, pa še to seveda surovo. Naše črevesje je tako kot črevesje primatov enako dolgo in ni kratko, kot je črevesje mesojedcev, to pa pomeni, da se človeštvu kljub evoluciji v zadnjih nekaj tisoč in deset tisoč letih ni uspelo prilagoditi na kuhano in z živalskimi beljakovinami preveč bogato hrano. Naša prehrana bi zato še vedno morala temeljiti na hrani, ki je surova in čim bolj brezmesna, to je predvsem na sadju in zelenjavi.

POTRATA ČASA PRI PRIPRAVI HRANE

Priprava hrane zahteva veliko časa, pri čemer ga največ porabimo za kuhanje in pečenje, pri tem pa izgubimo večino vitaminov in vse encime, rudninske snovi pa postanejo organizmu težje dostopne. V današnjem času večinoma jemo hrano, ki nam povzroča različne težave, od smrkvosti, prehlajenosti, prevelike teže,

do diabetesa, artritisa, arterioskleroze. Poleg tega naše telo za predelavo mesa porabi 70 odstotkov vložene energije, le 30 odstotkov jo pridobi zase, če pa upoštevamo še nepravilne kombinacije, denimo mesa s krompirjem, pa je izkoristek še slabši, predelava v želodcu pa daljša in težja. Naše telo je pri predelavi take hrane utrujeno, kar nam mnogokrat celo ustreza, in si po obilni pojedini privoščimo »zasluženi« počitek. Pravzaprav si ga moramo privoščiti, saj telo vso energijo nameni želodcu, da prebavi komplot, ki smo ga pred tem pospravili. Upoštevati je tudi treba, da je za pridelavo enega kilograma mesa potrebnih sedem kilogramov žit, torej naložimo telesu večkratni vnos škodljivih substanc, ki nastanejo ob pridelavi hrane, za manjši izkoristek v telesu. Poleg tega se kuhane prehrane poje tudi tri- do štirikrat več kot presne. Zaradi take potrate hrane obremenjujemo svoje telo in posredno okolje, kar se nam nato kot bumerang vrača. S presno prehrano je količina hrane potrebna telesu veliko manjša, s tem pa tudi vnos sodobnih škodljivih substanc sodobne pridelave in predelave hrane (pesticidov, herbicidov, fungicidov, konzervansov, hormonov, antibiotikov v mesu in mleku, stabilizatorjev, emulgatorjev, zgoščevalcev hrane ...).

ENOSTAVNA PRIPRAVA SADJA

Raznovidno poletno in jesensko sadje, suho sadje, jagodičje, zelenjavni sadeži (paradižnik, kumarice, papri-

ka), lupinasto sadje (lešniki, orehi, mandeljni, indijski oreški, brazilski orehi, pistacije ...), semena (sezamova, lanena, sončnična, bučna ...) z nekaj zelenjave zadoščajo telesu za preživetje. Sadje operemo, mogoče olupimo, orehe razbijemo in – pojedimo. Nobene posebne priprave ni treba, skoraj nobenega pomivanja posode, niti ognja ne potrebujemo. Raznovidnih sadežev je dovolj, seveda pa moramo tudi pri izbiri sadja in zelenjave skrbeti, da pridobimo čim bolj ekološko pridelano hrano. Ni pa treba, da s presno prehrano stalno vztrajamo, saj hranjenje pomeni tudi družabni dogodek. Takrat se pač prilagodimo in si »privoščimo« spremembo, pečenko, vino, sladico ... Ne smemo pa pretiravati, saj se telo, nevarno ponovnega vnosa pretiranih količin kuhane beljakovinske hrane po pretežno presni hrani, lahko odzove tudi z alergijo.

OBILJE SADEŽEV

Poletje in jesen sta čas obilja sočnih sadežev. Kljub vročini nas poleti sočno sadje (lubenica, melona, pomaranča ...) ohladi, ne potrebujemo pa tudi velikih dodatnih količin tekočine, saj jo večji del dobimo že s sadjem. Ob takšnem prehranjevanju je tudi potenje telesa minimalno, lažje prenašamo vročino in se zato odlično počutimo, še za shujševalno dieto nam ni treba skrbeti. Namesto da si hladimo telo s enormnimi količinami raznih alkoholnih in nealkoholnih pijač, si zato raje postrezimo z lubenico, ki nas prijetno ohladi in napoji. Seveda pa ne smemo jesti sadja po drugi hrani, ker se potem sadje ustavi v želodcu in povzroči vrenje, s tem pa našemu telesu tudi težave. Sadje zato jejmo vedno približno pol ure (lubenico lahko manj, banano raje več kot pol ure) pred drugo hrano. Nobene škode pa ne bo, nasprotno celo koristili bomo svojemu telesu, če bo sadje na našem jedilniku pogostejše nastopalo celo kot popolnoma samostojen obrok oziroma kot naša pretežna in ne samo poletna hrana.

Nekaj dodatne literature:

Ernst Gunter: Živeti brez bolezni

Helmut Wandmaker: Hočеш biti zdrav?

Proč s kuhinjskim loncem!

Dario Cortese: Sadje – moč naravne hrane

SLAVKO RENKO



Foto Vladimir Habjan

V ODROČNIH KRAJIH

Jesen je nepreklicno prišla. Čas, ko se hribi »umirijo«. Hrupnih množic bo na »promenadnih« poteh vedno manj. Zdi se, da si tudi narava takrat odpočije. Letos me je pot zanesla na zanimiv gorski hrbet med dolinama Matkov kot in Belsko Kočno. Posledica tega je bila, da mi je prej le bežno poznani gorski kotic postal kraj stalne navezanosti in velikega občudovanja. In kaj je tam tako zanimivega? Pravzaprav nič tako posebnega. Le da se v tistem odročnem samotnem svetu človek počuti tako umirjenega in povezanega z naravo. Nekaj podobnega sem doživel samo še v divjini trentske gora.

Hrbet poteka v smeri sever-jug, po njem teče državna meja z Avstrijo, višina pa narašča proti jugu. Na severni strani se začne z mejnim prehodom Pavličev vrh (1339 m, bolj je v uporabi ime Pavličovo sedlo, kar pa je napačno), sledijo Pavličeve stene (1653 m), te so na naši strani gozdne, na avstrijsko stran pa prepadata z gladko steno, Lesnikovo sedlo (1521 m), Jerebičje (1761 m), ki ga domačini imenujejo raje Matkov Grintovec, Matkovo sedlo (1623 m, tega imena domačini sploh ne uporabljajo), Matkov Grintovec (1700 m, tudi tega ne poznajo), Jevševac (1730 m, za to ni najbolj jasno, ali je vrh ali sedlo), Matkova kopa (1957 m), Krničko sedlo (1803 m), Krnička gora (2061 m), greben pa se končuje z Mrzlo goro. V hrbtu najbolj izstopata najvišja vrhova.

Opisov poti tega območja (še) ni, za-

to ni druge, kot vzeti pot pod noge, nujna spremljevalca sta kompas in zemljevid. Najbolje si je teren ogledati iz dolin, torej iz Matkovega kota in avstrijske Belske Kočne. Veliko lahko vidimo tudi z makadamske ceste, ki vodi iz Matkovega kota mimo domačij Matk in Perk do glavne ceste. Ta je bila lani temeljito obnovljena (asfaltirana), prav tako na avstrijski strani. V okolici je veliko turističnih kmetij (smerokazi in kažipotni so odlični), tako da prenočišče v tem okolju ni problematično. Obisk kmetije Matk mi je dal vedeti, da domačini ne vidijo prav radi, da bi to območje postalo izletniško bolj zanimivo. Da pa so zelo prijazni, sem se prepričal sam, saj so me povabili na večerjo, čeprav smo se prvič srečali. To pri nas sicer redko doživim ...

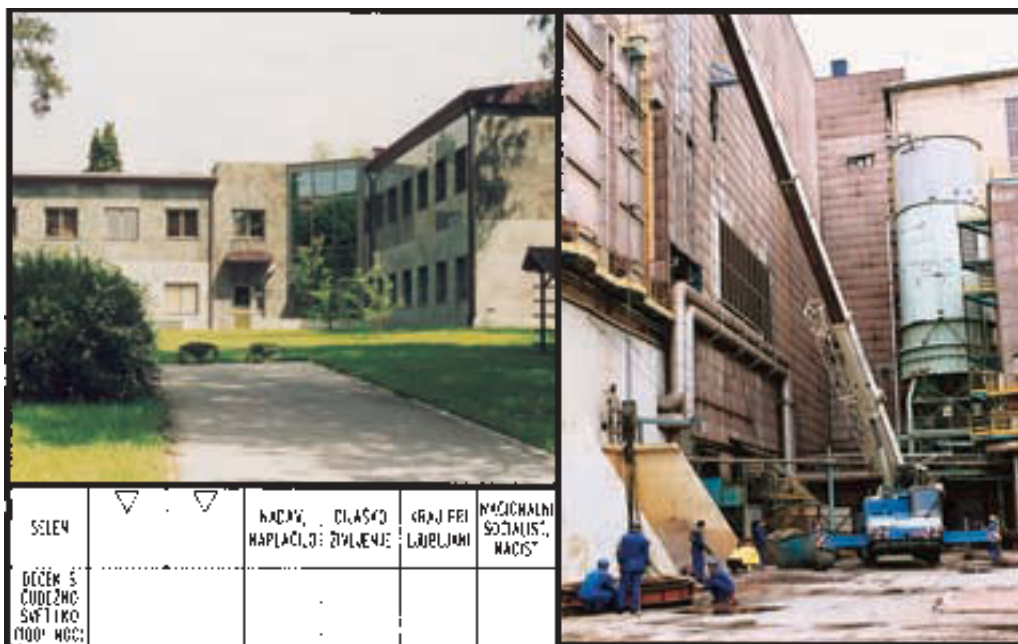
Najlažje dostopni del grebena so Pavličeve stene in Jerebičje. Vrh dosežemo tako z avstrijske kot naše strani. Na Lesnikovo sedlo, na severni strani, pridemo po makadamski cesti z obeh strani meje, z naše po gozdni cesti, ki vodi od Matka. S sedla sledimo zanimivemu grebenu, ki postane višje precej razgleden. Greben je zgoraj valovit, tako da moramo na pravi vrh kar »čakati«. Matkova kopa se naenkrat pojavi pred nami. Šele tu vidimo, da ta vrh res ni od muh! Matkovo Kopo in sosednjo Krničko goro lahko namreč brez težav proglasimo za dva najtežje dostopna vrhova Savinjskih Alp! Na Jerebičje se da priti tudi z južne strani, z Matkovega sedla. Do tja vodi od

Matka divja pastirska sezica. Začetek poti je skrit ob gozdni cesti, ko pa jo najdemo, kar gre. Že ta stezica nam odkrije silno odročnost teh krajev. Na sedlu je stara zapuščena koliba, saj so nekdaj tu pasli.

Naš naslednji cilj pa sta glavna vrhova! Na Matkovo Kopo ni enostavnega pristopa, steze nanjo namreč ni. Obstajajo tri zaraščene stezice, ki vodijo do Matkove Krnice pod Matkovo Kopo, kjer je bila včasih Matkova planina: zgornja, srednja in spodnja. Vse zahtevajo znanje izurjenega stezosledca. Matkova krnica je prostrana travnata dolinica med vrhovoma, kjer poleti še pasejo. Če pride tja drobnica, pridemo tudi mi! Spet je najtrši oreh začetek poti. Tako kot po navadi pri pastirskih in lovskih poteh je začetek skrit. Spodnja pot se začne prav v dolini Matkovega kota. Vodi nas zložno prečno navzgor, čez podrti grapo in še naprej prav pod Krnico. Tam zavije navzgor, gre čez naporen grušč, nad katerim stopimo v idilično travnato dolinico. Pot (bolje pristop) na Matkovo kopo bomo našli z južne strani. Tehnične težave sicer niso nikjer pretirane, vendar je celotna tura orientacijsko in po naporih izredno zapletena ter zato primerna le za zelo izurjene. Z vrha se nam v vsej lepoti odkrije Matkovo kraljestvo.

Pot pa nas vodi naprej. Z vrha sestopimo nazaj v Krnico. Od tam se vzpnemo na ostro škrbino pod Krničko goro, kjer pogledamo globoko v Belsko Kočno. Do ostrega skalnega grebena nas čaka krajši zahtevnejši del, ki ga moramo preplezati (II, 30 metrov). Do vrha je potem ena sama pesem grebenskega pohajkovanja. Pred nami je kraljica skupine, Mrzla gora. Vendar, čaka nas še naporen sestop do kotanje Latvica, kjer je markirana pot. Po grebenu nadaljujemo do škrbinice, od koder sestopimo na južno stran. Do markirane poti moramo prečiti sitno gladko in »pošodrano« grapo. Sestop skozi Matkov kot je prav tako naporen, saj je narsen z vrsto klini in jeklenicami. Ob poti nas pozdravi še naravna znamenitost Matkov škaf (ki jeseni izgine). Tako, obhodili smo del teh skritih krajev, ki smo jih poskusili bolj na hitro spoznati. Prav gotovo nam imajo še kaj zanimivega pokazati. Pa o tem kdaj drugič.

VLADIMIR HABJAN



SELEN	▽	▽	NADAN, CLASKO NAPLACILO: ZIVLENJE	KRAJ PRI LAPLJANI	NACIONALNI SOCIALIST, NACIS*						
DČEK 5 ČUDEZNO SVAFTIKO (100° NOG:											
IZDELO VALEO VERIG						SEPI- SANDST	FRANC SPRINTER BOLEON	DOVA NAJUGU NASTIRI, GORUSKE	ITALIAN- ZIRANJE	COPRANJE	
JMETNO USMLE				RESAR- JENIC PRITOR VSIE							
KATJA TRATNIK			TANČINJA V NE- SPOHNEH BOJCI								
RESE ML. FA Z. IME					IZDELCO DROZJA PAPROVIC PESNITEV						
NAS STIK	HARDCHY NACIN KONJSKE GAJLECA						FRANC FRANCO LOVSKO ETALO	ANTON KAVCEN- JERALEC			
DEL KASIF				A. KALOD. K. NASTAJA PRIŠNTOU BEJANOV							
REYKA RUPEL				SERF NA AM. GINJAH ZAKOBU SITATY	visbe KIH	LOPI. PCLOTOM PROSC COVNAK					
REKA V PARIZU, SENA					KRAJ PRI POSTOJNI MNOŽICNI VDR						
odici VINKO KORENT	FIGURIR Z ELEJE	HEAPEČ KI JE NAČ- ZODRAVA GLASNE	STOK TRILJAV			HERC SENIC RANER				LJUDOM. KUCANICA	
MLAZA CLASEE V GR. 40.						MEŠTO V TCIPTU IZUMRA PTCA					
HIPSA- ASN. BOG				SR, KI SE RIKA IN SIRA CBER							
KUJ- ZEMICA RUDAJ				POSELC RACITMA ZNAK ČRZAVE				MANIS BERTON- ČELJ MAMLO			
ALENKA PATERIC		VIKNO G. BOBOKAR MOLU			PRIGONA- CI OB ENLITAJ JUN WO					ANDREJ ŽUPANČIC	
KRAJ PRI CELJAJ						STARA KULJURNA RASTILNA					
KEMČNA PRGONA (ZNAK YB)						CAR, MIK					

»Stalno se mi sanja, da služim milijone, tako kot moj oče.«
»Kaj, a tvoj oče toliko zasluži?«
»To ne, ampak tudi njemu se isto sanja.«

V času Brežnjeva učitelj malo v šali malo zares vpraša enega izmed učencev: »Slišim, da je tvoja mačka skotila tri mladičke – to pomeni, da imamo tudi tri nove komuniste.«
»To pa ne, tovariš učitelj. Samo dva.«
»Kako samo dva?«
»Ja veste, eden je že spregledal.«

Direktor je v svojo pisarno poklical enega za drugim vse vodje oddelkov. Nato je poklical še posamezne delavce iz proizvodnje, nazadnje pa je prišel na vrsto vajevec Milan.
»Milan, ali ste slučajno imeli spolne odnose z mojo tajnico?«
»Ne, to pa ne!«
»No, potem ji boste pa vi izročili odpoved!«

Pri zobozdravniku.
»Bodi no priden, Tonček. Lepo odpri usta in reci AAA, da lahko gospod doktor izvleče svojo roko.«

»Nikakor se ne morem odločiti, ali naj kupim kravo ali kolo.«
»Pa se ti ne zdi, da bi bil videti smešen, če bi jahal kravo?«
»To že, ampak pomisli, kako neuumno bi bilo šele videti, če bi hotel pomolsti kolo.«

NAGRADNA KRIŽANKA

Pravilna rešitev je: RZ, TD, EDVARD, GEOMETER, KROMIT, ALPINIST, RADIO, SEUL, ETI, EV, MATISSE, PEČ, ADA, KOLUT, DOTA, CULA, UTA, BELIN, IHTIOZA, BERTOKI, JV, MALTARKA, AZBEST, ELA, JOŠT, DON KIHOT, PLEČE, PRSK, VARICE, REK, SATAN, REKET, TS, IVO, OMOT, NEOLIT, CENTRALIST, TONI, AM, HANDKE, OVAL.

Sreča pri žrebanju je bila tokrat najbolj naklonjena **Jožici Praprotnik** iz Velenja, **Marku Zakrajšku** iz Trbovelj, **Nadi Zupan** iz Žirovnice, **Alešu Štuncu** iz Kočevja in **Jožici Dorn** iz Celja. Nagrajencem, ki bodo praktične nagrade prejeli po pošti, iskreno čestitamo, drugim pa želimo več sreče prihodnjic.

Stikalna celica s shunt stikalom

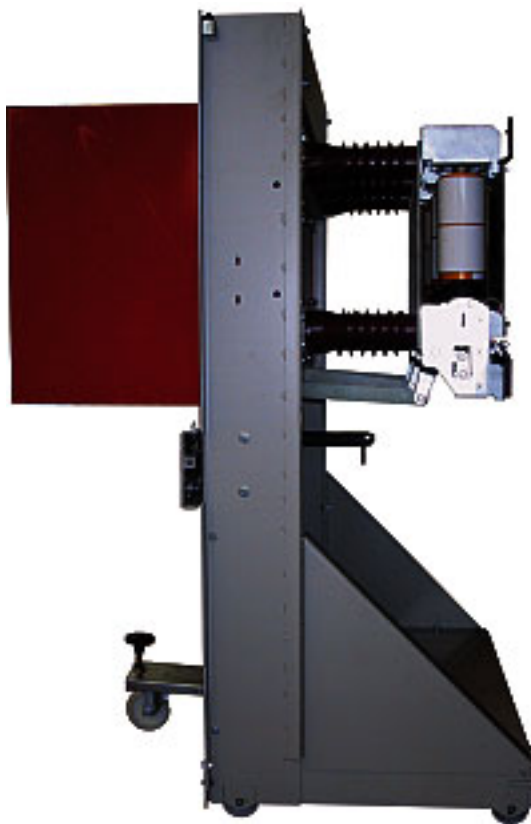
Prostozračno omrežje je izpostavljeno vremenskim neprilikam kot so: atmosferske razelektritve, megla, dež, sneg, veter in žled, ki v omrežjih povzročajo različne okvare. Zato prihaja do neprijetnih prekinitev oskrbe z električno energijo, katerim se v celoti ni mogoče izogniti.

Nemalo prekinitev obratovanja srednje-napetostnih daljnovodov je posledica kratko-trajnih enofaznih zemeljskih stikov npr. pri nihanju vodnikov in ali upogibanju dreves zaradi sunkov vetra, razbremenitve od snega, žleda in podobno. Tovrstne motnje je možno odpraviti z vključitvijo dodatne stikalne celice s shunt stikalom na SN zbiralnice v RTP.

Shunt stikalo, s pripadajočim zaščitno krmilnim relejem, v primeru enofaznega zemeljskega stika to fazo ozemlji. Električni oblok na mestu okvare ugasne, saj v času delovanja stikala ni potencialne razlike med vodnikom in zemljo, ki bi vzdrževala tok obloka. Po preteku le do največ 0,3 sekunde, ko se prostor na mestu zemeljskega stika deionizira, shunt stikalo razzemlji fazo v kateri je bil zemeljski stik in srednjenapetostno omrežje nemoteno obratuje dalje. V kolikor pa je okvara trajna, jo izloči obstoječa zaščita voda.

V TSN-u smo v ta namen razvili shunt stikalo za 24 kV, 25 kA. To je stikalo s tremi enofaznimi vakuumskimi odklopniki, ki so medsebojno blokirani tako, da lahko vsakokrat vklopi le v eni fazi. Odklopniki so konstrukcijsko enaki že uveljavljenim trifaznim odklopnikom TSN. Stikalni poli so vakuumski; pogoni pa so vzmetni, katere napenjaajo elektromotorji, prožijo pa magnetni sprožniki.

Shunt stikalo smo postavili na izvlečljiv voziček naše kovinsko pregrajene (angl. metal-clad) stikalne celice CR5V 24, ki je atestirana v mednarodnem preskuševališču IPH, Berlin in je zaradi svoje konstrukcije, uporabe samo kovinskih pregrad in vgraje-



*Shunt stikalo na izvlečljivem vozičku
»metal-clad« stikalne celice CR5V24-SH*

nih zapahov zelo zanesljiva in varna v obratovanju. V NN omarico pa smo vgradili zaščitno krmilni rele in mu s programiranjem vstavili potrebno logiko delovanja.

Rele se aktivira samo ob nastanku enofaznega zemeljskega stika s tokom, ki je večji od 15 A, določi okvarjeno fazo, prepreči delovanje zemljostične zaščite voda, izda komando shunt stikalu za vklop pola, ki je v okvarjeni fazi, po predhodno nastavljenem času izda komando za izklop shunt stikala in omogoči delovanje zaščite voda. Upravljanje shunt stikalne celice je lahko lokalno ali daljinsko iz centra vodenja.

Stikalne celice s shunt stikali predstavljajo novo smer v razvoju elektroenergetike v RTP, saj se z njimi znatno zmanjša število izpadov daljnovodov in tako poveča kvaliteta dobave električne energije.

SⁿT^aI^šK

*Če hočeš voditi
orkester, moraš
včasih obrniti
hrbet publiki.*

